

Universiteit
Leiden
The Netherlands

**‘You are the enemy of the American people’’: Een analyse van
factcheckkritiek in Facebookcommentaren uit het Trump-tijdperk**
Englebert, Babette

Citation

Englebert, B. (2022). *‘You are the enemy of the American people’’: Een analyse van factcheckkritiek in Facebookcommentaren uit het Trump-tijdperk.*

Version: Not Applicable (or Unknown)

License: [License to inclusion and publication of a Bachelor or Master thesis in the Leiden University Student Repository](#)

Downloaded from: <https://hdl.handle.net/1887/3512545>

Note: To cite this publication please use the final published version (if applicable).

Universiteit
Leiden

**‘You are the enemy of the American people’’: Een analyse van factcheckkritiek in
Facebookcommentaren uit het Trump-tijdperk**

Door Babette Englebert

Begeleider: M. Opgenhaffen
Opleiding: MA Journalistiek en Nieuwe Media
Opleidingsinstituut: Universiteit Leiden
Datum: 1 juli 2022

Inhoudsopgave

Abstract.....	4
1. Introductie.....	4
2. Theoretisch kader.....	10
2.1 Vormen van factcheckkritiek	10
2.2. Oorzaken van factcheckkritiek	13
2.2.1. Mogelijke verklaringen voor het ontstaan van negatieve overtuigingen tegenover (factcheck)media.....	13
2.2.2 Drijfveren voor het uiten factcheckkritiek op sociale media.....	16
2.3 Onbeleefdheid, onderbouwing en de journalist.....	17
3. Methode.....	19
3.1 Dataverzameling.....	19
3.1.1. Selectie van de factcheckberichten.....	19
3.1.2 Selectie van de commentaren.....	23
3.2 Data-analyse.....	24
3.2.1. Inductieve analyse.....	25
3.2.2. Deductieve analyse.....	27
3.2.2.1 Onderbouwing.....	27
3.2.2.2 Onbeleefd taalgebruik.....	29
3.3. Intercodeurbetrouwbaarheid.....	30
4. Resultaten.....	30
4.1 Vormen van factcheckkritiek.....	30
4.1.1 Kritiek op eenzijdige berichtgeving.....	31
4.1.1.1 Kritiek op (vermoedens van) partijdigheid.....	32
4.1.1.2 Kritiek op (vermoedens van) afhankelijkheid.....	34
4.1.2 Kritiek op inaccuraatheid.....	35
4.1.2.1 Kritiek op het verspreiden van onjuiste informatie.....	35
4.1.2.2 Kritiek op het geven van een onjuiste beoordeling.....	36
4.1.2.3 Kritiek op gebrek aan bewijs voor het factcheckoordeel.....	37
4.1.3 Kritiek op onvolledigheid.....	38

4.1.4 Kritiek op onbetrouwbaarheid.....	39
4.1.5 Kritiek op irrelevante inhoud.....	40
4.1.5.1 De factcheck-uitslag is niet belangrijk.....	40
4.1.5.2 De factcheck-uitslag is redundant.....	41
4.1.5.3 De factcheck-uitslag is te laat gepubliceerd.....	42
4.1.6 Kritiek op incompetentie.....	42
4.1.7 Persoonlijke aanval zonder duidelijk standpunt.....	43
4.2 Verschillen in factcheckkritiek tussen 2016 en 2020.....	44
4.3 Verschillen in factcheckkritiek tussen pro-Republikeinse en pro-Democratische factcheckberichten.....	45
4.4 Constructieve en niet-constructieve factcheckkritiek.....	47
4.4.1 Constructieve commentaren.....	48
4.4.2 Niet-constructieve commentaren.....	50
5. Conclusie en discussie.....	53
6. Bronnen.....	58
Appendix 1: Termen factcheckwebsites.....	69
Appendix 2: Voorbeelden van commentaren uit de analyse.....	71
Appendix 3: Codeboek.....	73
Appendix 4: Aanvulling op het codeboek voor intercodeurbetrouwbaarheid.....	84

Abstract

Sinds Donald J. Trumps presidentschap, een periode waarin Trump regelmatig de media bekritiseerde, hebben onderzoeken uitgewezen dat Republikeinen aanzienlijk minder vertrouwen hebben in factcheckmedia dan Democraten (Jennings & Stroud, 2021; Porter et al. 2019; Walter et al., 2019). De vraag is echter of dat enkel aan Trump ligt; blootstelling aan factcheckkritiek online kan er ook aan bijdragen dat mediaconsumenten wantrouwiger worden naar de media (Houston et al., 2011). In dit onderzoek is daarom in kaart gebracht welke vormen van factcheckkritiek voorkomen in Facebookreacties onder factcheckberichten over presidentskandidaten uit 2016 en 2020. Hierbij werd ook bekeken of er verschillende vormen van factcheckkritiek voorkwamen in 2016 en in 2020, of mediaconsumenten andere kritiek leveren op pro-Democratische en pro-Republikeinse factchecks en of deze commentaren onderbouwd en zonder onbeleefd taalgebruik worden geformuleerd – twee belangrijke pijlers voor constructieve kritiek. Zeven verschillende vormen van kritiek werden geïdentificeerd: 1) Kritiek op eenzijdige berichtgeving, 2) Kritiek op inaccuraatheid, 3) Kritiek op onvolledigheid, 4) Kritiek op onbetrouwbaarheid, 5) Kritiek op irrelevante inhoud, 6) Kritiek op incompetentie en 7) Persoonlijke aanval zonder duidelijk standpunt. Deze kritieken zijn over het algemeen te relateren aan eerder onderzoek naar *mediakritiek*, maar factcheckkritiek heeft ook eigen, unieke eigenschappen. Er werden bovendien verschillen opgemerkt tussen factchecks uit 2016 en 2020 en tussen pro-Democratische en pro-Republikeinse factchecks, die onder andere aantonen dat Trump gedurende zijn presidentschap heeft beïnvloed hoe mediaconsumenten kritiek geven op factcheckmedia. Daarnaast bleek dat enkel Kritiek op inaccuraatheid en Kritiek op onvolledigheid prominent aanwezig waren in commentaren met onderbouwing en zonder onbeleefd taalgebruik. Mogelijke oorzaken en implicaties van deze bevindingen worden besproken.

1. Introductie

Op 11 januari 2017 weigerde ex-president Donald Trump met een opmerkelijke verantwoording een vraagverzoek van een CNN-journalist: ‘You are fake news’ (Jamieson, 2017). De beschuldiging bleek het begin van een periode waarin Trump mainstream media regelmatig bekritiseerde op hun berichtgeving, door meerdere nieuwsmedia ook wel Trumps *War on the Media* genoemd (Nast, 2018; Roig-Franzia & Ellison, 2020; Korte, 2018; Smith, 2020 ; Stelter, 2016; Stelter, 2018). Trumps kritische houding lijkt in de loop van zijn presidentiële termijn te zijn doorgesijpeld naar zijn achterban: Het aantal Republikeinen dat

vertrouwen in mainstream media heeft is tussen 2016 en 2021 gedaald van 70% naar 35% (Gottfried & Liedke, 2021; Mourão et al., 2018). Nog opmerkelijker is dat deze trend ook zichtbaar is voor factcheckmedia, juist de media die een tegenwicht bieden voor nepnieuws en kwalitatief laagwaardige journalistiek (Graves & Amazeen, 2019). Zowel Republikeinen als Democraten hebben vermoedens dat factcheckmedia partijdig verslaggeven, maar die vermoedens worden aanzienlijk vaker geuit door Republikeinen (Walker & Gottfried, 2019). Drie recente onderzoeken bevestigen bovendien dat Republikeinen Trump-factcheckberichten met een ‘onwaar’-oordeel aanzienlijk vaker bestempelen als onzin dan Democraten dat doen bij factcheckberichten die ongunstig zijn voor hun Democratische presidentskandidaten (Jennings & Stroud, 2021; Porter et al. 2019; Walter et al., 2019).

De vraag is of die kritische houding tegenover factcheckberichten enkel te wijten is aan Trump. Volgens een onderzoek van Stroud et al. (2016) leest 77,9% van social mediagebruikers wel eens commentaren onder mediaberichten op sociale media. Mediaconsumenten zijn daarbij geneigd te geloven dat commentaren representatief zijn voor de publieke opinie en de overtuigingen die in social mediacommentaren worden geuit - dus ook commentaren met kritiek op factcheckmedia- over te nemen (Manosevitch & Walker, 2009). Social mediacommentaren worden in de Verenigde Staten echter doorgaans geschreven door een klein percentage van de bevolking, 22%, en een disproportioneel groot aandeel van deze mensen is extreemrechts georiënteerd (Newman et al., 2016, p. 99). Tegen deze achtergrond kan beredeneerd worden dat blootstelling aan factcheckkritiek op sociale media mogelijk een rol kan spelen bij het aanwakkeren van extremistisch-kritische ideeën over factcheckmedia onder gebruikers van sociale media. Er is echter weinig bekend over de soorten kritiek die onder factcheckberichten worden gegeven.

Het is van belang om de verschillende soorten factcheckkritiek in kaart te brengen, omdat commentaren met factcheckkritiek nadelige gevolgen kunnen hebben in het maatschappelijke evenals het politieke domein. Zoals benoemd in de vorige paragraaf zijn nieuwsconsumenten geneigd om kritische overtuigingen die geuit worden in commentaren op sociale media over te nemen. Voor oppervlakkige kritieken zoals kritieken op een kop of een headerfoto kan dit wellicht weinig kwaad, maar beschuldigingen van partijdigheid of onnauwkeurigheid kunnen volgens Houston et al. (2011) mediawantrouwen aanwakkeren. Eerder onderzoek heeft uitgewezen dat mediawantrouwen ertoe kan leiden dat mensen niet-mainstream media met alternatieve politieke denkbelden gaan consumeren in plaats van mainstream media (Tsfati & Cappella, 2003; Tsfati & Peri, 2006). Vaak zijn deze niet-mainstream media, vooral extreemrechtse niet-mainstream media, cynisch ten aanzien van de

mainstream media (Tsfati & Cappella, 2003; Figenschou & Ihlebæk, 2018).

Gespecialiseerde/niche factcheckmedia zoals PolitiFact en Factcheck.org kunnen in dat discours wellicht een kleinere rol spelen, maar mainstream mediabedrijven zoals CNN en The Washington Post hebben ook een factcheckrubriek. Als een grote groep mensen zich van mainstream media afkeert, kan er een kloof ontstaan tussen de realiteitspercepties van mensen die mainstream en niet-mainstream nieuws consumeren, met wederzijds onbegrip en mogelijk ideologische polarisatie als gevolg. Omdat de media als vierde macht een belangrijke functie hebben in de informatievoorziening over politieke kwesties, kan die polarisatie zich bovendien vertalen in politieke voorkeuren en stemgedrag (Hampton, 1998, p. 1). Het probleem zit daarbij niet per definitie in het feit dat niet-mainstream media door mensen geconsumeerd worden, maar in het feit dat mainstream-media dientengevolge door deze mensen vermeden wordt. Dat kan ertoe leiden dat gedegen factcheckinitiatieven een deel van het electoraat niet meer bereiken en dat stemmers eenzijdig geïnformeerd naar de stembus trekken. Kritieken op factcheckberichten zijn dus, zeker rond nationale verkiezingen, mogelijk van invloed op het politieke discours.

Daarnaast kan onderzoek naar factcheckkritiek op sociale media een belangrijke bijdrage leveren in het wetenschappelijke domein. Er is in de afgelopen jaren een aantal onderzoeken gedaan naar de reacties van Democraten en Republikeinen op factcheckberichten, maar er is weinig onderzoek naar de vormen van kritiek die ze uiten op sociale media (Jennings & Stroud, 2021; Mattes & Redlawsk, 2020; Nyhan et al., 2019; Porter et al. 2019; Walter et al., 2019). Shin & Thorson (2017) hebben een onderzoek gedaan naar beschuldigingen van vooringenomenheid in Twittercommentaren onder factcheckberichten van presidentskandidaten Barack Obama en Mitt Romney gedurende de laatste maand van de verkiezingsstrijd in 2012. Volgens deze studie beschuldigden zowel Republikeinse als Democratische commentaarschrijvers de factcheckorganisaties ervan dat ze partijdig rapporteerden over hun presidentskandidaten, maar commentaren met zulke kritiek werden vaker geschreven door Republikeinen. Deze bevindingen wijzen erop dat het uiten van wantrouwen naar de media populairder is onder Republikeinen dan onder Democraten, maar het blijft onduidelijk of er nog meer vormen van kritiek geuit worden en in hoeverre beschuldigingen van partijdigheid nog voorkomen in factcheckberichten op Republikeinse en Democratische kandidaten sinds Trumps aantreden als president. Twitter is daarnaast niet het beste medium voor een analyse van de Amerikaanse bevolking; De leeftijdsverdeling onder Facebookgebruikers is representatiever voor de Amerikaanse bevolking dan die van Twitter, vooral vanwege het relatief grote aantal 50-plussers dat Facebook gebruikt (Auxier &

Anderson, 2021). Juist deze leeftijdsgroep is interessant om ook in acht te nemen in een analyse, omdat 50-plussers vaak stemmen op de Republikeinse partij terwijl jongvolwassenen vaker stemmen op de Democratische partij (Gielnik, Keter & Hartig, 2021). Een analyse van de vormen van factcheckkritiek die onder factcheckberichten geuit werden gedurende de laatste presidentsverkiezingen met Facebook als medium zou daarom een waardevolle aanvulling zijn op de bevindingen van Shin en Thorson (2017).

Factcheckers onderscheiden zich bovendien in het bijzonder als een belangrijk medium om de kritieken voor te onderzoeken. Hoewel kritiek in de commentaren op factcheckberichten nog weinig is onderzocht, zijn er al wél meerdere onderzoeken gedaan naar *media criticism*, ofwel mediakritiek. *Media criticism* wordt gedefinieerd als ‘public scrutiny of the methods by which journalists define and get what we call news and the conventions by which they deliver it to the public’ (Carey, 1974, p. 249; Kaun, 2014, Vos et al., 2011). Dergelijke onderzoeken naar mediakritiek bieden een inzicht in de kritieken die journalisten in brede zin krijgen, maar ze bieden vermoedelijk geen volledig zicht op de vormen van factcheckkritiek; factchecken als journalistiek genre wijkt op meerdere manieren fundamenteel van reguliere journalistiek, bijvoorbeeld vanwege de beoordelingssystemen die aan factcheckberichten gebonden zijn en de focus op het controleren van gebeurtenissen in plaats van het rapporteren van gebeurtenissen. Daarnaast zijn er inmiddels meerdere veelgelezen factcheckmedia zoals PolitiFact en Factcheck.org die vanwege hun genrekeuze niet tot de mainstream media gerekend worden in academische onderzoeken, wat maakt dat bepaalde inzichten over factcheckkritiek in eerder onderzoek mogelijk niet zijn herkend. Daar komt bij dat het belang van factcheck-media met de toename van ongegronde uitspraken op internet de afgelopen decennia sterk is gestegen, wat het belangrijk maakt om factcheckkritieken op sociale media te analyseren (Burckhardt, 2011, p. 7).

Met deze kennis in gedachten wordt in dit onderzoek een afgeleide van *media criticism* geïntroduceerd: *factcheck criticism*. Gezien het feit dat de term Engels is en afgeleid is van het Engelstalige concept *media criticism*, wordt een Engelse definitie voorgesteld: *Factcheck criticism* is ‘public scrutiny of the methods by which factcheckers define and get what we call factcheckberichten and the conventions by which they deliver it to the public’. Om de leesbaarheid van dit onderzoek te bevorderen zal de Nederlandse vertaling van *factcheck criticism* in dit onderzoek gebruikt worden, factcheckkritiek. De inhoudelijke strekking van het concept blijft hetzelfde.

Met een oog op het toegenomen mediawantrouwen in het Trump-tijdperk en de mogelijke maatschappelijke consequenties daarvan zal dit onderzoek breed in kaart te

brengen welke vormen van factcheckkritiek voorkomen in de Facebookreacties onder factcheckberichten op Trump-uitspraken en onder factcheckberichten op uitspraken van Democratische presidentskandidaten van de laatste verkiezingen, Hillary Clinton en Joe Biden. In overeenkomst met dit doel is de volgende onderzoeksvraag geformuleerd:

RQ₁ Welke vormen van factcheckkritiek worden geuit onder Facebook-factcheckberichten op Amerikaanse presidentskandidaten van de presidentsverkiezingen van 2016 en 2020?

Zoals eerder benoemd is het mediawantrouwen van Amerikanen gedurende Trumps presidentiële termijn sterk gedaald. Er is tot op heden echter weinig bekend over in hoeverre de vormen van factcheckkritiek gedurende zijn presidentiële termijn ook zijn veranderd. Om hier een beeld van te schetsen richt dit onderzoek zich eveneens op de volgende sub-vraag:

SQ₁: In hoeverre verschillen de vormen van factcheckkritiek die in 2016 onder Facebook-factcheckberichten werden geuit van de vormen van factcheckkritiek die in 2020 onder factcheckberichten werden geuit?

Daarnaast is het niet bekend of er een verschil is tussen de mediakritieken die geuit worden onder pro-Democratische factcheckberichten (d.w.z. factcheckberichten die een Trump-oordeel bestempelen als onwaar of een Clinton/Biden-uitspraak bestempelen als waar) en pro-Republikeinse factcheckberichten (d.w.z. factcheckberichten die een Trump-oordeel bestempelen als waar of een Clinton/Biden-uitspraak bestempelen als onwaar). Gezien Trumps anti-mediaretoriek en het feit dat mensen die reageren op social media veelal extreemrechts georiënteerd zijn (Newman et al., 2016, p. 99), is er echter wel aanleiding om te verwachten dat er verschillende kritieken worden geuit op pro-Republikeinse en pro-Democratische factcheckberichten. Daarom richt dit onderzoek zich op de volgende vraag:

SQ₂: In hoeverre verschillen de vormen van factcheckkritiek die onder pro-Republikeinse factcheckberichten worden geuit van de kritieken onder op pro-Democratische factcheckberichten worden geuit?

Factcheckkritiek heeft echter niet alleen een impact op nieuwsconsumenten; de auteurs van de factcheck lezen de kritiek ook. Voor journalisten kan factcheckkritiek ertoe

leiden dat journalisten lezers en hun kritieken minder serieus nemen en ervan afzien om de discussie aan te gaan (Cheruiyot, 2018; Reader, 2012). Dit is een negatief effect en kan ertoe leiden dat kritische lezers en journalisten zich beiden van elkaar distantiëren, met alle gevolgen van dien voor het bereik van factcheckmedia. Daar staat tegenover dat het uiten factcheckkritiek online ook juist bij kan dragen aan *deliberation*, ofwel deliberatie, over de werkwijzen van factcheckmedia tussen consumenten en factcheckers (Cohen, 1997). Deliberatie is, simpel gezegd, een constructieve discussie waarin ideeën en argumenten over een bepaald onderwerp - zoals de werkwijzen van factcheckmedia - worden uitgewisseld om tot nieuwe inzichten te komen (Cohen, 1997). Een kritische reactie kan een journalist wijzen op onvolkomenheden in hun berichtgeving, waardevolle gesprekken over de gewoontes van gevestigde journalistiek aanwakkeren en daarmee uiteindelijk de kwaliteit van de journalistieke berichtgeving verbeteren (Carey, 1974; Cheruiyot, 2018; Egelhofer et al., 2021). Of een factcheckkritiek bijdraagt aan deliberatie tussen journalist en consument hangt volgens meerdere onderzoeken af van twee factoren: De kritiek moet 1) geen onbeleefde taal bevatten en 2) welonderbouwd zijn (Cheruiyot, 2018; Egelhofer et al., 2021; Friess & Christiane, 2015; Reader, 2012; Wyatt, 2019). Omdat kritische commentaren commentaren die geen onbeleefde taal bevatten en welonderbouwd zijn bij kunnen dragen aan een constructieve discussie, worden commentaren die aan deze twee voorwaarden voldoen in dit onderzoek constructieve kritiek genoemd. Commentaren die niet aan (een van) deze voorwaarden voldoen worden niet-constructieve kritiek genoemd.

Ondanks de bestaande kennis over welke elementen in kritiek aanwezig moeten zijn om een positief maatschappelijk effect te hebben, is er tot op heden nog geen onderzoek naar in hoeverre verschillende vormen van factcheckkritiek op Facebook constructief geformuleerd zijn. Deze kwestie wordt dan ook als tweede onderzoeksvraag centraal gesteld:

RQ₂: In hoeverre zijn de factcheckkritieken die onder Facebook-factcheckberichten worden geschreven constructief geformuleerd?

Voor deze onderzoeksvraag zal naar factcheckkritiek gekeken worden vanuit het oogpunt van de journalist. Goede factcheckkritiek moet voor de journalist een uitnodiging zijn om te reflecteren op de eigen werkwijze. Een belangrijk doel van deze onderzoeksvraag is dan ook om te kijken welke kritiekvormen wél onderbouwd en beleefd geformuleerd zijn en over welke kritiekvormen journalisten dus het vaakst een constructieve discussie kunnen aangaan met hun publiek.

2. Theoretisch kader

Om de onderzoeksvragen op een theoretisch onderbouwde wijze te kunnen beantwoorden, wordt in dit hoofdstuk een toelichting gegeven van bestaande onderzoeken die op verschillende manieren gerelateerd kunnen worden aan factcheckkritiek. In het eerste deel van dit hoofdstuk, 2.1, zal worden ingegaan op bestaande concepten en onderzoeken die een inzicht kunnen geven in welke vormen van factcheckkritiek mogelijk voor zullen komen in de analyse. In 2.2 wordt gekeken naar de verschillende factoren die ervoor kunnen zorgen dat iemand negatieve overtuigingen over (factcheck)media ontwikkelt en zich geneigd gaat voelen om factcheckkritiek te uiten op sociale media. In 2.3 wordt uitgelicht in hoeverre commentaren volgens eerder onderzoek onbeleefd en gebrekkig onderbouwd worden geformuleerd en hoe journalisten met verschillende soorten commentaren omgaan.

2.1 Vormen van factcheckkritiek

De verschillende manieren van factcheckkritiek die op sociale media geuit worden zijn tot op heden nog niet onderzocht, maar er zijn een aantal verschijnselen die al vaak onderzocht zijn en die een conceptuele overlap hebben met factcheckkritiek. Reeds gepubliceerde studies naar deze verschijnselen kunnen mogelijk een inzicht bieden in de thema's die terug zullen komen in de verschillende vormen van factcheckkritiek.

Een bekend concept dat gerelateerd kan worden aan factcheckkritiek is *media skepticism*, ofwel mediascepsis. Mediascepsis wordt door Tsfat & Capella (2003, p. 506) gedefinieerd als 'a subjective feeling of mistrust toward the mainstream news media', ofwel een subjectief gevoel van wantrouwen naar de mainstream nieuwsmedia. Mensen die in sterke mate gevoelens van mediascepsis hebben vermoeden dat de media (soms) niet gedegen omgaan met hun journalistieke verantwoordelijkheden (Capella & Jamieson, 1997, p. 26; Strömback et al., 2020). Mediascepsis is een spectrum: Het wantrouwen kan zodanig heftig zijn dat een individu alle feiten die de media presenteert bestempelt als onwaar, maar een licht-kritische houding valt ook onder mediascepsis (Cozzens & Contractor, 1987). Mediascepsis kan hiermee gezien worden als de cognitieve variant van factcheckkritiek; mediascepsis is een negatief sentiment tegenover (factcheck)media, factcheckkritiek is een uiting van negatief sentiment tegenover factcheckmedia. Recente onderzoeken naar mediascepsis zijn veelal gebaseerd op de twaalfdelige *News Credibility Scale* van Gaziano & McGrath (1986), die oorspronkelijk was bedoeld om *news credibility* te meten (Ahadzadeh et al., 2021; Maksl et al., 2015; Nekmat, 2020; Tsfat & Capella, 2003; Tsfat & Peri, 2006).

News credibility is de mate waarin een individu het nieuws betrouwbaar acht en kan daarmee gezien worden als de conceptuele tegenpool van mediascepsis (Tsfti & Capella, 2003). Meyer (1988) heeft de validiteit van de twaalf items op de *News Credibility Scale* herzien. Slechts vijf indicatoren bleken *news credibility* nauwkeurig te meten: Media 1) *Can be trusted*, 2) *Is accurate*, 3) *Is fair*, 4) *Tells the whole story* en 5) *is unbiased*. Hoewel factcheckkritiek mogelijk niet alleen zal bestaan uit uitingen van wantrouwen - kritieken op de relevantie van een item en kritieken op de aanwezigheid van een paywall zouden bijvoorbeeld ook voor kunnen komen - is het aannemelijk dat uitingen van factcheckkritiek met regelmaat te herleiden zullen zijn naar deze vijf pijlers van news credibility/mediascepsis.

Naast mediascepsis kan onderzoek naar *media cynicism* - ofwel mediacyanisme - inzicht bieden in de vormen van factcheckkritiek. Mediacyanisme, door Markov & Min (2021) gedefinieerd als 'generalized antagonism toward mainstream news media', onderscheidt zich van mediascepsis omdat mensen met mediacyanisme niet vermoeden, maar aannemen dat de media zich ongewenst gedraagt. 'Ik kan me voorstellen dat de media partijdig is, ik houd er rekening mee' is mediascepsis, 'De media is partijdig, ik houd het niet eens voor mogelijk dat ze neutraal zijn' is mediacyanisme. niet-onderbouwde aannames en de paranoia van mensen in de sociale omgeving van het individu (Capella & Jamieson 1997, p. 26 ; Strömback et al., 2020). Er zijn slechts twee vormen van mediacyanisme (Markov & Min, 2021): 1) *perceived self-serving motives of news media actors*, ofwel het idee dat mediaberichtgeving altijd een product is van belangenverstrengelingen en de egoïstische verlangens van de journalist, en 2) *pessimistic expectations of journalistic conduct*, het idee dat professionele journalisten niet competent genoeg zijn om te voldoen aan de standaarden voor gedegen journalistiek en dat verbetering ook niet mogelijk is. Deze veronderstellingen zouden eveneens geuit kunnen worden in factcheckkritieken; mogelijk worden factcheckers gezien als verlengstukken van politieke partijen of worden de factcheckende journalisten niet competent genoeg geacht om degelijke factcheckberichten uit te voeren.

Onderzoeken naar *media criticism*, mediakritiek, kunnen ook een inzicht geven in de vormen van kritiek die doorgaans op (factcheck)media gegeven worden. Egelhofer et al. (2021) bestudeerden welke vormen van mediakritiek voorkwamen in Facebookberichten van Duitse en Oostenrijkse politici. Media werden door politici veruit het vaakst beschuldigd van politieke partijdigheid; 65% van de geanalyseerde mediakritiek, bevatte deze kritiekvorm. Verder bekritiseerden politici de media op hun kwalitatief slechte berichtgeving, het verspreiden van desinformatie en misinformatie op hun vooringenomenheid bij andere

onderwerpen dan politiek, zoals immigratiebeleid of klimaatbeleid. De media werd ook meermaals bestempeld als ‘fake news’, maar deze term werd bijna alleen maar gebruikt door populistische politici. Verder was ongeveer de helft van de Facebookberichten gebrekkig onderbouwd en onbeleefd geformuleerd; beleefde, welonderbouwde kritiek was dus allesbehalve een unicum. Politici profiteren als publieke figuren echter niet van de anonimiteit die reguliere Facebookgebruikers hebben en kunnen hun politieke carrière dwarsbomen als ze zich onbedacht uitspreken. Het is dus goed mogelijk dat factcheckkritieken van reguliere Facebookgebruikers minder constructief geformuleerd zijn.

Vos et al. (2011) onderzochten ook welke vormen van mediakritiek online geuit werden, maar zij keken naar mediakritiek van prominente nieuwsbloggers. In overeenkomst met de indicatoren voor mediascepsis en mediacyanisme werden journalisten bekritiseerd op het feit dat ze partijdig of inaccuraat berichten, incompetent zijn en niet het hele verhaal achter een nieuwsonderwerp vertellen in hun publicaties (p. 857). Media zouden volgens de bloggers partijdig zijn tegen conservatieven, liberalen, vrouwen, etnische minderheden en groeperingen die ingaan op ‘de status quo’ (p. 857). In overeenkomst met de indicatoren voor mediacyanisme werd ook vermoed dat gevestigde nieuwsmedia zoals *The Washington Post* in hun berichtgeving beïnvloed worden door hun nauwe banden met politieke elites (p. 858). Bloggers beschuldigden gevestigde nieuwsmedia er ook van dat ze nieuwsonderwerpen kiezen die onvoldoende nieuwswaarde hebben en/of te sensationeel van aard zijn voor een journalistieke publicatie (p. 859). Tot slot werden nieuwsmedia ervan beschuldigd dat ze niet transparant genoeg zijn over hun productieproces (p. 860). Het is logischerwijs mogelijk dat deze kritieken allemaal terugkomen in factcheckkritieken, hoewel het vanwege de focus op factcheckberichten over presidentskandidaten in dit onderzoek niet aannemelijk dat factcheckmedia beschuldigd zullen worden van partijdigheid tegen, bijvoorbeeld, etnische minderheden.

Welke vormen van mediakritiek geuit worden kan ook afhangen van de politieke voorkeuren van het reagerende publiek. Krämer (2018, p. 142) beschrijft in zijn essay welke vormen van mediakritiek vaak voorkomen onder rechts-populisten. Rechts-populisten zijn veelal geneigd om de maatschappij op te delen in ‘het volk’ en ‘de elite’. Deze elite wordt door rechts-populisten gezien als de vijand; de elite is bereid het volk te onderdrukken en manipuleren voor eigen gewin. Media kunnen tot beide categorieën gerekend worden, afhankelijk van hun maatschappelijke status. Media die zich als populistisch profileren kunnen gezien worden als een deel van ‘het volk’, maar van gevestigde media veelal aangenomen dat bij de elite horen. Deze houding leidt ertoe dat media in kritieken vanuit

rechts-populistische hoek er regelmatig van beschuldigd worden dat ze in het geheim samenzweren met- of beheerd worden door andere elitepartijen, zoals politiek leiders, succesvolle zakenmensen en nationale overheden. De zorgen die volgens Krämer (2018) in deze commentaren de boventoon voeren zijn dat de mainstream media de waarheid niet spreekt, niet het hele verhaal vertelt of feiten en meningen onvoldoende van elkaar scheidt voor eigen gewin (p. 146). Het is te verwachten dat zulke vermoedens ook in factcheckkritieken op Facebook worden uitgesproken, zeker onder factcheckberichten die Trump in een kwaad daglicht plaatsen. Een relatief groot deel van de commentaren onder nieuwsberichten op sociale media wordt tenslotte zoals eerder benoemd geschreven door extreemrechtse gebruikers, en Trump had als politicus een grote rechts-populistische en anti-elitistische achterban (Ferguson et al., 2020; Rudolph, 2019). De vraag is echter welke media worden beschouwd als ‘mainstream media’. Voor gevestigde nieuwsmedia zoals NPR en CNN die zowel factcheckberichten als reguliere nieuwsitems produceren valt te verwachten dat ze beschouwd worden als elitepartijen, maar het is onduidelijk of gespecialiseerde factcheckmedia zoals *Snopes* en *PolitiFact* al ‘mainstream’ genoeg zijn om als elitepartijen te worden gezien.

2.2. Oorzaken van factcheckkritiek

Om te begrijpen wat Facebookgebruikers kan motiveren om factcheckkritieken te uiten in commentaren onder factcheckberichten, is het allereerst belangrijk om in kaart te brengen waarom mediaconsumenten in de eerste plaats negatieve overtuigingen over factcheckmedia ontwikkelen. In 2.2.1 zullen meerdere oorzaken worden gegeven voor dergelijke frustraties. In 2.2.2 zullen theorieën worden besproken die kunnen verklaren waarom mediaconsumenten factcheckkritiek in de commentaren onder factcheckberichten uiten.

2.2.1. Mogelijke verklaringen voor het ontstaan van negatieve overtuigingen tegenover (factcheck)media

Ten eerste kunnen negatieve overtuigingen over factcheckmedia aangewakkerd en versterkt worden door het stigma dat journalisten een politiek of economisch voordeel willen halen uit hun verslaggeving, vergelijkbaar met de eerste indicator voor mediacyanisme. Cozzens & Contractor (1987) stellen dat politieke en economische onafhankelijkheid doorslaggevende factoren zijn voor de betrouwbaarheid van een nieuwsbron, ofwel *source*

credibility. Als een lezer vermoedt dat een journalist hem of haar met een nieuwsbericht probeert te overtuigen van een standpunt waar hij of zij zelf baat bij heeft – of dat nu een standpunt is over een geadverteerd product of een politiek standpunt – het aanzienlijk minder waarschijnlijk wordt dat de lezer de inhoud van het nieuwsbericht zal aanvaarden (Hass, 1982; Hass & Grady, 1975). Als een consument bemerkt dat commerciële belangen (b.v. advertentie-inkomsten, sponsordeals) de nieuwsinhoud beïnvloeden, kan dat de source credibility verlagen en mediascepsis uitlokken (Cozzens & Contractor, 1987). Politieke belangenverstrengeling is volgens Cozzens en Contractor (1987) vaak subtieler en kan op uiteenlopende manieren door de consument worden ontdekt.

Ten tweede kunnen negatieve overtuigingen versterkt worden als een individu een groot verschil opmerkt tussen de eigen realiteit en het beeld van de realiteit dat in factcheckberichten wordt geschetst (Cozzens en Contractor; 1987). Deze verklaring valt eveneens goed in de context van het Trump-tijdperk te plaatsen. In dit onderzoek werd met ‘de eigen realiteit’ waarschijnlijk naar de eigen analoge werkelijkheid verwezen; de eigen woon -en werkomgeving van een individu en de verhalen van vrienden, familie en andere sociale contacten. In het huidige tijdperk kan de eigen realiteit ook een digitale dimensie hebben; vandaag de dag kunnen niche-nieuwsblogs, discussiefora en niet-mainstream socialmediakanalen ook gezien worden als onderdeel van de eigen realiteit. Mensen die in sterke mate mediascepsis ervaren zijn doorgaans geneigd om niche/non-mainstream media te consumeren in de plaats van mainstream media – ergo, om meer op de eigen digitale realiteit te vertrouwen (Tsfati & Cappella, 2003). Als een consument in de eigen digitale omgeving consistent aan een alternatieve/radicale berichtgeving en toonzetting over bijvoorbeeld Trump blootgesteld wordt, kunnen de waarheidsoordelen over Trump in factcheckberichten ontvreemdend en onbetrouwbaar aandoen.

Een andere mogelijke oorzaak voor het ontstaan van negatieve overtuigingen ten aanzien van factcheckmedia ligt mogelijk bij de media zelf. Nieuwsbedrijven rapporteren volgens Johnson et al. (1996) en Watts et al. (1999) niet alleen kritisch over de wereld buiten de journalistiek om, maar ook over de journalistiek zelf – inclusief misstanden en schandalen. Dit kan de vorm aannemen van een rectificatie op een eigen nieuwsbericht, maar ook van een kritische column over de berichtgeving van een ander nieuwsbedrijf, bijvoorbeeld. Dit kritische discours over media door media benadrukt impliciet dat de media niet blind te vertrouwen zijn (Johnson et al., 1996; Watts et al., 1999). Het is tot op heden nog niet onderzocht of dit ook geldt voor factcheckmedia, maar de media heeft in de afgelopen jaren al wél meermaals kritiek geleverd op populaire factcheckmedia (Benen, 2018; Conan, 2012;

Dotson, 2022; Hart, 2019; Hemingway, 2011; Kelly, 2021; Kessler, 2011; Klein, 2011; MacGillis, 2011; PolitiFact, 2022; Wall Street Journal, 2021). Prominente factcheckmedia zoals *PolitiFact*, *Factcheck.org* en *AFP Fact Check* hebben daarnaast overzichtspagina's met alle correcties op hun eigen fact checks en/of vermelden correcties standaard in hun factcheckberichten (AFP Fact Check, Factcheck.org, 2020; PolitiFact, 2022). Het is aannemelijk dat kritieken en correctiepagina's net als bij reguliere media een negatief kunnen effect hebben op het imago van factcheckmedia.

Daarnaast kunnen uitingen van mediakritiek door politiek leiders negatieve ideeën over de media aanwakken, volgens Watts et al. (1999). Zij analyseerden hoe vaak uiteenlopende mediakanalen tijdens de Amerikaanse presidentsverkiezingen in 1998, 1992, en 1996 in het nieuws werden beschuldigd van *liberal media bias*, ofwel pro-liberale berichtgeving, en welke bronnen in het nieuws vaak kritiek over *liberal media bias* uitten. De resultaten wezen erop dat Republikeinse presidentskandidaten in alle drie de verkiezingsperiodes het vaakst geciteerd werden in nieuwsitems over *liberal media bias*. De analyse wees bovendien uit dat deze kritiek leidde tot meer verdenkingen van *liberal media bias* onder nieuwsconsumenten; met andere woorden, nieuwsconsumenten namen de kritiek van de Republikeinse politici over.

Verder kunnen negatieve overtuigingen aangewakkerd worden door consumptie van alternatieve mediakanalen die, vergelijkbaar met kritische politici, directe kritiek op de de factcheckinitiatieven van mainstream media leveren (Capella & Jamieson, 1997; Ladd, 2012). Alternatieve media zijn met de opkomst van het internet sterk gegroeid in populariteit en laten zich kenmerken door hun uitgesproken kritische en corrigerende houding naar de mainstream media (Cushion, 2021; Cushion et al., 2021; Holt et al., 2012; Strömbäck et al., 2020). Uit een onderzoek van Ladd (2012, p. 118) bleek dat het lezen van artikelen met kritiek op de kwaliteit van mainstream media een negatief effect heeft op vertrouwen in mainstream media. Ladd (2012, p. 121) beargumenteert dat het regelmatig consumeren van alternatieve nieuwsmedia op deze manier kan bijdragen aan een sceptische houding naar de mainstream media.

Tot slot kan scepsis tegenover factcheckberichten op korte termijn versterkt of verzwakt worden door de inhoud van een factcheck. Uit een meta-analyse van Walter en Tukaschinsky (2019) bleek bijvoorbeeld dat de kans kleiner is dat een mediaconsument kritisch reageert als de factcheck geschreven is door een bron die de consument betrouwbaar acht. Mediaconsumenten worden volgens Berinsky (2015) ook minder kritisch als een nieuwsbron een uitspraak doet afdoet aan de belangen van die nieuwsbron. Als een

traditioneel Republikeins medium bijvoorbeeld een uitspraak van een Republikeins figuur bestempelt als onwaar, wordt de factcheck sneller geloofd dan als dezelfde factcheck gepubliceerd zou worden door een Democratisch georiënteerd medium (De Benedictis-Kessner et al., 2019). De gefactcheckte figuur speelt echter ook een rol: Als de consument groot vertrouwen heeft in de figuur die wordt gefactcheckt, is de kans juist groter dat de consument sceptisch wordt over de factcheck (Walter & Tukaschinsky, 2019). Daarnaast reageren mediaconsumenten kritischer op factcheckberichten die een bedreiging vormen voor hun reeds bestaande overtuigingen (Chan et al., 2017; Walter & Tukaschinsky, 2019). Volgens Chan et al. (2017) wordt dit mede veroorzaakt door het feit dat mensen voor hun bestaande overtuigingen doorgaans ondersteunende argumenten hebben opgezocht en bedacht. Die reeds bestaande overtuigingen krijgen de voorkeur over de nieuwe factcheckinformatie, tenzij in een factcheck in detail beargumenteerd wordt waarom de tegenargumenten niet kloppen (Chan et al., 2017).

2.2.2 Drijfveren voor het uiten factcheckkritiek op sociale media

Een theorie die, zeker met een oog op Trumps *War on the Media* en de politieke polarisatie in de VS, een verklaring kan bieden voor het online uiten factcheckkritiek is *Social Identity Theory* (SIT; Doherty & Kiley, 2021; Tajfel & Turner, 1979; Turner & Oaks, 1986; Turner et al., 1987). SIT stelt dat mensen een deel van hun identiteit en eigenwaarde ontleen aan hun lidmaatschap van bepaalde sociale groepen. Die groepen kunnen klein in omvang zijn, zoals een gezin of een sportteam, maar aanhangers van een religieuze stroming of nationale politieke partij kunnen ook samen een groep vormen. Omdat de groepen waartoe een individu behoort deels bepalend zijn voor identiteit en eigenwaarde van het individu, laat het individu zich in zijn of haar gedragingen en denkbeelden leiden door de wens om de eigen groep (de *in-group*) op te hemelen en om de ‘inferioriteit’ van andere groepen (de *out-group*) te benadrukken. Wanneer het individu echter geconfronteerd wordt met negatieve informatie over (leden van) van de *in-group* wordt dit beschouwd als een bedreiging voor de gehele groep evenals het gevoel van eigenwaarde van het individu - zeker als het individu zich sterk verbonden voelt met de groep. Die dreiging kan op twee niveaus worden gevoeld; het individu kan last krijgen van een cognitieve dissonantie over de moraliteit van de eigen groep en het individu kan zich zorgen gaan maken over de reputatie van de *in-group* tegenover de *out-group* (Seate, 2017). Het individu komt vaak met een defensieve reactie om de dreiging te elimineren, zoals een kritisch commentaar op de betrouwbaarheid van de negatieve factcheck-uitspraak (Doosje et al., 2002).

Om deze kennis in de context van dit onderzoek te plaatsen: Een factcheck die een uitspraak van Trump bestempelt als ‘onwaar’ is voor fanatieke Republikeinen een aanval op hun verlangen naar superioriteit als groep – Trump maakt ten slotte onderdeel uit van de Republikeinse Partij. Een factcheck die een uitspraak van Joe Biden als ‘waar’ bestempelt gaat rechtstreeks in tegen het verlangen van de Republikeinen om de Democraten te zien als de inferieure partij. Dit mechanisme kan ook omgekeerd voorkomen, zodat de Democraten zich bedreigd voelen door een factcheck die hun groepsimago ondermijnt. Uitingen van mediascepsis kunnen in de context van SIT gezien worden als een defensieve reactie om die dreiging te elimineren.

Een fenomeen dat deze dynamiek versterkt is het *Hostile Media Effect* (HME; Hartmann & Tanis, 2013, Vallone et al., 1985). De premisse van het HME is dat mensen die sterk betrokken zijn bij een bepaald thema de neiging hebben om te geloven dat media die neutrale berichten over dat thema publiceren partijdig zijn in het nadeel van hun eigen groep of standpunt. Het HME kan mensen ook het gevoel geven dat ze andere mensen tegen vijandelijke mediaberichtgeving moeten beschermen (Barnidge & Rojas, 2014; Doosje et al., 2002). Rojas (2010) observeerde dat mensen zich bij het zien van mediaberichten die zij (in overeenkomst met het HME) als vijandelijk tegenover de in-group beschouwen sneller geneigd voelen om anderen te waarschuwen voor de partijdige berichtgeving. Zulke tegenoffensieven, ook wel *corrective action* genoemd, zijn al eerder geobserveerd in socialmediacommentaren bij onder andere factcheckberichten (Cohen et al., 2020; Shin & Thorson, 2017). Mediakritiek hoeft voor mensen dus niet alleen een manier te zijn om hun gevoel van eigenwaarde en de trots van de *in-group* op peil te houden; het kan ook een manier zijn om andere mensen te waarschuwen voor (in hun ogen) partijdige berichtgeving.

2.3 Onbeleefdheid, onderbouwing en de journalist

Zoals eerder benoemd wordt in een groot aandeel van de wetenschappelijke literatuur over mediakritiek verondersteld dat beleefdheid en onderbouwing beïnvloeden in hoeverre een commentaar bijdraagt aan deliberatie, een constructieve discussie (Cheruiyot, 2018; Egelhofer et al., 2021; Friess & Christiane, 2015; Reader, 2012; Wyatt, 2019). Onderzoek naar de omgang van journalisten met online commentaren onderschrijft dat deze factoren voor journalisten van groot belang zijn. Cheruiyot (2018) voerde meerdere kwalitatieve interviews uit met journalisten en kwam tot de conclusie dat journalisten voornamelijk geconfronteerd worden met vijf vormen van kritiek. Zijn eerste vorm van kritiek was *The offensive*. In dergelijke commentaren worden journalisten uitgescholden, bedreigd en

gediscrimineerd op persoonlijke eigenschappen zoals etniciteit en seksuele voorkeur, zonder verder toelichting van wat de journalist verkeerd doet. De tweede vorm van kritiek, *The unreasonable*, kwam nog vaker voor. Deze kritiekvorm houdt in dat de journalist met een onnodig cynische of denigrerende toon wordt aangesproken op journalistieke minpunten. *The Unfounded* kwam ook vaak voor, maar werd evengoed niet als waardevol gezien. In *unfounded* kritieken werd de journalist aangesproken op iets wat ze niet goed deden, maar zonder onderbouwing of met een onderbouwing die logischerwijs niet klopt. *The Instructive*, de vierde categorie kritiek, hield in dat de consument een duidelijke instructie gaf van hoe de journalist zijn werk beter zou kunnen doen. Kritieken die tot de laatste categorie behoorden, *The Analytical*, gaven een met redeneringen en/of bronnen onderbouwde analyse van wat er in een artikel niet klopte of wat de journalist verkeerd deed, bij voorkeur met een uitgesproken begrip voor de uitdagingen die het bedrijven van journalistiek met zich meebrengt. De vierde en de vijfde categorie werden door journalisten vooral gewaardeerd; commentaren uit de andere categorieën werden doorgaans nauwelijks ter harte genomen. Tegelijkertijd gaven de journalisten aan dat schofferende kritieken en kritieken zonder onderbouwing over het algemeen veruit het vaakst voorkomen in online commentaren, en dat beleefde kritieken met onderbouwing zelden voorkomen.

Volgens Chen & Pain (2016) zorgt met name onbeleefdheid ervoor dat journalisten de discussie met mediaconsumenten niet aangaan. Uit hun kwalitatieve interviews bleek dat alle journalisten wel eens commentaren op hun publicaties lezen en dat 66% van de journalisten ook reageert op relevante commentaren, maar vrijwel alle journalisten gaven ook aan dat het niet zinnig voelt om het gesprek aan te gaan met onbeleefde mensen. Met name onbeleefdheid is volgens dit onderzoek dus funest voor deliberatie, een constructieve discussie.

Het kan overigens ook van de journalistieke bron afhangen hoe kritiek geformuleerd wordt. Meerdere onderzoeken suggereren bijvoorbeeld dat vrouwelijke journalisten - vooral jonge vrouwen - aanzienlijk vaker schofferend aangesproken worden en op basis van hun sekse worden afgeschilderd als incompetent (Chen et al., 2018; Stahel & Schoen, 2019). Journalisten geven daarnaast aan dat kritieken vaker onbeleefd geformuleerd zijn als ze namens een grote nieuwsorganisatie publiceren dan als ze via een eigen website of blog publiceren, mogelijk omdat het gezicht achter het verhaal bij grote factcheckmedia minder centraal staat (Chen & Pain, 2016). Daar staat tegenover dat deze kritieken vaker gericht zijn op het factcheckmedium als geheel dan op de journalist als persoon; persoonlijke pesterijen komen minder voor (Lewis et al., 2020)

3. Methode

Het globale doel van dit onderzoek is om een breed inzicht te krijgen in de aard van kritieken op factcheckberichten over presidentskandidaten. Om dit doel te bereiken is ervoor gekozen om een zo gevarieerd mogelijke verzameling aan factcheckcommentaren met een kwalitatieve inhoudsanalyse te analyseren. In het eerste deel van dit hoofdstuk zal worden toegelicht hoe deze factcheckcommentaren zijn verzameld, in het tweede deel van dit hoofdstuk zal worden uitgelegd hoe de inductieve analyse van de factcheckcommentaren is uitgevoerd.

3.1 Dataverzameling

3.1.1. Selectie van de factcheckberichten

In de eerste fase van de selectie werden factcheckberichten waarvan de commentaren uiteindelijk geanalyseerd zouden worden via de zoekmachine van Facebook opgezocht en geselecteerd. Om de onderzoeksvragen gedegen te beantwoorden en te garanderen dat de analyse zou berusten een diverse set Facebookcommentaren, is ervoor gekozen om de zoekresultaten op vier factoren te filteren.

De eerste van deze factoren is de verkiezingsperiode waarin de factcheck werd gepubliceerd. Voor zowel de verkiezingen in 2016 als de verkiezingen in 2020 zijn enkel factcheckberichten uit de periode vanaf het eerste presidentiële debat tot de datum van de presidentsverkiezingen geselecteerd. In 2016 is dat van 26 september tot 8 november, in 2020 is dat van 30 september tot 3 november. Deze periodes zijn gekozen omdat de publieke aandacht voor de verkiezingen – en daarmee vermoedelijk de aandacht voor factcheckberichten over de verkiezingen – in de laatste weken voor de verkiezingen doorgaans het hoogst is (Knobloch-Westerwick & Kleinman, 2012). Bovendien behoren de eerste presidentiële debatten in 2016 en 2020 beiden tot de top drie meest bekeken debatten in de geschiedenis van de VS, wat verder benadrukt dat het electoraat in deze periodes uitzonderlijk betrokken was bij de verkiezingsstrijd (Nielsen, 2020; Richter, 2020).

De tweede factor is het onderwerp van de factcheck. In de analyse zijn exclusief factcheckberichten met een waar- of onwaar-oordeel geselecteerd over uitspraken van de Republikeinse presidentskandidaat Donald Trump en de Democratische presidentskandidaten uit 2016 en 2020, Hillary Clinton en Joe Biden. Factcheckberichten over uitspraken van

andere persoonlijkheden zijn weggelaten uit de analyse - zelfs als de uitspraken betrekking hadden op (een van) de presidentskandidaten - aangezien de focus in dit onderzoek ligt op factcheckberichten die mogelijk afdoen aan de integriteit van de presidentskandidaten zelf. Een uitspraak van een derde die als onwaar wordt bestempeld heeft in veel gevallen geen invloed op de reputatie van de kandidaat. Tot slot zijn factcheckberichten over Clinton uit 2020 en factcheckberichten over Biden uit 2016 niet gebruikt, aangezien zij in deze periodes geen presidentskandidaten waren.

De derde van deze factoren is het aantal commentaren onder een factcheck. Factcheckberichten met minder dan veertig reacties werden uitgesloten van de selectie. factcheckberichten met meer dan 40 reacties en minder dan 80 reacties werden gebruikt, maar daar werd een extra artikel bijgezocht. factcheckberichten met minder reacties zijn uitgesloten van de analyse, omdat het belang van dit onderzoek voor een groot deel ligt bij het in kaart brengen van factcheckkritieken die gelezen worden door (en invloed hebben op) een grote groep Facebookgebruikers. Facebookberichten met weinig interactie worden laag ingedeeld in de algoritmes van Facebook en derhalve doorgaans minder gelezen (Oremus et al., 2021). Met een selectie van veelgelezen berichten wordt gegarandeerd dat de factcheckkritieken die in dit onderzoek worden geïdentificeerd ook daadwerkelijk voorkomen in de factcheckberichten die het meest door Facebookgebruikers worden gelezen.

De vierde factor is de bron van de factcheck. Hoewel er in het Amerikaanse medialandschap een aantal populaire media zijn die zich enkel richten op factcheckberichten, zoals *PolitiFact* en *Factcheck.org*, zijn er ook meerdere populaire nieuwsmedia die factcheckberichten publiceren als aanvulling op gewoon nieuws of die enkel factcheckberichten publiceren tijdens de verkiezingen, zoals *The Washington Post* en *CNN*. Om een zo divers mogelijke selectie commentaren te verzamelen is ervoor gekozen om voorafgaand aan de selectie van artikelen een brede oriëntatie te doen op de factcheckinitiatieven van grote Amerikaanse media. De media uit recente onderzoeken naar *media bias* en *fact check bias* van AllSides werden bij de oriëntatie gebruikt als leidraad, waardoor uiteindelijk 81 verschillende media in de eerste selectie werden opgenomen (AllSides, 2021; AllSides, 2022). Vervolgens werd voor ieder medium apart beoordeeld of ze voldeden aan drie vereisten. Een eerste vereiste was dat het medium een Facebookpagina moet hebben met minimaal 100,000 volgers. De meest populaire factcheckmedia zijn gekozen omdat hun berichten evenals commentaren op hun berichten waarschijnlijk het meest gelezen worden en daarmee de grootste invloed uitoefenen op de publieke opinie. Een tweede vereiste was dat het factcheckmedium gedurende de verkiezingsperiodes uit dit

onderzoek minimaal één bruikbare factcheck hebben gepubliceerd op Facebook. Tot slot werden media die niet in de Verenigde Staten gestationeerd zijn uitgesloten van de analyse. Omdat dit onderzoek zich richt op factcheckkritieken tijdens de Amerikaanse verkiezingen, is het van belang dat de commentaren geschreven en gelezen worden door het Amerikaanse electoraat. Het blijft onduidelijk in hoeverre de consumenten daadwerkelijk Amerikaans zijn, dat is een probleem dat inherent is aan sociale media-analyses, maar het is aannemelijk dat Amerikaanse nieuwsmedia regelmatig geconsumeerd worden door Amerikanen; volgens Mitchell et al. (2018) consumeert slechts 17% van de Amerikanen buitenlandse nieuwsmedia, terwijl 57% van de Amerikanen regelmatig nationale nieuwsmedia volgt (Henrich & Holmes, 2013, p. 3). Na deze selectie bleven elf nieuwsmedia over: *ABC News*, *Vox*, *Breitbart*, *CNN*, *Factcheck.org*, *NPR*, *PolitiFact*, *Snopes*, *The Washington Post*, *WJ Conservative Tribune* en *The New York Times*.

De geselecteerde nieuwsmedia gebruikten uiteenlopende termen om de waarheid van een uitspraak te peilen. Een aantal nieuwsmedia gebruikt telkens dezelfde termen om de waarheid van een uitspraak te beoordelen, zoals *The Washington Post*, *PolitiFact* en *Breitbart*, maar er zijn ook nieuwsmedia die geen gestandaardiseerd beoordelingssysteem toepassen. In Appendix 1 staat een overzicht van alle termen die de factcheckwebsites gebruiken en welke van die termen in dit onderzoek respectievelijk worden beschouwd als ontkrachtend of bevestigend voor de gefactcheckte uitspraak. De termen die in de Appendix 1 worden genoemd voor alle media zonder gestandaardiseerd beoordelingssysteem zijn vastgesteld op basis van een globale analyse van factcheckberichten die door deze media in 2016 en 2020 over Trump, Clinton en Biden op Facebook gepubliceerd zijn. De woordenlijst is daarom mogelijk niet volledig, maar dient als een leidraad bij het beoordelen van het factcheck-oordeel. Er zijn ook enkele beoordelingen die uitgesloten werden van de analyse. *The Washington Post* gebruikt bijvoorbeeld soms een weegschaal-symbool dat aangeeft dat er onvoldoende informatie is om een oordeel te vellen en een omgekeerde Pinokkio die aangeeft dat de uitspraak van de politicus haaks staat op een eerdere uitspraak. Deze symbolen geven geen duidelijk oordeel over de waarheid van een uitspraak en sluiten daarom onvoldoende aan op de onderzoeksvragen.

Nadat alle factcheckberichten die aan deze eisen voldeden waren verzameld, werd de uiteindelijke selectie voor de factcheckberichten gemaakt. Om te garanderen dat er genoeg factcheckberichten zouden zijn uit 2016 en 2020 om SQ₁ te beantwoorden en om te garanderen dat er genoeg pro-Democratische en pro-Republikeinse factcheckberichten zouden zijn om SQ₂ te beantwoorden, werden de verzamelde factcheckberichten in acht

categorieën opgedeeld (zie Figuur 1). Omdat het niet bekend is of factcheckberichten met een onwaar-oordeel en factcheckberichten met een waar-oordeel verschillende vormen van kritiek uitlokken, zijn de factcheckoordelen ook verwerkt in deze verdeling.

Figuur 1

Categorieën steekproefselectie

1	Trump-factcheckberichten met een onwaar-oordeel uit 2016
2	Trump-factcheckberichten met een waar-oordeel uit 2016
3	Clinton-factcheckberichten met een onwaar-oordeel uit 2016
4	Clinton-factcheckberichten met een waar-oordeel uit 2016
5	Trump-factcheckberichten met een onwaar-oordeel uit 2020
6	Trump-factcheckberichten met een waar-oordeel uit 2020
7	Biden-factcheckberichten met een onwaar-oordeel uit 2020
8	Biden-factcheckberichten met een waar-oordeel uit 2020

Uit iedere categorie werden in de eerste instantie vier factcheckberichten geselecteerd met een willekeurige nummergenerator, wat uitkwam op 32 factcheckberichten in totaal. Na de eerste analyse van de geselecteerde commentaren (de selectie en analyse van de commentaren zal in 3.1.2. en 3.2. worden toegelicht) werd echter nog niet verondersteld dat er al sprake was van theoretische saturatie, een leidende factor bij het bepalen hoeveel data nodig is voor kwalitatief onderzoek. Daarom is uit iedere categorie willekeurig nog een extra factcheck geselecteerd, wat betekent dat het aantal factcheckberichten uitkwam op 40. De bronnenverdeling van de uiteindelijke selectie staat beschreven in Figuur 2. De artikelen van

Vox en The New York Times zijn buiten de selectie gevallen en worden dus niet verder besproken in de analyse.

Figuur 2:

Verdeling geselecteerde artikelen per medium en categorie

	Clinton Onwaar (2016)	Clinton Waar (2016)	Trump Onwaar (2016)	Trump Waar (2016)	Biden Onwaar (2020)	Biden Waar (2020)	Trump onwaar (2020)	Trump Waar (2020)	Totaal
ABC News	0	2.5 ¹	0	0.5 ¹	0	0	0	0	3
Breitbart	3	0	0	4	2	0	0	5	14
CNN	0	0	1	0	0	0	1	0	2
Factcheck.org	0	0	1	0	2	0	2	0	5
NPR	0	0	0	0	0	1	1	0	2
PolitiFact	2 ²	2	0	0.5 ¹	0	4	1	0	8.5
Snopes	0	0	1	0	0	0	0	0	1
The Washington Post	1	0,5 ¹	2	0	0	0	0	0	3.5
WJ Conservative Tribune	0	0	0	0	1	0	0	0	1
Totaal	5²	5²	5	5²	5	5	5	5	40

¹ Eén van de factcheckberichten uit dit nummer is geteld als 0.5, omdat slechts 40 commentaren geselecteerd zijn

² Twee van de factcheckberichten uit dit nummer zijn geteld als 0.5, omdat slechts 40 commentaren geselecteerd zijn

3.1.2 Selectie van de commentaren

In de tweede fase werden de Facebookcommentaren onder de factcheckberichten geselecteerd. Om een overzicht te krijgen van alle commentaren, werden alle commentaren per factcheckbericht eerst gedownload en overgezet naar een Excelbestand via *exportcomments.com*. De Excelbestanden zijn vervolgens zodanig opgeschoond dat enkel

bruikbare reacties nog in de Excelbestanden overbleven. Reacties op geplaatste commentaren evenals (spam)commentaren die twee keer of vaker door dezelfde Facebookgebruiker worden herhaald werden verwijderd uit de selectie, om te voorkomen dat de dataset gedomineerd zou worden door een kleine groep gebruikers. Bovendien is het doel van dit onderzoek om directe kritiekreacties op factcheckberichten in kaart te brengen, dus reacties op commentaren van andere gebruikers zijn niet relevant. Daarnaast werden commentaren die enkel bestaan uit tags van andere Facebookgebruikers, foto's, video's, links, GIF-bestanden of emoji's uitgesloten van de analyse. Commentaren met een combinatie van tekst en foto's, video's, links, GIF-bestanden of emoji's werden wél geanalyseerd, maar met een nadruk op de mening die werd gecommuniceerd in de tekst. Als de tekst enkel bestond uit een *call to action* naar externe media ('watch this video below', 'read this'), dus als er in de tekst geen mening werd uitgesproken, werd deze alsnog verwijderd – zelfs als er in de externe medialink wél een mening werd uitgesproken. Deze commentaren zijn uitgesloten van de analyse, omdat de huidige analyse zich beperkt tot uitingen van factcheck skepticism door mensen die op Facebook reageren. Externe media kunnen gemaakt zijn door iemand die helemaal geen Facebook heeft.

Vervolgens werden voor ieder factcheckbericht tachtig commentaren met behulp van een willekeurige nummergenerator uit de Excelbestanden geselecteerd. Deze willekeurige selectiemethode is voornamelijk gekozen vanwege de algoritmen van Facebook; Facebook biedt enkel de mogelijkheid om commentaren te sorteren op datum en relevantie, wat het risico met zich meebrengt dat alleen recente commentaren of commentaren die door het algoritme van Facebook om onbekende redenen als relevant worden beschouwd in de analyse meegenomen worden (Facebook, n.d.). Voor ieder geselecteerd artikel werd het totale aantal commentaren ingesteld als maximumgetal in de nummergenerator. Als er 250 commentaren in het Excelbestand waren overgebleven na de opschoning, bijvoorbeeld, werden tachtig getallen gegenereerd tussen 1 en 250. De commentaren werden van boven naar beneden genummerd, dus als de nummergenerator bijvoorbeeld het getal 50 gaf, werd het vijftigste commentaar vanaf bovenaan de lijst geselecteerd. Als een Facebookbericht minder dan tachtig commentaren had, werd een extra Facebookbericht toegevoegd aan de selectie. Van deze twee berichten werden dan met dezelfde methode veertig commentaren willekeurig geselecteerd, zodat het totaal telkens uitkwam op tachtig commentaren. In totaal waren uiteindelijk 3200 commentaren verzameld.

3.2 Data-analyse

De commentaren werden vervolgens onderzocht met behulp van een kwalitatieve inhoudsanalyse, uitgevoerd in twee fasen. In de eerste fase werd de data inductief onderzocht met het doel om verschillende vormen van factcheckkritiek te identificeren, in de tweede fase werd voor alle commentaren waarin factcheckkritiek voorkwam deductief onderzocht in hoeverre de kritieken onderbouwd en beleefd geformuleerd waren.

3.2.1. Inductieve analyse

De inductieve analysemethode die in dit onderzoek is toegepast sluit aan op de principes van een Thematische Analyse volgens Kiger en Varpio (2020). Alle geselecteerde commentaren werden eerst herhaaldelijk en grondig doorgelezen, in overeenkomst met stap een van de Thematische analyse. Om een beeld te geven van wat voor commentaren in de dataset voorkwamen, zijn 25 commentaren van een Trump-factcheck met een onwaar-oordeel in Appendix 2 gezet. Tijdens deze oriëntatie werden al enkele vormen van factcheckkritiek genoteerd die in het oog sprongen en er werd met behulp van Atlas.ti grof onderscheiden welke commentaren geen factcheckkritiek bevatten en welke commentaren wél. Deze selectie werd gemaakt op basis van vooraf gestelde voorwaarden van wat factcheckkritiek precies is. De definitie van factcheckkritiek (*public scrutiny of the methods by which factcheckers define and get what we call factcheckberichten and the conventions by which they deliver it to the public*) werd hierbij als leidraad gebruikt, wat betekent dat berichten waarin een oordeel gegeven werd over de werkwijzen en journalistieke output van factcheckmedia en de manier waarop journalistieke output door factcheckmedia naar het publiek verspreid wordt werden beschouwd als factcheckkritiek. Deze kritieken mochten zowel expliciet als impliciet geuit worden. In expliciete kritieken moest precies worden benoemd waarin de factcheckorganisatie tekort schiet. Impliciete kritieken konden onder andere de vorm aannemen van sarcasme en ironie ('Oh wow PolitiFact, you're posting your fifth factcheck on Trump this week and you haven't analysed a single statement from Clinton! How unbiased you are!'), persoonlijke aanvallen ('Shut up PolitiFact!'), beschrijvingen van schofferende gedragingen ('I got two fingers for you'), maar ook inhoudelijke correcties ('X and X happened, so your verdict is not accurate'), het uiten van scepsis en twijfel over de kwaliteit van de berichtgeving ('I'm not sure there is enough evidence for this verdict...') of het geven van suggesties voor andere onderwerpen/werkwijzen ('You should fact check Clinton more often'). Wedervragen op de factcheck die geïnterpreteerd kunnen worden als kritisch, maar

ook als een vraag uit oprechte interesse ('Tell me PolitiFact, do you have any numbers to back this up?') worden niet meegeteld als factcheckkritiek. Wedervragen waarbij de kritische ondertoon overduidelijk was ('Tell me PolitiFact, you biased f***s, do you have numbers to back this up?') of waarbij het antwoord al op een negatieve manier werd ingevuld ('Tell me PolitiFact, do you have numbers to back this up? Oh right, you don't care about numbers, you just want to vilify Trump') werden niet beschouwd als factcheckkritiek. Daarnaast werd een commentaar alleen beschouwd als factcheckkritiek als de kritiek van iets zei over het presteren van de factcheckorganisatie die het factcheckbericht heeft gepubliceerd of op de (mainstream/factcheck) media als geheel. Commentaren met kritiek op personen die betrokken waren bij het gefactcheckte onderwerp, zoals de presidentskandidaten, werden niet beschouwd als factcheckkritiek.

Het is belangrijk om te benoemen dat de voorkeur in dit onderzoek uitging naar vals-negatieve beoordelingen tegenover vals-positieve beoordelingen. Dat betekent dat alle commentaren waarbij twijfel bestond of de schrijver daadwerkelijk kritisch was over het medium niet werden beschouwd als factcheckkritiek. Om deze reden werden dubbelzinnige wedervragen, zoals in de vorige alinea werd benoemd, niet meegeteld als factcheckkritiek.

Na deze eerste selectie bleven 470 commentaren met factcheckkritiek over. Voor deze commentaren werd vervolgens met een grondige analyse onderzocht en gecodeerd welke vormen van factcheckkritiek voorkwamen, in overeenkomst met stap twee van de Thematische Analyse. Omdat er in de laatste paar factcheckberichten nog enkele nieuwe codes werden onderscheiden, werd verondersteld dat er nog geen sprake was van theoretische saturatie. Daarom zijn na deze eerste analyse acht extra factcheckartikelen geselecteerd en volgens dezelfde stappen geanalyseerd, waarna 614 commentaren overbleven. Na een analyse van alle commentaren tezamen bleven 23 vrij specifieke codes voor verschillende vormen van factcheckkritiek, zoals 'kritiek op Democratische vooringenomenheid', 'kritiek op Republikeinse vooringenomenheid', 'beschuldiging van liegen' en 'kritische correctie op onjuiste informatie'. In sommige commentaren waren duidelijk meerdere kritieken te onderscheiden, dus bij enkele commentaren waren meerdere codes genoteerd. Voor alle codes werd vervolgens gekeken of ze samengevoegd konden worden of juist opgesplitst moesten worden in specifiekere codes. Dit leidde er uiteindelijk toe dat tien vormen van factcheckkritiek overbleven. Veel oude codes waren in deze selectie samengevoegd. Om voorbeelden te noemen: 'beschuldiging van liegen' en 'kritische correctie op onjuiste informatie' werden samengevoegd tot 'kritiek op het verspreiden van onjuiste informatie', en 'kritiek op onjuist factcheckoordeel - te milde beoordeling' en 'kritiek op onjuiste

factcheckoordeel - te strenge beoordeling' werden samengevoegd tot 'kritiek op onjuiste beoordeling'. Meerdere van deze oude codes werden echter nog wel bewaard als subcategorieën, omdat ze extra informatie geven over de inhoudelijke variatie die bij sommige kritiekvormen gezien werd tijdens de analyse en daarmee een dieper inzicht geven in de verschillende dimensies van factcheckkritiek. Enkele codes werden ook juist opgesplitst. Uit de categorie 'kritiek op het verspreiden van onjuistheden' zijn bijvoorbeeld commentaren heringedeeld in een nieuwe categorie 'kritiek op onvolledigheid', omdat niet alle inhoudelijke correcties op de factcheck waren bedoeld om de waarheid van feiten uit de factcheck te ontkrachten; sommige correcties waren eerder een aanvulling op deze feiten. De verschillen tussen alle concepten zullen verder worden toegelicht in de resultatensectie van dit onderzoek. In de laatste fase van het onderzoek werden enkele benamingen van kritiekvormen nog aangepast zodat ze beter zouden aansluiten op de kritieken. 'Kritiek op onnauwkeurigheid' werd bijvoorbeeld veranderd naar 'Kritiek op inaccuraatheid, omdat in deze categorie ook commentaren voorkwamen waarin factcheckmedia werden beschuldigd van liegen. Liegen is geen onnauwkeurigheid, het is een opzettelijke actie. De term inaccuraatheid is wat minder gangbaar, maar omvat de diversiteit van de commentaren die bij deze vorm van factcheckkritiek voorkomen beter. Deze diversiteit van de commentaren bij deze kritiekvorm zal worden toegelicht in Hoofdstuk 4.

3.2.1. Deductieve analyse

In de tweede fase van de analyse werd voor alle commentaren beoordeeld of de gegeven kritieken constructief waren geformuleerd, dus of ze onderbouwd werden of niet en of er sprake was van onbeleefd taalgebruik of niet. Omdat er al meetinstrumenten zijn ontwikkeld die in dit onderzoek toegepast kunnen worden om te beoordelen of er sprake is van onderbouwing en onbeleefd taalgebruik (deze meetinstrumenten zullen later in deze sectie worden toegelicht), is ervoor gekozen om in deze fase een deductieve inhoudsanalyse uit te voeren. Elk commentaar werd gecodeerd met een cijfer: 1) onderbouwing niet aanwezig, onbeleefd taalgebruik 3) degelijke onderbouwing niet aanwezig, geen sprake van onbeleefd taalgebruik 3) Degelijke onderbouwing aanwezig, onbeleefd taalgebruik, 4) Degelijke onderbouwing aanwezig, geen sprake van onbeleefd taalgebruik. Hoe werd bepaald of er sprake was van onderbouwing en onbeleefd taalgebruik zal in de volgende secties worden uitgelegd.

3.2.1.1 Onderbouwing. Bij de inductieve analyse viel het op dat kritieken twee verschillende vormen aannamen. Sommige kritieken gingen namelijk in op de inhoud van de

factcheck, terwijl sommige kritieken ingingen op de werkwijzen van het factcheckmedium. Voor beide vormen van kritiek zijn aparte voorschriften opgesteld om te beoordelen of er sprake is van onderbouwing. Het volledige voorschrift is te vinden in Appendix 3.

Voor commentaren die een kritiek boden op de inhoud van de factcheck werd een aangepaste versie van de *Hierarchy of Disagreement* van Graham (2008) toegepast (zie Appendix 3). De twee lagen ‘Ad hominem’ en ‘Responding to tone’ uit deze hiërarchie werden niet gebruikt, omdat kritieken die gericht zijn op de toon van de factchecker (bijvoorbeeld ‘You’re always so sarcastic in your factchecking about Trump, I don’t like it’) of de eigenschappen van de factchecker (‘you are not informed enough about politics to do factchecks at all!’) als ze onderbouwd zijn kunnen gelden als constructieve kritiek op de werkwijze van het factcheckmedium in het algemeen. Als een commentaar dus in een van deze twee categorieën werd ingeschaald, werd de codeur doorverwezen naar de codeerinstructies voor kritiek op de werkwijze van het factcheckmedium. Voor alle commentaren met een onderbouwing die konden worden ingeschaald in de categorie *counterargument* of hoger van deze hiërarchie werd gecodeerd dat er sprake was van onderbouwing aanwezig was. Er kon in deze commentaren sprake zijn van een logische redenering of een concreet bewijs (bijvoorbeeld een link, een nieuwsfeit) dat informatie uit de factcheck niet deugt. Als het tegenargument een bewijs bevatte, moest dit bewijs wel controleerbaar zijn voor de journalist, wat betekent dat de bron van het bewijs ofwel overduidelijk moest zijn of expliciet benoemd moest worden. De bron van het bewijs werd per definitie als overduidelijk beschouwd als de bron van het bewijs een officieel overheidsevenement of overheidsdocument betrof (b.v. een presidentieel debat, een hoorzitting in de Senaat, een presidentiële toespraak); de bron van dergelijke bewijzen is namelijk standaard te vinden via de websites van de Amerikaanse overheid. Het bewijs was werd ook als overduidelijk beschouwd als de bewijsvoering was gebaseerd op informatie uit de factcheck zelf (b.v. ‘jullie schrijven zelf dat X en X is gebeurd, dan klopt het factcheckoordeel toch niet?’). Bij bewijsvoeringen waarbij de codeur onzeker was of de bron van het bewijs overduidelijk genoeg was, werd nagegaan of de bron in de praktijk makkelijk te vinden zou zijn voor een factcheckjournalist; het ‘bewijs’ uit het commentaar werd dan in kernwoorden via Google opgezocht. De zoekresultaten moesten zodanig worden gefilterd dat enkel links van vóór de publicatiedatum van het commentaar werden weergegeven, om te garanderen dat de factchecker in 2016 of 2020 (afhankelijk van wanneer de factcheck online kwam) het bewijs had kunnen vinden. Als de bron van het gepresenteerde bewijs niet terug te vinden was in de eerste pagina zoekresultaten, werd het beschouwd als niet overduidelijk.

Argumenten op basis van persoonlijke anekdotes ('Ik ken iemand die ..., dus deze factcheck klopt niet') werden overigens ook niet beschouwd als onderbouwd, omdat dergelijke bewijsvoeringen onmogelijk na te gaan zijn voor de journalist.

Voor commentaren die niet direct ingingen op de inhoud van het artikel maar op het presteren van het factcheckmedium gold dat er sprake was van onderbouwing als er concreet werd benoemd wat het factcheckmedium verkeerd doet, in combinatie met een controleerbare toelichting waaruit blijkt dat de het medium datgene waarop ze worden bekritiseerd structureel verkeerd doet. Uitspraken zoals 'Stop met Trump te factchecken, zijn aanhangers geloven het toch niet' of 'jullie berichtgeving is partijdig, want jullie hebben vandaag nog niets positiefs over Trump gerapporteerd!' zijn niet concreet genoeg; controleerbare voorbeelden zijn nodig die bewijzen dat er daadwerkelijk sprake is van een structureel probleem. Een commentaar kon ook als onderbouwd worden beschouwd als er in plaats van een controlebaar bewijs een concrete en uitvoerbare suggestie werd gegeven voor de factchecker om zijn taken beter te vervullen. Deze suggesties konden gerelateerd zijn aan de code voor de journalistiek van Nederlandse Vereniging van Journalisten (Nederlandse Vereniging van Journalisten, 2022), bijvoorbeeld, maar omdat factcheckmedia commerciële bedrijven zijn werd het ook als onderbouwde kritiek beschouwd als een consument een concrete suggestie leverde om de berichtgeving aantrekkelijker of relevanter te maken voor consumenten.

Indien er duidelijk meerdere vormen van kritiek gecodeerd waren bij een commentaar, werd verondersteld dat er sprake was van onderbouwing als minstens één van deze kritieken onderbouwd was. Deze keuze is gemaakt met het belang van het factcheckmedium in gedachten: Als er minstens één goede onderbouwing in het commentaar staat, kan het factcheckmedium op basis van die ene onderbouwing al op zichzelf reflecteren, wat betekent dat het commentaar van waarde is in de praktijk.

3.2.1.2 Onbeleefd taalgebruik. De aanwezigheid van onbeleefd taalgebruik werd geanalyseerd aan de hand volledige lijst met uitspraken en vormen van taalgebruik die als onbeleefd kunnen worden beschouwd (zie Appendix 3). Deze lijst is voornamelijk samengesteld op basis van eerder onderzoek van Culpeper (2011, p. 135). De categorieën van Culpeper zijn vervolgens aangevuld op basis van het onderzoek van Sobieraj & Berry (2011) naar de verschillende vormen van onbeleefdheid die geuit worden politici in de media. Hoewel Culpeper (2011) een goed overzicht biedt van de bekende vormen verbale en non-verbale onbeleefdheid, geven Sobieraj en Berry (2011) een toelichting van tekstuele vormen van onbeleefdheid (het gebruik van overmatig veel uitroeptekens, bijvoorbeeld) dat een

goede aanvulling biedt in het kader van dit onderzoek. Als een van de vormen uit de lijst aanwezig was in een commentaar, werd verondersteld dat er sprake was van onbeleefd taalgebruik.

Indien er meerdere vormen van kritiek gecodeerd waren bij een commentaar, werd verondersteld dat er sprake was van onbeleefd taalgebruik als het factcheckmedium in één van de kritieken onbeleefd werd aangesproken. Deze keuze is wederom gemaakt met het belang van het factcheckmedium in gedachten: Als er ergens in het commentaar onbeleefd wordt gesproken, beïnvloedt dat de gehele toon van het commentaar. Journalisten hebben in eerder onderzoek aangegeven dat het voor hen waardeloos voelt om het gesprek aan te gaan die een schofferende toon aanslaan (Cheiruiyot, 2018; Chen & Pain, 2016), dus het devies is dat er geen enkele vorm van onbeleefd taalgebruik in het commentaar aanwezig mag zijn.

3.4 Intercodeurbetrouwbaarheid

Om te controleren of de geïdentificeerde vormen van factcheckkritiek uitgebreid genoeg gedefinieerd waren en of de codeerinstructies voor beleefdheid en onderbouwing niet te veel verwarring veroorzaakten, is de intercodeurbetrouwbaarheid van beide meetinstrumenten berekend. Beiden codeurs hebben vooraf de instructies voor het beoordelen van de aanwezigheid onbeleefd taalgebruik en onderbouwing bestudeerd. Voor de vormen van kritiek is een aparte aanvulling gemaakt op het codeboek (zie Appendix 4) 65 willekeurig geselecteerde commentaren met factcheckkritiek zijn door twee masterstudenten gecodeerd. De Krippendorff's alpha voor de vormen van factcheckkritiek was $\alpha = .81$, de Krippendorff's alpha voor constructieve formulering was $\alpha = .74$. Omdat het minimum voor Krippendorff's alpha doorgaans $\alpha = .80$ is, zijn alle commentaren waarbij de codeurs verschillende codes hadden genoteerd voor onderbouwing en onbeleefdheid nog eens besproken. Hieruit bleek dat een van de codeurs had gemist dat felle kritieken zonder lasterlijke termen (bijvoorbeeld 'you are not telling the truth') niet gelden als onbeleefd taalgebruik. Op basis van dit misverstand is besloten dat de Krippendorff's alpha voor onderbouwing en onbeleefd taalgebruik acceptabel is.

4. Resultaten

In dit hoofdstuk zullen de resultaten van de kwalitatieve inhoudsanalyse in het kader van de onderzoeksvragen besproken worden. In 4.1 zullen alle vormen van *factcheckkritiek* die in de analyse zijn geïdentificeerd in het kader van RQ₁ besproken worden. In 4.2 zal

besproken worden in hoeverre er verschillende vormen van factcheckkritiek voorkwamen tijdens de verkiezingsperiodes van 2016 en 2020 om een antwoord te bieden op SQ₁, in 4.3 zullen de verschillende vormen van factcheckkritiek in pro-Republikeinse en pro-Democratische factchecks besproken worden voor SQ₂. Tot slot zal in 4.4 worden besproken in hoeverre commentaren met *factcheckkritiek* constructief geformuleerd waren, in overeenkomst met RQ₂.

4.1 Verschillende vormen van factcheckkritiek

Op basis van de kwalitatieve analyse zijn in totaal zeven vormen van kritiek geïdentificeerd, waarvan drie zijn aangevuld met subcategorieën. Voor de 614 commentaren uit de dataset zijn 653 codes voor kritiek gemaakt, aangezien in enkele commentaren nadrukkelijk meerdere vormen van kritiek werden geuit. Enkele algemene zaken vallen in de data op. Het viel ten eerste op dat de auteur van de factcheck in geen enkele kritiek persoonlijk aangesproken werd, terwijl bij alle factcheckberichten wél een auteur vermeld werd. Alle commentaren waren ofwel gericht aan het factcheckmedium, aan ‘de mainstream (factcheck)media’ of het was onduidelijk of de journalist, het medium of de media in het algemeen werd aangesproken. Dit staat haaks op de eerdere onderzoeken die zijn besproken in het Theoretisch Kader, waaruit bleek dat (reguliere) journalisten juist regelmatig te maken krijgen met persoonlijke schofferende of vrouwonvriendelijke commentaren (Cheiruiyot, 2018; Chen et al., 2018; Stahel & Schoen, 2019). Het merendeel van de gevonden kritieken sluit aan op de indicatoren voor mediascepsis, mediacyanisme, onderzoeken naar mediakritiek en op de literatuur van Krämer (2018) over rechts-populistische kritiekvormen, maar er zijn ook kritiekvormen geïdentificeerd waarbij de factchecker wordt aangesproken op zaken die exclusief van toepassing zijn op factcheckberichten, zoals het factcheck-oordeel. Dit duidt erop het publiek factcheckmedia in meerdere opzichten houdt aan dezelfde standaarden die gelden voor reguliere nieuwsmedia, maar dat voor factcheckberichten ook extra regels gelden die het medium in acht moet nemen. In deze sectie zal per kritiekvorm worden besproken in hoeverre er sprake is van aansluiting op bestaande literatuur. De kritiekvormen zullen mede worden uitgelegd aan de hand van voorbeelden. Achter ieder voorbeeld zal worden benoemd bij welk factcheckmedium het commentaar is geplaatst, wie in het commentaar gefactcheckt werd en wat het oordeel van het factcheckbericht was.

4.1.1 Kritiek op eenzijdige berichtgeving

Kritiek op eenzijdige berichtgeving was één van de meest voorkomende doch veelzijdige kritiekvormen in de dataset. In commentaren met kritiek op neutraliteit werd gespeculeerd of vastgesteld dat het factcheckmedium zich laat leiden door individuele voorkeuren in de berichtgeving. Binnen deze categorie zijn twee subcategorieën onderscheiden: 1) Kritiek op (vermoedens van) partijdigheid en 2) kritiek op (vermoedens van externe beïnvloeding).

4.1.1.1 Kritiek op (vermoedens van) partijdigheid. Kritieken op vermoedens van partijdigheid zijn commentaren waarin wordt gesuggereerd dat het factcheckmedium een voorkeur heeft voor een bepaalde politieke partij en zich in hun berichtgeving door die voorkeur laat leiden. Dat deze kritiekvorm bij factcheckberichten voorkomt is niet geheel verrassend: In eerdere onderzoeken naar mediakritiek kwamen beschuldigingen van partijdigheid ook meermaals voor. Deze kritiekvorm is bovendien vergelijkbaar met de indicator '*Media is unbiased*' die wordt gebruikt om mediascepsis te meten. In de commentaren werden de factcheckmedia vaak beschuldigd van 'bias':

Snopes has a clear pro-Clinton bias. I find it sad that a fact-check service allows their personal opinions to blatantly color their interpretations of those very facts they are investigating. (Snopes – Trump-factcheck met een onwaar-oordeel)

There you go with that liberal bias hahahahahahaha (Factcheck.org – Trump-factcheck met een onwaar-oordeel)

De commentaren namen verder twee vormen aan. Het vaakst werden de factcheckmedia beschuldigd van Democratische partijdigheid, ofwel partijdigheid voor de Democratische Partij of de Democratische presidentskandidaten. De media werden er ook van beschuldigd dat ze liberaal of politiek-links vooringenomen waren. Gezien het feit dat de Democratische Partij in de loop van de twintigste eeuw een sterke associatie heeft gekregen met liberalisme en politiek-links, zijn deze beschuldigingen ook beschouwd als kritiek op Democratische partijdigheid (Levendusky, 2009, p. 2). Opvallend was dat de factcheckmedia in kritieken op pro-Democratische partijdigheid ook veel werden beschreven als communistisch en marxistisch, wat erop wijst dat er ook een associatie is ontstaan tussen de Democraten en het communisme. Aangezien er in de wetenschappelijke literatuur geen enkel bewijs te vinden is dat deze associatie populair of vanzelfsprekend is binnen de Amerikaanse

politieke cultuur, werden verwijzingen naar het communisme in de dataset echter niet direct geïnterpreteerd als een verwijzing naar de Democratische Partij.

Hoewel het aanzienlijk minder vaak voorkwam, werden factcheckmedia ook beschuldigd van Republikeinse vooringenomenheid, ofwel partijdigheid voor de Republikeinse Partij of Trump. Beschuldigingen van conservatieve of politiek-rechtse vooringenomenheid werden ook meegerekend, wederom omdat deze politieke oriëntaties veelal met de Republikeinse Partij geassocieerd worden (Levendusky, 2009, p.2). In enkele gevallen werd het factcheckmedium wel beschuldigd van partijdigheid, maar werd niet expliciet genoemd voor wie ze partijdig waren. In deze gevallen werd logisch beredeneerd dat kritieken op (vermoedens van) partijdigheid onder pro-Democratische factcheckberichten doelden op pro-Democratische partijdigheid en vice versa.

Een opvallende trend bij deze vorm van kritiek is de verbastering van de namen van factcheckmedia, bedoeld om de partijdigheid van het medium te benadrukken of om simpelweg te denigreren. Om een paar voorbeelden te geven: Breitbart werd ‘BreitFart’ genoemd, PolitiFact werd ‘PolitiFraudBiden’ genoemd, CNN (Cable News Network) werd ‘Clinton News Network’ genoemd en ABC News (American Broadcasting Company News) werd ‘All ‘Bout Clinton News’ genoemd.

In de commentaren werd overigens niet altijd aangenomen dat het factcheckmedium opzettelijk partijdig is; in sommige commentaren werd de factchecker ervan beschuldigd dat media zelf niet half weten hoe partijdig ze zijn. Kritieken waren daarnaast niet altijd gericht op enkel het factcheckmedium. Commentators richtten hun kritiek ook regelmatig op de ‘mainstream media’ of op linkse en rechtse media als geheel, met het factcheckmedium als een onderdeel van dat geheel. Kritiek op partijdigheid ging verder vaak gepaard met whataboutismen (d.w.z. tegenargumenten waarin niet wordt ingegaan op het argument van de ander, maar waarin een ander onderwerp wordt aangesneden; Dykstra, 2020), gericht op de wandaden van de presidentskandidaat die juist niet in de factcheck voorkwam. In deze reactie op een factcheck over Trump met een onwaar-oordeel is bijvoorbeeld een whataboutisme verwerkt:

Hey Washington Post... Where is the unbiased reporting???? Where are the pinocchios for Clinton? At least be fair! Oh wait, media is not about honesty and fairness anymore (The Washington Post – Trump-factcheck met een onwaar-oordeel)

4.1.1.2 Kritiek op (vermoedens van) afhankelijkheid. Kritieken op (vermoedens van) afhankelijkheid zijn soortgelijk aan kritieken op partijdigheid, maar met een belangrijk verschil: Het factcheckmedium wordt in deze commentaren niet alleen ervan beschuldigd dat ze partijdig berichtgeven, maar dat ze partijdig berichtgeven omdat ze daar door een externe partij toe worden bewogen. Deze commentaren zijn daarmee soortgelijk aan de rechts-populistische kritieken over (vermoedens van) elite-samenzwering die beschreven worden door Krämer (2018). Deze kritiek kan vermoedelijk ook voortvloeien uit een gevoel van *mediacynisme* bij de consument, aangezien een van de indicatoren daarvoor, *perceived self-serving motives of news media actors*, goed aansluit om de strekking van deze kritiek. In de commentaren werden factcheckmedia er bijvoorbeeld van beschuldigd dat ze betaald worden door andere instanties om partijdig bericht te geven, dat ze stiekem beheerd worden door andere instanties of zich door externe instanties laten vertellen wat ze moeten publiceren. Beschuldigingen van corruptie of het verspreiden van propaganda werden hier ook onder gerekend. Deze commentaren werden bijvoorbeeld geschreven onder een Clinton-factcheck met een waaroordeel:

This post from ABC should be labeled as ‘sponsored’ (ABC News – Clinton-factcheck met een waaroordeel)

Is Washington post being paid by trump? (The Washington Post – Clinton-factcheck met een onwaaroordeel)

ABC is a JOKE. it’s PROPAGANDA NOT JOURNALISM. (ABC News – Clinton-factcheck met een onwaaroordeel)

De partijen die de factcheckmedia volgens de commentaren beïnvloeden kunnen opgedeeld worden in vier categorieën: 1) buitenlandse politieke organen, 2) binnenlandse politieke organen, 3) andere mediabedrijven en 5) de duivel. Buitenlandse politieke organen die in de commentaren werden genoemd waren de Russische overheid, de Chinese overheid en de New World Order, een vermeende samenzwering van politieke en zakelijke elitefiguren die, volgens conspiracytheoristen, een totalitaire wereldregering wil opzetten (Fenster, 2008, p. 133). Binnenlandse politieke organen die genoemd hebben waren (leden van) de Democratische Partij, (leden van) de Republikeinse Partij en de CIA. Net als bij Kritiek op partijdigheid werden factcheckmedia er aanzienlijk vaker van verdacht dat ze beïnvloed

werden door Democraten dan door Republikeinen. De mediabedrijven die als externe invloed werden benoemd waren CNN en Facebook; van beiden werd verondersteld dat ze de factcheckmedia beheren en beïnvloeden. De duivel werd slechts een enkele keer benoemd. Factcheckmedia zouden volgens dit commentaar werken voor de duivel:

Fact checkers are nazi's they work for Satan. (Breitbart – Trump-factcheck met een waar-oordeel)

4.1.2 Kritiek op inaccuraatheid

Kritiek op onnauwkeurigheid kwam in de data veruit het vaakst voor van alle kritiekvormen en houdt in dat het factcheckmedium wordt aangesproken op het verspreiden van (vermeende) onnauwkeurigheden of onwaarheden. Deze kritiek is daarmee vergelijkbaar met de indicator '*Media is accurate*' uit de News Credibility Index van Meyer (1988). Deze kritieken werden zowel gericht op de inhoud van de factcheck als op de berichtgeving van het medium in het algemeen. Kritiek op accuraatheid kan onderverdeeld worden in drie subcategorieën: 1) kritiek op het verspreiden van onjuiste informatie, 2) kritiek op het geven van een onjuiste beoordeling, 3) kritiek op een gebrek aan bewijs voor het factcheckoordeel.

4.1.2.1 Kritiek op het verspreiden van onjuiste informatie. De inhoudelijke strekking van Kritiek op het verspreiden van onjuiste informatie spreekt al redelijk voor zich; het factcheckmedium wordt bekritiseerd op het verwerken van onwaarheden in de berichtgeving. Commentaren met deze kritiek waren veelzijdig van aard. Commentaren bevatten regelmatig redeneringen en bewijsvoeringen om te bewijzen dat de informatie uit de factcheck niet zou kloppen. De argumenten liepen kwalitatief sterk uiteen; er werden duidelijke bewijzen met ondersteunende internetlinks en logische redeneringen gegeven, maar twijfelachtige bewijsvoeringen en drogredenen kwamen ook regelmatig voor. Een paar voorbeelden:

Breitbart you know this is true, that's why you have to fact check outside of Breitbart!
(Breitbart – Biden-factcheck met een onwaar-oordeel)

Factcheck.org, you are mistaken, they actually did say that. (Factcheck.org – Biden-factcheck met een onwaar-oordeel)

Uh, Yes he did. Check out some FACTS and RETRACT THE STORY WAPO.
Tweets live forever, you could have found
them <http://m.motherjones.com/politics/2016/08/donald-trump-auto-ballout-mike-pence> (The Washington Post - Clinton-factcheck met een onwaar-oordeel)

In sommige commentaren werd gezegd dat het factcheckmedium een fout had gemaakt, duidend op een ongeluk, maar er werd vaker verondersteld dat het factmedium had gelogen, duidend op opzettelijke misleiding door het factcheckmedium:

Quit spreading false lies!! ☺ (PolitiFact – Biden-factcheck met een waar-oordeel)

Een term die daarnaast met opvallende regelmaat voorkwam in de commentaren was ‘fake news’. ‘Fake news’ werd meermaals zonder verdere toelichting in commentaren gezet, maar het kwam bovenal veel voor als persoonlijke beschuldiging in de vorm van ‘[onderwerp] [to be] fake news’, vergelijkbaar met de manier waarop Trump de term voor het eerst gebruikte (‘You are fake news’; Jamieson, 2017):

CNN IS FAKE NEWS (CNN – Trump-factcheck met een onwaar-oordeel)

Biden said himself that he would raise taxes, npr you are fake news, watch the video clip people <https://www.atr.org/biden-if-you-elect-me-your-taxes-are-going-to-be-raised> (NPR – Trump-factcheck met een onwaar-oordeel)

Verder valt het op dat het woord ‘bullshit’ of de afkorting ‘BS’ regelmatig gebruikt wordt om aan te duiden dat de factcheck als onwaar beschouwd wordt. Opmerkelijk is dat deze term bijna nooit verder werd onderbouwd; in bijna alle commentaren wordt slechts ‘BS’, ‘That’s BS’ of ‘More BS’ geschreven.

4.1.2.2 Kritiek op het geven van een onjuiste beoordeling. De factcheckmedia worden er ook op bekritiseerd dat hun waarheidsoordeel voor een factcheck - Dus bijvoorbeeld waar, onwaar, misleidend, grotendeels waar - niet accuraat was. In zulke commentaren wordt gesteld dat het factcheckoordeel niet goed aansluit op de onderbouwing die in het factcheck-artikel gegeven wordt. De lezer zou op basis van het factcheckbericht dus

zeggen dat een uitspraak waar is, bijvoorbeeld, maar volgens het factcheckmedium is de uitspraak onwaar. Deze vorm van kritiek onderscheidt zich hiermee als één van de kritieken die niet te relateren is aan reeds onderzochte vormen van reguliere mediakritiek, omdat de nadruk ligt op de accuraatheid van de beoordeling en niet op de accuraatheid van de feiten uit het artikel zelf. De commentaren suggereerden het vaakst dat het factcheckoordeel te mild was, dus dat de beoordeling meer zou moeten benadrukken dat de uitspraak onwaar is:

Biden said “Trump is the only one defunding the police” and Politifact calls this mostly true. The article says that he’s proposed cuts of \$280MM, but a dozen cities have recently voted to cut \$1.5B from their police departments. At best Biden’s Claim is “mostly false”, and this “fact check” is entirely useless (PolitiFact – Biden-factcheck met een waar-oordeel)

Dubious? That’s an understatement!! (Factcheck.org – Biden-factcheck met een onwaar-oordeel)

Beschuldigingen dat het factcheckoordeel juist te streng was kwamen ook voor, maar in mindere mate. Enkele keren werd verder gesteld dat de verwoording van het factcheckoordeel nietszeggend of ambigu was. Deze commentaren kwamen enkel voor onder factcheckberichten van *Factcheck.org*. *Factcheck.org* is een van de media die (in tegenstelling tot bijvoorbeeld *PolitiFact* en *Snopes*) geen vast beoordelingssysteem hanteren. Er werd in de commentaren geen vergelijking getrokken tussen *Factcheck.org* en andere media, maar gezien het feit dat andere media zonder vast beoordelingssysteem deze kritieken niet kregen hebben de factcheckberichten wellicht specifiek te maken met de verslaggeving van *Factcheck.org*.

4.1.2.3 Kritiek op gebrek aan bewijs voor het factcheckoordeel. Kritiek op gebrekkige bewijsvoering is, net als kritiek op het geven van een onjuiste beoordeling, een kritiekvorm die is toegespitst op het factcheckoordeel en daarom niet is voorgekomen in onderzoeken over mediakritiek. In commentaren met deze kritiekvorm wordt beweerd dat er onvoldoende bewijs in het factcheckartikel wordt gegeven om een gedegen waarheidsoordeel over de gefactcheckte uitspraak uit te spreken. Om een paar voorbeelden te noemen:

More exciting news from:NoProofRequired! (NPR – Biden-factcheck met waar-oordeel)

He was clearly ambivalent about it in all three quoted sources. Even the one where he calls it a tremendous success from a military standpoint is only an objective observation and doesn't state support or opposition. Based on the evidence, he can't say he opposed it, but no one can say he supported it either. (Snopes – Trump-factcheck met een onwaar-oordeel)

No evidence either way. There isn't always evidence when you've been hacked (ABC News – Clinton-factcheck met een waar-oordeel)

Net als bij Kritiek op het verspreiden van onjuiste informatie werd hier afwisselend een meer beschuldigende en een meer corrigerende toon aangeslagen - zie hierboven het verschil tussen het eerste commentaar en het tweede en derde commentaar. Hoewel de schrijvers van het tweede en het derde commentaar mogelijk ook sceptisch zijn over de intenties van het medium, wordt er niet verondersteld dat het factcheckmedium er opzettelijk van afziet om voor iedere factcheck een bewijs te zoeken. Ze maken enkel een kanttekening bij het gegeven bewijs.

4.1.3 Kritiek op onvolledigheid

In commentaren met kritiek op onvolledigheid wordt uitgelicht dat er feiten zijn die niet in het artikel staan vermeld, maar die wél iets zeggen over de waarheid van een uitspraak (en daarmee over de waarheid van een factcheckoordeel). Kritiek op onvolledigheid is nauw verwant aan kritiek op het verspreiden van onjuiste informatie, maar onderscheidt vanwege in het type bewijs dat gegeven wordt. Bij kritieken op het verspreiden van juiste informatie geldt dat een feit uit de factcheck als onjuist wordt bestempeld; voor kritiek op onvolledigheid geldt dat er slechts een feit wordt toegevoegd. De schrijver van het commentaar stelt in een kritiek op onvolledigheid niet dat de inhoud van de factcheck niet klopt - Er wordt hooguit gesuggereerd dat het waarheidsoordeel niet klopt omdat een deel van het verhaal mist. Deze kritiekvorm is daarmee verwant aan de indicator *Media tells the whole story* uit de News Credibility Index van Meyer (1988) dan de de indicator *Media is accurate*.

You conveniently left out the word ‘originally’ though it is audible and clear in her video. The letters did go originally only to republicans with a ‘cc’ to democrats. The key word is ‘Originally’. Her statement is 100% correct and true. Wow, I was

relying on you for truth and fact checking, but now I will think twice! (PolitiFact – Clinton-factcheck met een onwaar-oordeel)

Net als bij kritieken op het verspreiden van onjuiste informatie wordt bij deze kritiekvorm regelmatig gesuggereerd dat het factcheckmedium opzettelijk informatie achterhoudt, maar kritieken zonder dergelijke speculaties kwamen ook voor:

Look at the actual letter, all three pages. She had only seen the 1st page when she made the statement. See all here & you will see why mistake was made:

<http://www.nytimes.com/interactive/2016/10/28/us/politics/fbi-letter.html> (PolitiFact – Clinton-factcheck met een onwaar-oordeel)

Obviously you've not heard him speak on this issue personally bc he empathically says pre existing conditions will be covered. (PolitiFact – Trump-factcheck met een onwaar-oordeel)

4.1.4 Kritiek op onbetrouwbaarheid

In commentaren met kritieken op betrouwbaarheid werd benadrukt dat de lezer de berichtgeving van het factcheckmedium niet geloofwaardig acht. Deze kritiekvorm sluit hiermee aan op de indicator '*Media can be trusted*' uit de News Credibility Index van Meyer (1988). Deze vorm van kritiek kwam vaak samen met andere vormen van kritiek voor, zoals kritiek op accuraatheid en kritiek op partijdigheid, en er valt ook te redeneren dat kritiek op partijdigheid impliciet ook een kritiek op betrouwbaarheid is. Kritiek op betrouwbaarheid werd echter ook vaak gegeven zonder andere vormen van kritiek, wat maakt dat deze kritiekvorm toch is onderscheiden als losse categorie in dit onderzoek. In kritieken op betrouwbaarheid betrokken mensen hun gebrek aan vertrouwen in het factcheckmedium voornamelijk op zichzelf, maar in enkele commentaren werd ook gesteld dat niemand de commentaren gelooft of vertrouwt. Om enkele voorbeelden te noemen:

CNN you are not a reliable news source (CNN – Trump-factcheck met een onwaar-oordeel)

Fact-check is run by cnn leftist marxist activist, so how can anyone believe what they post as fact (Factcheck.org – Trump-factcheck met een onwaar-oordeel)

In commentaren uit deze categorie werd ook meermaals de vraag ‘who factchecks the factcheckers?’ gesteld, suggererend dat factcheckers zelf niet te vertrouwen zijn.

4.1.5 Kritiek op irrelevante inhoud

In de commentaren worden factcheckmedia niet alleen aangesproken op journalistiek onethisch gedrag; de relevantie van de berichtgeving werd ook bekritiseerd. In commentaren met Kritiek op irrelevante inhoud wordt het factcheckmedium ervan beschuldigd dat hun factcheck om uiteenlopende redenen onvoldoende van waarde is om gepubliceerd te worden, vergelijkbaar met de kritieken op nieuwswaarde die door bloggers gegeven werden in Vos et al. (2011) - hoewel uit de commentaren ook blijkt dat de voorwaarden voor nieuwswaardigheid bij factchecks niet allemaal hetzelfde zijn als bij reguliere journalistiek. Dit zal nader toegelicht worden bij de subcategorieën van deze kritiekvorm: 1) De factcheck-uitslag is niet belangrijk, 2) De factcheck-uitslag is redundant en 3) De factcheck-uitslag is te laat gepubliceerd.

4.1.5.1 De factcheck-uitslag is niet belangrijk. Eén van de meest voorkomende kritieken in de dataset was dat het waar-oordeel of onwaar-oordeel van een factcheck niet belangrijk is, of dat het de lezer niet kan schelen dat een presidentskandidaat liegt of de waarheid spreekt. Aangezien waar-oordelen en niet waar-oordelen enkel voorkomen in factchecks en niet in reguliere journalistieke publicaties, kan deze kritiekvorm logischerwijs niet in reguliere journalistiek voorkomen. Deze kritiekvorm sluit dan ook niet aan op bestaande literatuur over mediakritiek. Een uitspraak die bij deze kritiekvorm verder regelmatig voorkwam was ‘Who cares?’ In de commentaren werd het belang van het factcheck-oordeel ook gebagatelliseerd met whataboutismen en bedachte excuses voor het liegen van de presidentskandidaat:

Oh go blow CNN... I will tell you.. I supported the war in Iraq... Tired of your network who only supports the Democrat party and puts down the GOP. (CNN – Trump-factcheck met een onwaar-oordeel)

So did Hillary. Point? (CNN – Trump-factcheck met een onwaar-oordeel)

I don't care if it's dubious. He's a good man and tries. Anyone is better than what's in there now. (Factcheck.org – Biden-factcheck met een onwaar-oordeel)

Een doel van factchecken is om het publiek bewust te maken van het feit dat politieke figuren misleidende informatie kunnen verspreiden (Graves & Amazeen, 2019), maar het bleek in de commentaren dat dit doel dus niet altijd bereikt wordt.

4.1.5.2 De factcheck-uitslag is redundant. In de commentaren werd ook benadrukt dat de factcheck-uitslag redundant was, zodanig voorspelbaar of overduidelijk dat de factcheck geen toegevoegde waarde heeft. Deze kritiekvorm verschilt van kritieken waarin werd gesteld dat de uitslag niet belangrijk is, omdat in deze commentaren niet per definitie werd gesuggereerd dat de uitslag van de factcheck niet serieus genomen moet worden; het kritiekpunt is dat de inhoud van de factcheck is simpelweg al zo overduidelijk is dat het niet meer gepubliceerd had hoeven worden. In sommige gevallen werd geschreven dat het oordeel redundant was omdat de feiten die in de factcheck gepubliceerd werden al bekend waren:

So Who disputed that fact ? This kind of shite makes you look like a bunch of idiots politifact. Do honeybees make honey? TRUE 🙄 (PolitiFact – Trump-factcheck met een waar-oordeel)

Mensen suggereerden echter vooral dat de factcheck redundant was vanwege hun perceptie van de gefactcheckte presidentskandidaat. Bij factcheckberichten met waar-oordelen werd bijvoorbeeld gezegd dat de factcheck niet nodig was omdat de presidentskandidaat nooit zou liegen. Bij factcheckberichten met onwaar-oordelen werd gezegd dat de factcheck niet nodig was omdat de presidentskandidaat (bijna) alleen maar liegt. Dit zijn commentaren die bij reguliere nieuwsberichten ook niet voor zouden kunnen komen, aangezien reguliere nieuwsberichten zich doorgaans niet richten op de vraag of een uitspraak waar is of niet. Om enkele voorbeelden te noemen van deze commentaren:

Duh, of course it's true. Why would the man lie? (Breitbart – Trump-factcheck met een waar-oordeel)

Didn't need a fact check. SHE'S A LIAR (Breitbart – Clinton-factcheck met een onwaar-oordeel)

So your telling us she lies? Breaking news..... (Breitbart - Clinton-factcheck met een onwaar-oordeel)

4.1.5.3 De factcheck-uitslag is te laat gepubliceerd. Enkele keren werd gesteld dat de factcheck al weinig nut meer had, omdat het te laat na de uitspraak gepubliceerd is. Mensen stelden in deze commentaren veelal hoge eisen aan het factcheckmedium. Factcheck.org en Breitbart publiceerden bijvoorbeeld allebei op dezelfde avond dat een uitspraak gedaan was bij de presidentiële debatten nog een factcheck, waarop als volgt werd gereageerd:

The problem is that nobody fact checks these statements during the debates so liberals believe everything. One article today said everything Trump said was a lie but never mentioned one thing Biden said and lied about! (Breitbart – Biden-factcheck met een onwaar-oordeel)

Listen up, media: You all have GOT to start fact checking in real time with this guy. This is too little too late. I don't get why a network doesn't just bite the bullet, hire the extra fact checkers, advertise that they'll be fact-checking the final debate in real time, and get it done. I think you'd sweep the ratings. (Factcheck.org – Trump-factcheck met een onwaar-oordeel)

Niet alle commentaren stelden echter dat factcheckberichten real-time gepubliceerd moesten worden. In een ander commentaar werd bijvoorbeeld kritiek geleverd op het feit dat de factcheck een week na de uitspraak was gepubliceerd. Te laat gepubliceerde factcheckberichten waren volgens de commentaren niet meer nuttig omdat ze het publiek niet meer zouden bereiken of overtuigen, omdat het minder commercieel zou zijn en omdat het simpelweg al niet meer interessant genoeg zou zijn voor het publiek.

4.1.6 Kritiek op incompetentie

Hoewel mensen de factcheckmedia regelmatig beschuldigden van opzettelijk wangedrag, schilderden sommige mensen de misstappen van factcheckjournalisten af als een teken van vakonbekwaamheid. In commentaren met Kritiek op incompetentie werd benadrukt dat de medewerkers van het factcheckmedium onvoldoende gekwalificeerd of geïnformeerd waren om factcheckberichten te kunnen schrijven. Deze kritiekvorm valt

hiermee te herleiden naar een overtuiging de indicator *'pessimistic expectations of journalistic conduct'* die Markov en Min (2021) voor het concept *mediacynisme* beschreven. Om enkele voorbeelden te noemen:

NPR is not qualified to fact check. (NPR – Trump-factcheck met een onwaar-oordeel)

Mostly? Get your shit right. I'm so sick of 'fact checkers' who don't know SHIT about economics! Uh - no bitch , it IS TRUE. PERIOD! (Breitbart – Trump-factcheck met waar-oordeel)

Who are ur fact checkers?? Uneducated Trump supporters who can't read? Idiots (Breitbart – Trump-factcheck met waar-oordeel)

4.1.7 Persoonlijke aanval zonder duidelijk standpunt

In een opmerkelijk groot aandeel van de gevallen werd het factcheckmedium aangevallen zonder een uitgesproken reden. In bijna alle gevallen werd het factcheckmedium geridiculiseerd en gedenigreed met beledigende termen.

CNN SUCKS (CNN – Trump-factcheck met een onwaar-oordeel)

I got two fingers for you. (The Washington Post – Trump-factcheck met een onwaar-oordeel)

Fack check your ass (Breitbart – Trump-factcheck met een waar-oordeel)

Fact check, shove it where the sun does not shine (Breitbart – Trump-factcheck met een waar-oordeel)

In het merendeel van deze commentaren werden obscene woorden gebruikt of schofferende gedragingen beschreven. Enkele keren werd ook gesuggereerd dat het factcheckmedium gestopt of geboycot moet worden, bijvoorbeeld met de teksten '#BoycottFactCheck.org' en 'Defund NPR'. Het merendeel van deze commentaren bestond slechts uit één zin, vaak werden slechts twee of drie woorden gebruikt. Hoewel persoonlijke aanvallen allesbehalve zeldzaam waren, kwamen ze wel aanzienlijk minder voor dan,

bijvoorbeeld, Kritiek op accuraatheid en Kritiek op eenzijdige berichtgeving. Schrijvers van commentaren zetten graag een aanvallende toon op, maar doen vaker dus nog de moeite om een motivatie te geven. Daarnaast waren er nergens persoonlijke aanvallen met vrouwonvriendelijke inslag, in tegenstelling tot wat op basis van de literatuur uit het theoretisch kader werd verwacht. Dit hangt ook samen met het feit dat de auteur van de factcheck nergens in de commentaren persoonlijk werd aangesproken.

4.2 Verschillen in factcheckkritiek tussen 2016 en 2020

In het kader van SQ₁ is onderzocht in hoeverre de factcheckkritieken die bij factcheckberichten uit 2016 en factcheckberichten uit 2020 zijn geplaatst van elkaar verschillen. In totaal bevatten 357 commentaren uit 2016 en 296 commentaren uit 2020 een vorm van factcheckkritiek. Over het geheel gezien komen veel factcheckkritieken terug in beide jaren, maar er zijn enkele verschillen die suggereren dat er een ontwikkeling is geweest in de manier waarop factcheckkritiek vormgegeven wordt.

Kritiek op eenzijdige berichtgeving kwam in beide jaren voor, zonder structurele verschillen in de inhoud van deze kritieken. Kritiek op inaccuraatheid kwam ook in beide jaren voor, maar in 2020 werd Kritiek op onjuistheid in de dataset aanzienlijk vaker geuit en er is een duidelijke ontwikkeling te zien in de manier waarop deze kritiek geuit wordt. Waar factcheckmedia in 2016 namelijk geen enkele keer bestempeld werden als ‘fake news’, komt deze term meermaals voor in 2020. Trump heeft de term ‘fake news’ sinds 2017 regelmatig gebruikt om de mainstream media te beschrijven (Ross & Rivers, 2018). Deze ontwikkeling sluit aan op het onderzoek van Watts et al. (1999) uit het Theoretisch Kader, waarin wordt gesteld dat mediaconsumenten de mediakritieken van politici met verloop van tijd overnemen. Opvallend is dat de term niet alleen voorkomt in factcheckberichten van ‘traditionele’ mainstream media zoals CNN, maar ook onder factcheckberichten van gespecialiseerde factcheckmedia zoals PolitiFact. Dit betekent dat de schrijvers van de commentaren zich waarschijnlijk hebben laten inspireren door de anti-mediaretoriek van Trump, en het betekent dat ‘fake news media’ niet alleen reguliere mainstream media hoeven te zijn; factcheckmedia worden schijnbaar ook beschouwd als deel van ‘de mainstream media’.

Het valt daarnaast op dat commentaren met Kritiek op (vermoedens van) afhankelijkheid in 2020 diverser zijn geworden. In 2016 werden media er vrijwel alleen maar van beschuldigd dat ze beïnvloed werden door (leden van) de Democratische partij en (leden van) de Republikeinse partij, maar in 2020 werden factcheckmedia ook beschuldigd van beïnvloeding door China, Rusland, Facebook, de duivel en de CIA. Dit is een opvallende

uitkomst, omdat er tot zover geen onderzoeken zijn die suggereren dat vermoedens van samenzwering door de media tussen 2016 en 2020 vaker uitgesproken worden, ook niet in de reacties bij reguliere media.

Kritieken op onvolledigheid, Kritieken op onbetrouwbaarheid en Kritieken op competentie werden ook zowel in 2016 als in 2020 geuit, met weinig verschillen in de inhoud van de factcheckberichten uit beide jaren. Persoonlijke aanvallen kwamen ook voor in zowel 2016 als 2020, maar het valt hier ook op dat uitspraken die Trump heeft gedaan gedurende zijn presidentschap in 2020 plotseling in de commentaren werden overgenomen. De media werd vanaf 2020 beschreven als ‘the enemy of the American people’ in enkele persoonlijke aanvallen, een belediging die Trump sinds 2017 meerdere keren heeft uitgesproken tijdens rallies en op Twitter (BBC, 2019; Grynbaum, 2017):

In my opinion, CNN is the enemy of the truth and AMERICAN PEOPLE. American people deserve better than these lies. So that’s why we call CNN the enemy of the people. (CNN – Trump-uitspraak met een onwaar-oordeel)

4.3 Verschillen in factcheckkritiek tussen pro-Republikeinse en pro-Democratische factcheckberichten

In het kader van SQ₂ is onderzocht in hoeverre de factcheckkritieken die bij pro-Republikeinse en pro-Democratische factcheckberichten worden geplaatst van elkaar verschillen. In totaal waren 233 codes uit de analyse gelinkt aan pro-Republikeinse factcheckberichten en 420 codes aan pro-Democratische factcheckberichten. Uit de analyse blijkt verder dat de meeste vormen van commentaar voorkomen in beide soorten factcheckberichten. Er zijn desalniettemin ook enkele vormen van factcheckkritiek die wél voorkomen in de ene categorie, maar niet of nauwelijks in de andere categorie.

Een vorm van factcheckkritiek die in dit opzicht opmerkelijke resultaten geeft is Kritiek op (vermoedens van) eenzijdige berichtgeving. Deze kritiek kwam zowel onder pro-Democratische als pro-Republikeinse factcheckberichten voor, maar in de dataset waren er voor deze kritiek relatief twee keer zoveel codes voor pro-Democratische factcheckberichten als voor pro-Republikeinse factcheckberichten. In de lijn der verwachting werd voor pro-Democratische factcheckberichten geen enkele kritiek op (vermoedens van) Republikeinse partijdigheid gegeven, en kritiek op (vermoedens van) Democratische partijdigheid kwamen juist vaak voor. Dit lijkt logisch, maar een soortgelijke verhouding is niet te zien in pro-Republikeinse factcheckberichten; bij pro-Republikeinse factcheckberichten werden vooral

kritieken op (vermoedens van) Democratische partijdigheid uitgesproken, maar kritieken op (vermoedens van) Republikeinse partijdigheid kwamen ook meermaals voor. Voor kritieken op (vermoedens van) Republikeinse partijdigheid werden bij deze factcheckberichten drie verschillende frames toegepast. Sommige mensen negeerden het pro-Republikeinse factcheckoordeel en zeiden zonder in te gaan op de inhoud van de factcheck alsnog dat de factcheckmedia enkel gunstig voor de Democraten rapporteren. Of mensen in dit geval de factcheck verkeerd hadden begrepen of simpelweg niet goed hadden gelezen werd uit de reacties niet duidelijk. Kritiek op Democratische partijdigheid werd bij pro-Republikeinse factcheckberichten ook een enkele keer gecombineerd met een kritiek op het feit dat er in de factcheck werd gesteld dat Biden ‘mistakenly’ een onware uitspraak had gedaan, suggererend dat de media zachtaardigere woorden gebruikt voor Biden dan voor Trump:

You have to love when Biden is fact checked that we use the word mistakenly....
LOLYou people are a joke ! (Factcheck.org: Biden misleadingly claimed Social Security’s chief actuary said if Trump ‘‘continues his plan to withhold the tax on social security’’ the program ‘‘will be bankrupt by 2023.’’)

In enkele andere commentaren onder pro-Republikeinse werd ook plagerig gesproken dat het factcheckmedium alleen maar een positieve factcheck over Trump plaatst om aan objectiviteitsquota te voldoen en dat het een groot wonder is dat het factcheckmedium eens een factcheck publiceert die níét gunstig is voor de Democraten, omdat het medium gewoonlijk partijdig voor de Democraten is.

Bovendien viel het voor deze kritiekvorm op dat er bij pro-Republikeinse factcheckberichten nooit werd vermoed dat het factcheckmedium wordt beïnvloed door CNN, terwijl dit bij pro-Democratische factcheckberichten regelmatig voorkwam. Dit is niet verrassend, aangezien CNN al eerder is bestempeld als een politiek links georiënteerd medium, dus het zou opvallend zijn als CNN werd bestempeld als een medium dat positief schrijft over Republikeinen (Groseclose & Milyo, 2005). Verder werd enkel bij pro-Democratische factcheckberichten vermoed dat het factcheckmedium beïnvloed zou worden door de Chinezen, terwijl vermoedens van Russische beïnvloeding enkel voorkwamen bij pro-Republikeinse factcheckberichten.

Kritieken op inaccuraatheid werden zowel onder pro-Republikeinse als pro-Democratische factcheckberichten gegeven. Opmerkelijk is dat de term ‘fake news’ ook voorkomt bij beide categorieën terwijl, zoals eerder genoemd, ‘fake news’ een term is die

sinds 2016 vooral gerelateerd wordt aan Donald Trump en zijn anti-mediaretoriek. Op basis van deze bevinding en het feit dat de term ‘fake news’ pas in commentaren werd gebruikt in 2020 kan dus gesuggereerd worden dat Trump gedurende zijn presidentschap heeft beïnvloed welke woorden zijn aanhangers evenals niet-aanhangers gebruiken om factcheckkritiek te uiten.

Kritieken op onvolledigheid kwamen zowel onder pro-Republikeinse als pro-Democratische factcheckberichten voor, hoewel die kritiek in de dataset relatief vaker werd gegeven voor pro-Republikeinse berichten. Kritiek op betrouwbaarheid werden ook zowel onder pro-Republikeinse als pro-Democratische factcheckberichten gegeven, Kritiek op irrelevante inhoud ook. In Kritiek op irrelevante inhoud onder pro-Republikeinse factcheckberichten werd voornamelijk gesproken over het feit dat factcheckberichten niet nodig zijn omdat Clinton en Biden alleen maar liegen en omdat Trump alleen maar de waarheid spreekt. Bij pro-Democratische factcheckberichten werd nooit aangenomen dat Clinton en Biden alleen maar de waarheid spreken; er werd enkel gezegd dat factchecks over Trump-uitspraken geen zin hebben omdat hij alleen maar liegt.

Tot slot werden kritieken op competentie en persoonlijke aanvallen zonder reden zowel onder pro-Republikeinse als pro-Democratische factcheckberichten geuit. Er waren geen structurele verschillen in de manier waarop deze kritieken geuit werden in pro-Democratische en pro-Republikeinse factcheckberichten.

4.4 Constructieve en niet-constructieve factcheckkritiek

In het kader van RQ₂ is onderzocht in hoeverre er sprake is van constructieve factcheckkritiek in de commentaren. In totaal werd voor 359 commentaren gecodeerd dat er sprake was van gebrekkige onderbouwing en onbeleefd taalgebruik, bij 131 commentaren was er sprake van gebrekkige onderbouwing en beleefd taalgebruik, bij 61 commentaren was er sprake van onderbouwing en onbeleefd taalgebruik en bij slechts 53 commentaren was er sprake van onderbouwing en beleefd taalgebruik. Dit betekent dat commentaren met onderbouwing en beleefd taalgebruik, de commentaren die volgens eerder onderzoek bij kunnen dragen aan deliberatie (Cheruiyot, 2018; Egelhofer et al., 2021; Friess & Christiane, 2015; Reader, 2012; Wyatt, 2019), in de dataset relatief weinig voorkwamen. Voor alle vormen van factcheckkritiek waren er constructieve commentaren, maar voor beleefde en onderbouwde reacties kwamen slechts een paar vormen van factcheckkritiek voor in de dataset. Eerst zal worden besproken welke vormen van factcheckkritiek voorkwamen in constructieve kritiek, daarna zal worden besproken welke vormen van factcheckkritiek

voorkwamen in niet-constructieve kritiek – dus alle commentaren waarin onbeleefd taalgebruik verwerkt was en/of waarin geen sprake was van onderbouwing.

4.4.1 Constructieve commentaren

Kritiek op het verspreiden van onjuiste informatie is een van de kritiekvormen die meermaals onderbouwd en zonder onbeleefd taalgebruik werd geuit. Vrijwel alle commentaren uit deze categorie waren zeer beknopt. Er werd dan ook vaak maar één argument gegeven. Deze argumenten waren soms logische redeneringen, soms werd bewijs geleverd zonder link (de bron van het geleverde bewijs werd in deze gevallen volgens de codeboekinstructies als overduidelijk beschouwd) en slechts enkele keren werd een bewijs geleverd met link:

So, 33,000 is correct. Whether an accidental shooting death or a suicide, dead is dead. Children accessing unsecured guns and mentally ill having access to guns needs to be prevented. Universal background checks and gun safety education needs to be mandatory. (Breitbart – Clinton-factcheck met een onwaar-oordeel)

Minor correction if I may. It was my understanding that he was impeached because he lied to Congress, not because he's a sexual predator who ruined that young woman's life. (Breitbart – Trump-factcheck met een waar-oordeel)

Fact check, on a per person comparison, USA is the worlds worst polluter. https://library.wmo.int/doc_num.php?explnum_id=10211 (Breitbart – Trump-factcheck met een waar-oordeel)

Het taalgebruik was in sommige commentaren erg beleefd, maar er waren veel commentaren die zodanig beknopt waren dat er niet per definitie kon worden gesproken van onbeleefd taalgebruik, maar ook niet van erg beleefd of vriendelijk taalgebruik:

Not bogus, accurate: <http://m.motherjones.com/politics/2016/08/donald-trump-auto-bailout-mike-pence> (The Washington Post – Clinton-factcheck met een onwaar-oordeel)

Ya'll are wrong. Brian Williams said he and Hillary were together and helped in the rescue. (Breitbart – Clinton-factcheck met een onwaar-oordeel)

Kritiek op een gebrek aan bewijs voor het factcheckoordeel werd ook onderbouwd en zonder onbeleefd taalgebruik gegeven. Het taalgebruik en de onderbouwingen waren vergelijkbaar met de commentaren voor Kritiek op het verspreiden van onjuiste informatie. Om een voorbeeld te geven:

He was clearly ambivalent about it in all three quoted sources. Even the one where he calls it a tremendous success from a military standpoint is only an objective observation and doesn't state support or opposition. Based on the evidence, he can't say he opposed it, but no one can say he supported it either. (Snopes – Trump-factcheck met een onwaar-oordeel)

Wat voor deze twee vormen van Kritiek op inaccuraatheid opvalt is dat de media in deze commentaren nooit werd beschuldigd van het opzettelijk verspreiden van onjuiste informatie, of het weglaten van bewijzen met verkeerde bedoelingen. Alle commentaren waren louter gericht op de inhoud van de factcheck, niet op de prestaties van het factcheckmedium in het algemeen.

Kritiek op onvolledigheid werd ook gegeven met onderbouwing en zonder onbeleefd taalgebruik. De commentaren waren hier wat langer; er werd regelmatig concreet uitgelegd wat in de factcheck aan informatie miste:

Look at the actual letter, all three pages. She had only seen the 1st page when she made the statement. See all here & you will see why mistake was made:
<http://www.nytimes.com/interactive/2016/10/28/us/politics/fbi-letter.html> (PolitiFact - Clinton-factcheck met een onwaar-oordeel)

He didn't initially, but went crazy after Obama bailed them out, so Hillary's right. His own words defeat him, in the early days of the economic crisis, Trump sounded supportive of government assistance for the car industry. "I think the government should stand behind them 100 percent," he said on Fox News in 2008, during Bush's presidency. "You cannot lose the auto companies. They're great. They make wonderful products." But Trump changed his tune after a Democratic president

stepped in to help the auto industry. In 2012, Trump took to his favorite platform to go after the auto bailout, tweeting, "Obama is a terrible negotiator. He bails out Chrysler and now Chrysler wants to send all Jeep manufacturing to China—and will!" While Chrysler did start manufacturing Jeeps in China again, that was to sell them in the country and avoid tariffs there. The company was expanding Jeep production domestically at the same time. That didn't convince Trump, though, who claimed it was all part of a pro-Obama conspiracy. (The Washington Post – Clinton-factcheck met een onwaar-oordeel)

4.4.2 Niet-constructieve commentaren

Andere commentaren waren wel onderbouwd, maar bevatten onbeleefd taalgebruik. Hier waren echter wel gradaties in in deze categorie; bij sommige commentaren werden bijvoorbeeld wel vormen van onbeleefdheid volgens Culpeper (2011) toegepast, maar deze waren zodanig gematigd toegepast dat journalisten het wellicht nog zouden tolereren. In het eerste voorbeeld hieronder, eerder benoemd in 4.1.5, wordt bijvoorbeeld een *message enforcer* gebruikt en er worden onnodige hoofdletters toegepast, wat het volgens Culpeper (2011) onbeleefd zou maken. Desondanks heeft deze boodschap een amicalere ondertoon dan het tweede voorbeeld:

Listen up, media: you all have GOT to start fact checking in real time with this guy. This is too little too late. I don't get why a network doesn't just bite the bullet, hire the extra fact checkers, advertise that they'll be fact-checking the final debate in real time, and get it done. I think you'd sweep the ratings.

Making an off handed remark to a SHOCK JOCK is not a full support of the war or even a regular support of the war. HILLARY VOTED FOR THE WAR!!!!!!!!!!!!!! TRUMP WAS A PRIVATE CITIZEN, YOU MORONS. (Snopes – Trump-factcheck met een onwaar-oordeel)

Er waren voor alle vormen van factcheckkritiek overigens wel commentaren met onderbouwing, op de Persoonlijke aanval zonder duidelijk standpunt na - wat logisch is, aangezien de benaming van deze kritiek al dicteert dat er per definitie geen onderbouwing aanwezig kan zijn. De subcategorie Kritiek op afhankelijkheid werd ook nooit onderbouwd geformuleerd. Kritiek op inaccuraatheid en onvolledigheid werden net als bij legitimerende

commentaren het vaakst geuit, maar Kritiek op (Democratische) partijdigheid werd in deze categorie ook regelmatig geuit:

Nonsensical liberal drivel from Snopes. Snopes produces no statement from Trump where he outright says, "yes, I am for the war in Iraq". Every statement he made expresses reservations about the situation. He was a private citizen at the time, with limited information, showing reservation about an issue which was popular with the majority of the government and the country as a whole. Any businessperson is going to take a neutral stance on topics such as this when they can, but his remarks obviously show his reservations. Many public and private figures were threatened both by hawks and doves over this issue, as has been the case throughout history. This is not a fact check, it is Snopes skewed opinion of what he said. Snopes is for dopes. (Snopes – Trump-factcheck met een onwaar-oordeel)

Kritiek op Republikeinse vooringenomenheid met onderbouwing kwam niet voor.

Commentaren zonder onderbouwing waarin geen onbeleefde taal werd gebruikt kwamen, zoals eerder benoemd, in de dataset vaker voor dan commentaren met onderbouwing. Alle commentaren behalve Persoonlijke aanvallen zonder reden werden in deze vorm geuit, hoewel Kritiek op Republikeinse partijdigheid en Kritiek op Republikeinse afhankelijkheid als subcategorieën respectievelijk nauwelijks en niet voorkwamen. Kritiek op Democratische partijdigheid en onafhankelijkheid kwam meermaals voor. Wat opviel is dat deze commentaren niet per definitie alleen van uitgesproken Republikeinen kwamen:

Pretty sad to see how liberally biased all the media is nowadays. It turned unaffiliated people like myself against you. (ABC News – Clinton-factcheck met een waar-oordeel)

Verder werd Kritiek op inaccuraatheid meermaals zonder geldige onderbouwing geuit. In deze commentaren werd de waarheid van de factcheck vooral in twijfel getrokken zonder enige redenering, hoewel er soms een niet-controleerbare onderbouwing of persoonlijke anekdote werd gebruikt:

False! (PolitiFact – Clinton-factcheck met een waar-oordeel)

Excuse me ...but he did say that. (The Washington Post – Clinton-factcheck met een onwaar-oordeel)

It's very true. Canadians are in desperate need of a system that takes care of problems immediately. I know one I end who had to wait 2 months for an appointment with a serious problem . Another had to wait for 6 months for Chemotherapy for Breast cancer. She would be left to die or go pay in the USA . She went to the USA to stay alive (The Washington Post – Trump-factcheck met een onwaar-oordeel)

Dezelfde vormen van gebrekkige onderbouwing kwamen ook voor in Kritiek op onvolledigheid.

Commentaren die zowel onbeleefd als zonder onderbouwing geformuleerd waren bleken, in overeenkomst met de verwachtingen die zijn gesteld in Hoofdstuk 2, erg veel voor te komen. Bij alle vormen van factcheckkritiek waren er commentaren die onbeleefd en gebrekkig onderbouwd waren geformuleerd. De persoonlijke aanval zonder reden viel altijd onder deze categorie. Het valt op dat vrijwel alle kritiekvormen die beschreven staan in het codeboek voorkomen in de onbeleefde commentaren zonder onderbouwing. Mensen maakten gebruik van leestekens om een onbeleefde toon te communiceren, beledigende en sarcastische teksten kwamen voor, en onbeleefde fysieke handelingen (uitlachen, middelvinger opsteken, met de ogen rollen) werden met emojis en beschrijvingen in de commentaren verwerkt. Om een paar voorbeelden te noemen:

Thank God for unbiased independent fact checkers 😂😂😂😂😂😂😂😂😂 (PolitiFact – Biden-factcheck met een waar-oordeel)

Yeah, this "story" is a real vote changer. 🙄 (The Washington Post – Clinton-factcheck met een onwaar-oordeel)

Lol. Keep try PunyFact, keep trying. (PolitiFact – Clinton-factcheck met een onwaar-oordeel)

Fact Check this 👍👍👍👍👍👍👍👍👍 (ABC News – Clinton-factcheck met een waar-oordeel)

Again, I repeat. Could you be on hillarys fat dick any harder. (Snopes – Clinton-factcheck met een onwaar-oordeel)

No he didn't. 😏 ‘Fact’ check twisted the facts to fit their biased liberal agenda! 🗨️

(Factcheck.org – Trump-factcheck met een onwaar-oordeel)

Over het geheel genomen zijn niet-constructieve kritieken dus erg divers. Constructieve kritieken zijn een homogener en richten zich voornamelijk op vormen van kritiek waarbij de inhoud van het factcheckbericht centraal staat. Kritiek op structureel wangedrag door het factcheckmedium wordt zelden constructief geformuleerd.

5. Conclusie en discussie

Het doel van dit onderzoek was om in kaart te brengen welke vormen van *factcheckkritiek* voorkomen in Facebookcommentaren onder Amerikaanse factchecks over presidentskandidaten en in hoeverre deze *factcheckkritieken* constructief geformuleerd waren. In totaal werden zeven vormen van kritiek geïdentificeerd: 1) Kritiek op eenzijdige berichtgeving, 2) kritiek op inaccuraatheden, 3) kritiek op onvolledigheid, 4) kritiek op onbetrouwbaarheid, 5) kritiek op irrelevante inhoud, 6) kritiek op incompetentie en 7) persoonlijke aanvallen zonder duidelijk standpunt. Deze thema's zijn allemaal te relateren aan de uitkomsten van bestaand onderzoek naar mediakritiek, wat betekent dat kritieken op reguliere journalisten en factcheckers dezelfde thematische tendensen hebben. Enkele subcategorieën van deze kritieken tonen echter aan dat factcheckers ook kritieken krijgen die niet in reguliere mediakritiek voorkomen. Factcheckmedia werden er bijvoorbeeld op bekritiseerd dat het waarheidsoordeel van de factcheck niet goed overeenkwam met de inhoud van de factcheck, dat er onvoldoende bewijs was om een waarheidsoordeel over een uitspraak te uit te spreken en dat de factcheckuitslag niet belangrijk was omdat het de lezer niet uitmaakt of een presidentskandidaat liegt of niet. Dit onderzoek levert daarmee een bijdrage aan de kennis over factcheckkritiek, ofwel *factcheck criticism*, als afgeleide van het bestaande concept *media criticism*. Daarnaast bieden de resultaten inzicht in welke vormen van factcheckkritiek Amerikaanse mediaconsumenten evenals factcheckers zelf te zien krijgen in de aanloop naar de presidentsverkiezingen, een periode waarin (factcheck)media een belangrijke rol horen te spelen in politieke informatievoorziening voor het electoraat (Espisu & Khaguli, 2009, p. 7).

Dit onderzoek wijst bovendien uit dat Donald Trump gedurende zijn presidentiële termijn een aanzienlijke invloed heeft uitgeoefend op de manier waarop mediaconsumenten - schijnbaar zowel aanhangers als niet-aanhangers van Trump - hun kritiek leveren. De Trumpiaanse term ‘fake news’ en beschrijving van media als ‘the enemy of the American people’ werden in 2020 regelmatig gebruikt in commentaren onder zowel pro-Democratische als pro-Republikeinse factcheckberichten, terwijl deze uitspraken in 2016 niet voorkwamen (BBC, 2019; Grynbaum, 2017; Ross & Rivers, 2018). Daar komt bij dat de term ‘fake news’ ook werd geschreven in factcheckkritieken op specialistische factcheckmedia zoals *PolitiFact* en *Factcheck.org*, terwijl Trump deze term hoofdzakelijk gebruikt om te verwijzen naar mainstream media (Ross & Rivers, 2018). Deze bevinding suggereert dat factcheckmedia door mediaconsumenten tegenwoordig worden gezien als ‘mainstream’ en daarmee hun niche-status ontstegen zijn.

Daarnaast biedt dit onderzoek een nieuw inzicht in de uiteenlopende manieren waarop mediaconsumenten kritiek leveren onder pro-Republikeinse en pro-Democratische factcheckberichten, vooral in commentaren met Kritiek op eenzijdige berichtgeving. Een opvallende bevinding is dat mediaconsumenten onder pro-Republikeinse berichten zowel Kritiek op Democratische partijdigheid als Kritiek op Republikeinse partijdigheid geven. Dit geeft aan dat factcheckmedia die als Democratisch vooringenomen worden beschouwd zelfs met pogingen om de Republikeinse presidentskandidaat positief neer te zetten niet ontkomen aan het stigma dat op hun medium is geplakt. Onder zowel pro-Democratische als pro-Republikeinse factcheckberichten wordt bovendien Kritiek op (vermoedens van) afhankelijkheid geuit, en de variatie aan derde partijen waarmee de factcheckmedia wordt geassocieerd (CNN, de CIA, Rusland, China) is gegroeid tussen 2016 en 2020. Er is nauwelijks onderzoek naar de ontwikkeling en bron van dergelijke samenzweringstheorieën, dus deze uitkomst is opvallend. Om een beter begrip te krijgen van hoe deze vermoedens tot stand komen, zou het waardevol zijn om te onderzoeken waar mediaconsumenten hun vermoedens op baseren, bijvoorbeeld middels kwalitatieve interviews.

Verder tonen de resultaten uit dit onderzoek aan dat er bij pro-Democratische factcheckberichten veelal vermoedens van Chinese beïnvloeding worden geuit, terwijl in de commentaren bij pro-Republikeinse factcheckberichten veelal vermoedens van Russische beïnvloeding worden uitgesproken. Dit verschil komt in de andere literatuur over mediakritiek niet prominent naar voren, maar valt wel in een maatschappelijke context te plaatsen. Volgens een recent rapport van YouGov (2022, p. 15) zien Democraten Rusland aanzienlijk vaker als de grootste vijand van de Verenigde Staten dan de Republikeinen,

terwijl Republikeinen China eerder als vijand zien. Dit zou dus betekenen dat deze kritiekvorm voornamelijk geuit wordt door mediaconsumenten wiens politieke voorkeuren haaks staan op het factcheckbericht (Republikeinen bekritisieren pro-Democratische factcheckberichten en vice versa). Daarnaast geeft het aan dat mediaconsumenten hun politieke tegenstanders met elkaar associëren; als de berichtgeving van een factcheckmedium als vijandelijk wordt beschouwd door de consument, legt de consument een verband tussen dat medium en andere partijen die hij of zij als vijandelijk beschouwt. Om te verifiëren of zulke dynamieken inderdaad een rol spelen bij het ontstaan van vermoedens van afhankelijkheid zou, zoals eerder benoemd, een kwalitatief onderzoek naar de samenzweringstheorieën van mediaconsumenten op zijn plaats zijn.

Van alle vormen van factcheckkritiek die in dit onderzoek geïdentificeerd zijn bleek verder dat alleen commentaren met Kritiek op inaccuraatheid en Kritiek op onvolledigheid constructief werden geformuleerd. Met een oog op eerdere onderzoek waarin werd bevonden dat constructieve kritiek weinig voorkomt kan geconcludeerd worden dat constructieve kritieken door consumenten niet alleen zeldzaam zijn, maar dat de inhoud van dergelijke commentaren ook veel homogener is dan in niet-constructieve kritieken (Cheiruiyot (2018)). Daarbovenop bleek uit de resultaten dat in sommige constructieve commentaren - ondanks het feit dat er volgens het codeboek geen sprake was van onbeleefdheid - tussen de regels door een onvriendelijke ondertoon te bespeuren was, bijvoorbeeld omdat het commentaar kortaf werd geformuleerd. De moeite die werd gedaan om een argument te onderbouwen (bijvoorbeeld door de bron van een bewijs in het commentaar te zetten zodat de journalist meteen weet waar de consument naar verwijst) verschilde in constructieve kritieken ook sterk; soms werd moeite gedaan voor een onderbouwing, maar vaak werd ook een onderbouwing gegeven die nipt aan de voorwaarden voor onderbouwing voldeed. Dit betekent dat er op Facebook momenteel een ongunstig klimaat heerst voor democratische deliberatie over factcheckjournalistiek tussen factcheckers en hun consumenten.

In niet-constructieve commentaren uit dit onderzoek werd een breder scala aan factcheckkritieken geuit. Ook in deze categorie was er echter sprake van gradaties in onbeleefdheid en onderbouwing. Hoewel dit onderzoek nieuwe inzichten biedt op de aard van factcheckkritieken, zou het waardevol zijn om te onderzoeken welke kritiekvormen voorkomen in de verschillende gradaties van constructieve kritiek die in dit onderzoek zijn geobserveerd - en of deze gradaties ook een samenhang hebben met de waarschijnlijkheid van factcheckers om de kritiek ter harte te nemen of een discussie aan te gaan.

Een trend die opviel in de data is dat sommige kritiekvormen veel vaker voorkwamen in 2016 dan in 2020 - of vice versa. Soortgelijke verschillen werden geobserveerd tussen pro-Democratische en pro-Republikeinse factcheckberichten. Gezien de kwalitatieve aard van dit onderzoek kunnen op basis van deze verschillen geen conclusies worden getrokken uit deze data, maar ze kunnen mogelijk indicatief zijn voor een ontwikkeling in de populariteit van verschillende vormen van *factcheckkritiek*. Volgens de inhoudsanalyse van Shin en Thorson (2017) van kritieken op politieke factchecks uit 2012 worden factcheckkritieken vaker geuit door Republikeinen dan door Democraten, maar het is mogelijk dat de verschillen tussen Republikeinen en Democraten door de jaren veranderd zijn, zeker sinds Trumps intrede in de politiek. Een kwantitatieve inhoudsanalyse waarin wordt onderzocht of de vormen van *factcheckkritiek* uit dit onderzoek meer of minder vaak voorkwamen in 2016 of 2020 en bij pro-Democratische en pro-Republikeinse factchecks zou daarom mogelijk een dieper inzicht kunnen bieden in de ontwikkeling van *factcheckkritiek*. Een belangrijke vraag die daarbij gesteld zou kunnen worden is of factcheckkritiek onder pro-Republikeinse factchecks ook vooral geschreven worden door Democraten en vice versa, of dat factcheckkritiek weinig samenhangt met politieke voorkeuren. Dat onderscheid zou kunnen verduidelijken of de verschillen in factcheckkritiek onder pro-Democratische en pro-Republikeinse factcheckkritiek gerelateerd kunnen worden aan de politieke ideologie van degenen die de factcheckkritiek schrijven.

Een belangrijke kanttekening die bij de huidige resultaten gemaakt moet worden is dat de pro-Democratische en pro-Republikeinse factcheckberichten die in dit onderzoek zijn gebruikt respectievelijk veelal zijn gepubliceerd door media die kunnen worden beschouwd als politiek-links en politiek-rechts georiënteerd. Factcheckberichten over Trump met een ‘waar’-oordeel die in dit onderzoek zijn gebruikt zijn vrijwel allemaal geschreven door *Breitbart* en *WJ Conservative Tribune* (zie Figuur 2). Dit zijn ook de enige media in dit onderzoek die in hun berichtgeving allebei een (extreem-)rechtse insteek hebben; de andere media zijn allemaal centrum/linksgeoriënteerd (AllSides, 2021; Benkler et al., 2017). Daar komt bij dat er helemaal geen pro-Democratische factcheckberichten in dit onderzoek verwerkt zijn die door deze rechtse factcheckmedia zijn gepubliceerd. Deze disbalans kon in dit onderzoek niet voorkomen worden; *Breitbart* en *WJ Conservative Tribune* waren de enige rechtse factcheckende media die voldeden aan de voorwaarden voor dit onderzoek, maar zij publiceerden in 2016 en 2020 geen enkele keer een pro-Democratische factcheck. De andere media uit dit onderzoek publiceerden enkele keren pro-Republikeinse factchecks, maar zij publiceerden geen enkele factcheck over Trump met een waar-oordeel meer in de

verkiezingsperiode van 2020. Media zoals *The Washington Post* en *PolitiFact* publiceerden nog wel dergelijke factchecks op hun website, maar ze werden niet gepubliceerd op Facebook. Dit betekent dat het huidige onderzoek geen zicht biedt op de vormen van *factcheckkritiek* die voor zouden zijn gekomen als een rechts medium een pro-Democratische factcheck had gepubliceerd, of als de linksgeoriënteerde factcheckmedia Trump-factchecks met een waar-oordeel hadden gepubliceerd in 2020. Daar staat tegenover dat deze informatie vanuit pragmatisch oogpunt ook minder relevant is, omdat dergelijke factcheckberichten nooit zijn gepubliceerd.

Deze kanttekening wijst er bovendien op dat factcheckmedia op basis van hun politieke ideologie uiteenlopende voorwaarden hanteren om te bepalen welke uitspraken van presidentskandidaten een factcheck verdienen. Een onderzoek naar de factoren die voor journalisten een rol spelen bij het selecteren van factcheckonderwerpen zou kunnen verduidelijken waarom deze verschillen tussen factcheckmedia bestaan – en in hoeverre deze verschillen een resultaat zijn van onbewuste vooringenomenheid of van een bewuste, onderbouwde keuze om sommige presidentskandidaten enkel positief of juist negatief te beschrijven.

Over het geheel genomen kan dit onderzoek worden beschouwd als een aanvulling op bestaande wetenschappelijke literatuur over factchecken en online kritiek in het Amerikaanse politieke landschap. De resultaten bieden inzicht in de aard en omvang van hedendaagse factcheckkritiek als afgeleide van mediakritiek - met veel overeenkomsten, maar ook unieke kritiekvormen die factcheckkritiek een belangrijk concept maken om verder te onderzoeken. De manier waarop factcheckkritiek geuit wordt is volgens de resultaten van dit onderzoek afhankelijk van politieke ontwikkelingen, van de inhoud van de factcheck en van de sentimenten die leven onder mediaconsumenten. Het nodigt soms uit tot een constructieve discussie, vaak ook niet. Hopelijk is dit onderzoek het begin van een ontdekking van factcheckkritiek in de breedste zin van het woord, waarin de verscheidene maatschappelijke effecten van factcheckkritiek en de factoren die factcheckkritiek beïnvloeden aan het licht zullen komen.

6. Bronnen

- Ahadzadeh, A. S., Ong, F. S., & Wu, S. L. (2021). Social media skepticism and belief in conspiracy theories about COVID-19: The moderating role of the dark triad. *Current Psychology*.
<https://doi.org/10.1007/s12144-021-02198-1>
- AFP Fact Check. *Corrections*. (2022, March 28). AFP Fact Check.
<https://factcheck.afp.com/corrections>
- AllSides. (2021, July 1). *AllSides media bias chart*. <https://www.allsides.com/media-bias/media-bias-chart>
- AllSides. (2022, February 8). *AllSides fact check bias chart & ratings*.
<https://www.allsides.com/media-bias/fact-check-bias-chart>
- Auxier, B., & Anderson, M. (2021, April 7). Social media use in 2021. *Pew Research Center*.
<https://www.pewresearch.org/internet/2021/04/07/social-media-use-in-2021/>
- Barceló Aspeitia, A. A. (2020). Whataboutisms and inconsistency. *Argumentation*, 34(4), 433-447.
<https://doi.org/10.1007/s10503-020-09515-1>
- Barnidge, M., & Rojas, H. (2014). Hostile media perceptions, presumed media influence, and political talk: Expanding the corrective action hypothesis. *International Journal of Public Opinion Research*, 26(2), 135–156. doi:10.1093/ijpor/edt032
- BBC News. (2018, November 1). *Media seen as enemy of people - Trump* [Video].
<https://www.bbc.com/news/av/world-us-canada-46057126>
- Beckwith, R. Y. (2017, September 14). President Trump's favorite Dodge to a tough question: "What about...?". *Time*. <https://time.com/4941771/donald-trump-whataboutism-rhetoric/>
- Benkler, Y., Faris, R., Roberts, H., & Zuckerman, E. (2017). Study: Breitbart-led right-wing media ecosystem altered broader media agenda. *Columbia Journalism Review*.
<https://www.cjr.org/analysis/breitbart-media-trump-harvard-study.php>
- Benen, A. (2018, September 12). When a fact-checking experiment goes horribly awry. *MSNBC*.
<https://www.msnbc.com/rachel-maddow-show/when-fact-checking-experiment-goes-horribly-awry-msna1142941>
- Berkowitz, A. D. (2003). Applications of social norms theory to other health and social justice issues. In H. W. Perkins (Ed.), *The social norms approach to preventing school and college age substance abuse: A handbook for educators, counselors, and clinicians*. John Wiley & Sons. http://www.alanberkowitz.com/articles/old_norms_applications.pdf

- Brantley-Jones, K. (2021, January 16). False equivalency between Black Lives Matter and capitol siege: Experts, advocates. *ABC News*. <https://abcnews.go.com/US/false-equivalency-black-lives-matter-capitol-siege-experts/story?id=75251279>
- Burkhardt, J. M. (2017). *Combating fake news in the digital age*. American Library Association. <https://www.journals.ala.org/index.php/ltr/issue/viewFile/662/423>
- Cappella, J.N., & Jamieson, K.H. (1997). *Spiral of cynicism: The press and the public good*. New-York: Oxford University Press.
- Carey, J. W. (1974). Journalism and criticism: The case of an undeveloped profession. *The Review of Politics*, 36(2), 227-249. <https://doi.org/10.1017/s0034670500022579>
- Carlson, M. (2016). Embedded links, embedded meanings. *Journalism Studies*, 17(7), 915-924. <https://doi.org/10.1080/1461670x.2016.1169210>
- Chan, M. S., Jones, C. R., Hall Jamieson, K., & Albarracín, D. (2017). Debunking: A meta-analysis of the psychological efficacy of messages countering misinformation. *Psychological Science*, 28(11), 1531-1546. <https://doi.org/10.1177/0956797617714579>
- Charter, D. (2022, February 8). When it comes to whataboutism, Boris Johnson has learnt from the master — Donald Trump. *The Times*. <https://www.thetimes.co.uk/article/when-it-comes-to-whataboutism-boris-johnson-has-learnt-from-the-master-donald-trump-cpv907s09>
- Chen, G. M., & Pain, P. (2016). *Journalists and online comments*. The Engaging News Project. <https://mediaengagement.org/wp-content/uploads/2016/08/ENP-Journalists-and-Online-Comments.pdf>
- Chen, G. M., Pain, P., Chen, V. Y., Mekelburg, M., Springer, N., & Troger, F. (2018). ‘You really have to have a thick skin’: A cross-cultural perspective on how online harassment influences female journalists. *Journalism*, 21(7), 877-895. <https://doi.org/10.1177/1464884918768500>
- Cheruiyot, D. (2018). Popular criticism that matters. *Journalism Practice*, 12(8), 1008-1018. <https://doi.org/10.1080/17512786.2018.1494511>
- Cliffe, J. (2020, June 5). As the politics of the United States turns ever uglier, stand by for a wave of autocratic whataboutery. *New Statesman*, 49(5523), 7.
- Cohen, J. (1997). Deliberation and democratic legitimacy. In J. Bohman & W. Rehg (Eds.), *Deliberative democracy: Essays on reason and politics* (pp. 67–92). MIT Press.
- Cohen, E. L., Atwell Seate, A., Kromka, S. M., Sutherland, A., Thomas, M., Skerda, K., & Nicholson, A. (2020). To correct or not to correct? Social identity threats increase willingness to denounce fake news through presumed media influence and hostile media perceptions. *Communication Research Reports*, 37(5), 263-275. <https://doi.org/10.1080/08824096.2020.1841622>

- Conan, N. (2012, January 10). Political Fact-Checking Under Fire. *Talk of the nation* [Audio podcast episode]. <https://www.npr.org/2012/01/10/144974110/political-fact-checking-under-fire>
- Cozzens, M. D., & Contractor, N. S. (1987). The effect of conflicting information on media skepticism. *Communication Research*, 14(4), 437-451.
<https://doi.org/10.1177/009365087014004004>
- Culpeper, J. (2011). Conventionalised formulaic impoliteness and its intensification. In *Impoliteness: Using language to cause offence*. Cambridge University Press.
- Cushion, S. (2021). UK alternative left media and their criticism of mainstream news: Analysing the canary and evolve politics. *Journalism Practice*, 1-20.
<https://doi.org/10.1080/17512786.2021.1882875>
- Cushion, S., McDowell-Naylor, D., & Thomas, R. (2021). Why national media systems matter: A longitudinal analysis of how UK left-wing and right-wing alternative media critique mainstream media (2015–2018). *Journalism Studies*, 22(5), 633-652.
<https://doi.org/10.1080/1461670x.2021.1893795>
- Davis, K. (2012, September 21). *Study: PolitiFact rates GOP as biggest liar*. The Center for Media and Public Affairs. <https://cmpa.gmu.edu/study-politifact-rates-gop-as-biggest-liar/>
- De Benedictis-Kessner, J., Baum, M. A., Berinsky, A. J., & Yamamoto, T. (2019). Persuading the enemy: Estimating the persuasive effects of partisan media with the preference-incorporating choice and assignment design. *American Political Science Review*, 113(4), 902-916.
<https://doi.org/10.1017/s0003055419000418>
- Doherty, C., & Kiley, J. (2021). *Beyond red vs. blue: The political typology*. Pew Research Center.
<https://www.pewresearch.org/politics/2021/11/09/beyond-red-vs-blue-the-political-typology-2/>
- Doosje, B., Spears, R., & Ellemers, N. (2002). Social identity as both cause and effect: The development of group identification in response to anticipated and actual changes in the intergroup status hierarchy. *British Journal of Social Psychology*, 41(1), 57–76.
doi:10.1348/014466602165054
- Dotson, T. (2022, January 18). Fact-checking may be important, but it won't help Americans learn to disagree better. *The Conversation*. <https://theconversation.com/fact-checking-may-be-important-but-it-wont-help-americans-learn-to-disagree-better-174034>
- Dykstra, A. (2020). The rhetoric of “Whataboutism” in American journalism and political identity. *“Res Rhetorica”*, 7(2). <https://doi.org/10.29107/rr2020.2.1>
- Egelhofer, J. L., Aaldering, L., & Lecheler, S. (2021). Delegitimizing the media? *Discourses of Fake News*, 20(5), 653-675. <https://doi.org/10.1075/jlp.20081.ege>

- Esipisu, M., & Khaguli, I. E. (2009). How the media enlightens and sustains democracy. In *Eyes of democracy: The media and elections* (pp. 3-18). Commonwealth Secretariat.
- Facebook. (n.d.). *How do I sort comments in a Facebook group?* Verkregen op 2 mei 2022 via https://www.facebook.com/help/195503695742645/?helpref=uf_share
- Factcheck.org. *Our process*. (2020, August 12). Verkregen op 2 mei 2022 via <https://www.factcheck.org/our-process/>
- Fenster, M. (2008). *Conspiracy theories: Secrecy and power in American culture* (2nd ed.). University of Minnesota Press.
- Ferguson, T., Page, B. I., Rothschild, J., Chang, A., & Chen, J. (2020). The roots of right-wing populism: Donald Trump in 2016. *International Journal of Political Economy*, 49(2), 102-123. <https://doi.org/10.1080/08911916.2020.1778861>
- Figenschou, T. U., & Ihlebæk, K. A. (2018). Challenging journalistic authority. *Journalism Studies*, 20(9), 1221-1237. <https://doi.org/10.1080/1461670x.2018.1500868>
- Friemel, T. N., & Dotsch, M. (2015). Online-lezer-kommentare als indikator für wahrgenommene öffentliche meinung. *Digital Communication Research*, 1(12), 151-172. <https://doi.org/10.17174/dcr.v1.8>
- Ganguly, M. (2017). Engaging in whataboutery instead of protecting rights. *The Brown Journal of World Affairs*, 27(1), 39-52. https://www.hrw.org/sites/default/files/supporting_resources/201802asia_ganguly.pdf
- Gielnik, R., Keeter, S., & Hartig, H. (2021, August 19). Behind Biden's 2020 victory. *Pew Research Center*. <https://www.pewresearch.org/politics/2021/06/30/behind-bidens-2020-victory/>
- Gottfried, J., & Liedke, J. (2021, August 30). *Partisan divides in media trust widen, driven by a decline among Republicans*. Pew Research Center. <https://www.pewresearch.org/fact-tank/2021/08/30/partisan-divides-in-media-trust-widen-driven-by-a-decline-among-republicans/>
- Graham, P. (2008, March). *How to disagree*. <https://www.paulgraham.com/disagree.html>
- Grant, S. (2017, November 13). *See John Oliver break down Trump's three dangerous manipulation tactics*. Rolling Stone. <https://www.rollingstone.com/tv/tv-news/watch-john-oliver-break-down-trumps-three-dangerous-manipulation-tactics-116113/>
- Graves, L., & Amazeen, M. A. (2019). Fact-checking as idea and practice in journalism. *Oxford Research Encyclopedia of Communication*. <https://doi.org/10.1093/acrefore/9780190228613.013.808>
- Groseclose, T., & Milyo, J. (2005). A measure of media bias. *The Quarterly Journal of Economics*, 120(4), 1191-1237. <https://doi.org/10.1162/003355305775097542>

- Grynbaum, M. M. (2017, February 17). Trump calls the news media the ‘enemy of the American people’. *The New York Times*. <https://www.nytimes.com/2017/02/17/business/trump-calls-the-news-media-the-enemy-of-the-people.html>
- Hampton, M. (2009). The fourth estate ideal in journalism history. In S. Allan (Ed.), *The Routledge companion to news and journalism* (pp. 1-12). Routledge.
- Hart, A. (2019, July 2). Glenn Kessler sucks and that’s a fact. *The Outline*. Retrieved May 7, 2022, from <https://theoutline.com/post/7651/glenn-kessler-sucks?zd=1&zi=yjhqptzq>
- Hartmann, T., & Tanis, M. (2013). Examining the hostile media effect as an intergroup phenomenon: The role of ingroup identification and status. *Journal of Communication*, 63(3), 535–555. doi:10.1111/jcom.12031
- Hass, R. G. (1982). Effects of Source Characteristics on Cognitive Responses and Persuasion. In R. Petty, T. M. Ostrom, & T. C. Brock (Eds.), *Cognitive Responses in Persuasion* (1st ed., pp. 141-172). Psychology Press.
- Hass, R., & Grady, K. (1975). Temporal delay, type of forewarning, and resistance to influence. *Journal of Experimental Social Psychology*, 11(5), 459-469. [https://doi.org/10.1016/0022-1031\(75\)90048-7](https://doi.org/10.1016/0022-1031(75)90048-7)
- Hemingway, M. (2011, December 19). Lies, Damned Lies, and ‘Fact Checking’. *The Weekly Standard*. Retrieved May 9, 2022, from https://www.weeklystandard.com/articles/lies-damned-lies-and-fact-checking_611854.html?page=1
- Henrich, E., & Holmes, B. (2013). Web news readers’ comments: Towards developing a methodology for using online comments in social inquiry. *Journal of Media and Communication Studies*, 5(1), 1-4. <https://doi.org/10.5897/JMCS11.103>
- Holt, K., Ustad Figenschou, T., & Frischlich, L. (2019). Key dimensions of alternative news media. *Digital Journalism*, 7(7), 860-869. <https://doi.org/10.1080/21670811.2019.1625715>
- Houston, J. B., Hansen, G. J., & Nisbett, G. S. (2011). Influence of user comments on perceptions of media bias and third-person effect in online news. *Electronic News*, 5(2), 79-92. <https://doi.org/10.1177/1931243111407618>
- Intrabartola, L. (2021, January 19). *How Trump shaped the media*. Rutgers University. <https://www.rutgers.edu/news/how-trump-shaped-media>
- Jamieson, A. (2018, February 9). 'You are fake news': Trump attacks CNN and BuzzFeed at press conference. *The Guardian*. <https://www.theguardian.com/us-news/2017/jan/11/trump-attacks-cnn-buzzfeed-at-press-conference>

- Jennings, J., & Stroud, N. J. (2021). Asymmetric adjustment: Partisanship and correcting misinformation on Facebook. *New Media & Society*, 146144482110217. <https://doi.org/10.1177/14614448211021720>
- Johnson, T.J., Boudreau, T. Glowaki, C. (1996). Turning the spotlight inward: How five leading news organizations covered the media in the 1992 presidential election. *Journalism and mass Communication Quarterly* 73(3). 657-731. <https://doi.org/10.1177/107769909607300312>
- Kaun, A. (2014). ‘I really don’t like them!’ – Exploring citizens’ media criticism. *European Journal of Cultural Studies*, 17(5), 489-506. <https://doi.org/10.1177/1367549413515259>
- Kelly, J. (2021, February 18). How ‘fact-checking’ can be used as censorship. *Financial Times*. <https://www.ft.com/content/69e43380-dd6d-4240-b5e1-47fc1f2f0bdc>
- Kessler, G., Blanco, A., & Remmel, T. (2021, April 26). The false and misleading claims President Biden made during his first 100 days in office. *The Washington Post*. <https://www.washingtonpost.com/politics/interactive/2021/biden-fact-checker-100-days/>
- Kessler, G. (2021, January 23). Trump made 30,573 false or misleading claims as president. Nearly half came in his final year. *The Washington Post*. <https://www.washingtonpost.com/politics/2021/01/24/trumps-false-or-misleading-claims-total-30573-over-four-years/>
- Khazan, O. (2013, August 2). *The Soviet-era strategy that explains what Russia is doing with Snowden*. The Atlantic. <https://www.theatlantic.com/international/archive/2013/08/the-soviet-era-strategy-that-explains-what-russia-is-doing-with-snowden/278314/>
- Michelle E. Kiger & Lara Varpio (2020): Thematic analysis of qualitative data: AMEE Guide No. 131. *Medical Teacher*, 42(8), 846-854. doi:10.1080/0142159X.2020.1755030
- Klein, E. (2011, August 25). The problem for the fact checkers. *The Washington Post*. https://www.washingtonpost.com/blogs/ezra-klein/post/the-problem-for-the-fact-checkers/2011/08/25/gIQAMXxi7O_blog.html
- Knobloch-Westerwick, S., & Kleinman, S. B. (2012). Preelection selective exposure: Confirmation bias versus informational utility. *Communication Research*, 39(2), 170–193. <https://doi.org/10.1177/0093650211400597>
- Korte, G. (2018, January 17). Trump presents 'fake news' awards for 10 stories — some of which really were false. *USA Today*. <https://eu.usatoday.com/story/news/politics/2018/01/17/trump-presents-fake-news-awards-10-stories-some-which-really-were-false/1040885001/>
- Krämer, B. (2018). How journalism responds to right-wing populist criticism. In K. Otto & A. Köhler (Eds.), *Trust in media and journalism: Empirical perspectives on ethics, norms, impacts and populism in Europe*. Springer.

- Kurtzleben, D. (2017, March 17). Trump embraces one of Russia's favorite propaganda tactics — Whataboutism. *NPR.org*. <https://www.npr.org/2017/03/17/520435073/trump-embraces-one-of-russias-favorite-propaganda-tactics-whataboutism>
- Ladd, J. M. (2012). *Why Americans hate the media and how it matters*. Princeton University Press.
- Levendusky, M. (2009). *The partisan sort: How liberals became Democrats and conservatives became Republicans*. University of Chicago Press.
- Lewis, S. C., Zamith, R., & Coddington, M. (2020). Online harassment and its implications for the journalist–audience relationship. *Digital Journalism*, 8(8), 1047-1067. <https://doi.org/10.1080/21670811.2020.1811743>
- Lexico. (n.d.). *Whataboutism: Meaning & definition for UK English*. Retrieved June 14, 2022, from <https://www.lexico.com/definition/whataboutism>
- Little, A., & Rogers, J. B. (2016). The politics of ‘whataboutery’: The problem of trauma trumping the political in conflictual societies. *The British Journal of Politics and International Relations*, 19(1), 172-187. <https://doi.org/10.1177/1369148116681717>
- Lucas, E. (2007). The Katyn Deniers. *The Economist*. <https://www.economist.com/node/10049754>.
- Lucas, E. (2008). Whataboutism. *The Economist*. <https://www.economist.com/node/10598774>.
- MacGillis, A. (2011, December 20). The hard truth about fact-checking. *The New Republic*. <https://newrepublic.com/article/98760/the-hard-truth-about-fact-checking>
- Maksl, A., Ashley, S., & Craft, S. (2015). Measuring News Media Literacy. *Journal of Media Literacy Education*, 6(3), 29-45. <https://doi.org/10.23860/jmle-6-3-3>
- Manosevitch, E., & Walker, D. (2009, April). *Reader comments to online opinion journalism: a space of public deliberation* [Paper presentation]. International Symposium on Online Journalism, Austin, TX.
- Markov, Č., & Min, Y. (2021). Understanding the public’s animosity toward news media: Cynicism and distrust as related but distinct negative media perceptions. *Journalism & Mass Communication Quarterly*, 107769902110617. <https://doi.org/10.1177/10776990211061764>
- Mattes, K., & Redlawsk, D. P. (2020). Voluntary exposure to political fact checks. *Journalism & Mass Communication Quarterly*, 97(4), 913-935. <https://doi.org/10.1177/1077699020923603>
- Meyer, P. (1988). Defining and measuring credibility of newspapers: Developing an index. *Journalism Quarterly*, 65(3), 567–574. <https://doi.org/10.1177/107769908806500301>
- Mitchell, A., Simmons, K., Matsa, K. E., & Silver, L. (2019, December 30). *National and local news paid more attention than international news globally*. Pew Research Center. <https://www.pewresearch.org/global/2018/01/11/publics-around-the-world-follow-national-and-local-news-more-closely-than-international/>

- Mourão, R. R., Thorson, E., Chen, W., & Tham, S. M. (2018). Media repertoires and news trust during the early Trump administration. *Journalism Studies*, 19(13), 1945-1956.
<https://doi.org/10.1080/1461670x.2018.1500492>
- Nast, C. (2018, August 3). How to counter Donald Trump's war on the media. *The New Yorker*.
<https://www.newyorker.com/news/news-desk/how-to-counter-donald-trumps-war-on-the-media>
- Nederlandse Vereniging van Journalisten. (2022, February 10). *Code voor de journalistiek*.
<https://www.nvj.nl/themas/journalistieke-praktijk/ethische-regels/code-journalistiek>
- Nekmat, E. (2020). Nudge effect of fact-check alerts: source influence and media skepticism on sharing of news misinformation in social media. *Social Media + Society*, 6(1), 1-14.
<https://doi.org/10.1177/2056305119897322>
- Newman, N., Fletcher, R., Levy, D. A., & Nielsen, R. K. (2016). *Reuters institute digital news report: 2016* (5). Reuters.
<https://reutersinstitute.politics.ox.ac.uk/sites/default/files/research/files/Digital%2520>
- Nielsen. (2020, September 30). *Media advisory: First presidential debate of 2020 draws 73.1 million viewers*. <https://www.nielsen.com/us/en/press-releases/2020/media-advisory-first-presidential-debate-of-2020/>
- Nygaard, S. (2021). On the mainstream/Alternative continuum: Mainstream media reactions to right-wing alternative news media. *Digital Journalism*, 1-17.
<https://doi.org/10.1080/21670811.2021.1894962>
- Nyhan, B., Porter, E., Reifler, J., & Wood, T. J. (2019). Taking fact-checks literally but not seriously? The effects of journalistic fact-checking on factual beliefs and candidate Favorability. *Political Behavior*, 42(3), 939-960. <https://doi.org/10.1007/s11109-019-09528-x>
- O'Connell, E. (2020). Whataboutery. *International Journal of Applied Philosophy*, 34(2), 243-254.
<https://doi.org/10.5840/ijap2021329148>
- Oremus, W., Alcantara, C., Merrill, J. B., & Galocha, A. (2021, October 26). How Facebook shapes your feed: The evolution of what posts get top billing on users' news feeds, and what gets obscured. *The Washington Post*.
<https://www.washingtonpost.com/technology/interactive/2021/how-facebook-algorithm-works/>
- PolitiFact. *Corrections and updates*. (2022). Retrieved June 20, 2022, from <https://www.politifact.com/corrections-and-updates/>

- Porter, E., Wood, T. J., & Bahador, B. (2019). Can presidential misinformation on climate change be corrected? Evidence from internet and phone experiments. *Research & Politics*, 6(3), 205316801986478. <https://doi.org/10.1177/2053168019864784>
- Reader, B. (2012). Free Press vs. free speech? The rhetoric of “Civility” in regard to Anonymous online comments. *Journalism & Mass Communication Quarterly*, 89(3), 495-513. <https://doi.org/10.1177/1077699012447923>
- Richter, F. (2020, October 1). Which presidential debates drew the biggest TV audiences? [infographic]. Statista. <https://www.statista.com/chart/23075/estimated-tv-viewership-of-presidential-debates/>
- Roig-Franzia, M., & Ellison, S. (2020, March 28). A history of the Trump War on Media — the obsession not even coronavirus could stop. *The Washington Post*. https://www.washingtonpost.com/lifestyle/media/a-history-of-the-trump-war-on-media--the-obsession-not-even-coronavirus-could-stop/2020/03/28/71bb21d0-f433-11e9-8cf0-4cc99f74d127_story.html
- Rojas, H. (2010). “Corrective” actions in the public sphere: How perceptions of media and media effects shape political behaviors. *International Journal of Public Opinion Research*, 22, 343–363. doi:10.1093/ijpor/edq018
- Rudolph, T. (2019). Populist anger, Donald Trump, and the 2016 election. *Journal of Elections, Public Opinion and Parties*, 31(1), 33-58. <https://doi.org/10.1080/17457289.2019.1582532>
- Ross, A. S., & Rivers, D. J. (2018). Discursive deflection: Accusation of “Fake news” and the spread of mis- and disinformation in the tweets of President Trump. *Social Media + Society*, 4(2), 205630511877601. <https://doi.org/10.1177/2056305118776010>
- Seate, A. A. (2017). Media influence on intergroup communication. In P. Rössler (Ed.), *The international encyclopedia of media effects* (pp. 1–13). Wiley Blackwell.
- Shin, J., & Thorson, K. (2017). Partisan selective sharing: The biased diffusion of fact-checking messages on social media. *Journal of Communication*, 67(2), 233-255. <https://doi.org/10.1111/jcom.12284>
- Smith, D. (2020, October 5). ‘Enemy of the people’: Trump’s war on the media is a page from Nixon’s playbook. *The Guardian*. <https://www.theguardian.com/us-news/2019/sep/07/donald-trump-war-on-the-media-oppo-research>
- Sobieraj, S., & Berry, J. M. (2011). From incivility to outrage: Political discourse in blogs, talk radio, and cable news. *Political Communication*, 28(1), 19-41. <https://doi.org/10.1080/10584609.2010.542360>

- Stahel, L., & Schoen, C. (2019). Female journalists under attack? Explaining gender differences in reactions to audiences' attacks. *New Media & Society*, 22(10), 1849-1867.
<https://doi.org/10.1177/1461444819885333>
- Stelter, B. (2016, August 14). Donald Trump says media is out to get him. *CNN*.
<https://money.cnn.com/2016/08/14/media/donald-trump-media-bias-first-amendment/index.html>
- Stelter, B. (2018, January 17). Trump averages a 'fake' insult every day. Really. We counted. *CNN*.
<https://money.cnn.com/2018/01/17/media/president-trump-fake-news-count/index.html>
- Strömbäck, J., Tsfati, Y., Boomgaarden, H., Damstra, A., Lindgren, E., Vliegenthart, R., & Lindholm, T. (2020). News media trust and its impact on media use: Toward a framework for future research. *Annals of the International Communication Association*, 44(2), 139-156.
<https://doi.org/10.1080/23808985.2020.1755338>
- Stroud, N. J., Van Duyn, E., & Peacock, C. (2016). *News commenters and news comment readers*. The University of Texas Center of Media Engagement. <https://mediaengagement.org/wp-content/uploads/2016/03/ENP-News-Commenters-and-Comment-Readers1.pdf>
- Tajfel, H., & Turner, J. (2001). An integrative theory of intergroup conflict. In M. A. Hogg & D. Abrams (Eds.), *Intergroup relations: Essential readings* (pp. 94–109). Psychology Press.
- Tsfati, Y., & Cappella, J. N. (2003). Do people watch what they do not trust? *Communication Research*, 30(5), 504-529. <https://doi.org/10.1177/0093650203253371>
- Tsfati, Y., & Peri, Y. (2006). Mainstream media skepticism and exposure to sectorial and Extranational news media: The case of Israel. *Mass Communication and Society*, 9(2), 165-187. https://doi.org/10.1207/s15327825mcs0902_3
- Turner, J. C., Hogg, M. A., Oakes, P. J., Reicher, S. D., & Wetherell, M. S. (1987). *Rediscovering the social group: A self-categorization theory*. Blackwell.
- Turner, J. C., & Oakes, P. J. (1986). The significance of the social identity concept for social psychology with reference to individualism, interactionism and social influence. *British Journal of Social Psychology*, 25(3), 237–252. <https://doi.org/10.1111/j.2044-8309.1986.tb00732.x>
- Vallone, R. P., Ross, L., & Lepper, M. R. (1985). The hostile media phenomenon: Biased perception and perceptions of media bias in coverage of the Beirut massacre. *Journal of Personality and Social Psychology*, 49(3), 577–585. <https://doi.org/10.1037/0022-3514.49.3.577>
- Van Gorp, B. (2007). Het reconstrueren van frames via inductieve inhoudsanalyse: Uitgangspunten en procedures. *KWALON*, 12(2). <https://doi.org/10.5117/2007.012.002.005>

- Vos, T. P., Craft, S., & Ashley, S. (2011). New media, old criticism: Bloggers' press criticism and the journalistic field. *Journalism*, 13(7), 850-868. <https://doi.org/10.1177/1464884911421705>
- Wall Street Journal. (2021, March 5). *Fact-checking Facebook's fact checkers*.
<https://www.wsj.com/articles/fact-checking-facebooks-fact-checkers-11614987375>
- Walter, N., Cohen, J., Holbert, R. L., & Morag, Y. (2019). Fact-checking: A meta-analysis of what works and for whom. *Political Communication*, 37(3), 350-375.
<https://doi.org/10.1080/10584609.2019.1668894>
- Watts, M.D., Domke, D., Shah, D.V., & Fan, D. (1999). Elite cues and media bias in presidential campaigns. *Communication Research* 26(2). 144-175.
<https://doi.org/10.1177/009365099026002003>
- YouGov. (2022). *The Economist/YouGov Poll: February 26 - March 1, 2022 - 1500 U.S. Adult Citizens*. <https://docs.cdn.yougov.com/aa58ig9d3b/econTabReport.pdf>

Appendix 1: Termen factcheckwebsites

	Ontkrachtend	Bevestigend	Neutraal (Uitgesloten van de analyse)
ABC News	Mostly False False Yes & No	True Mostly True	
Breitbart	Mostly False False	True Mostly True	
Fact Checker (The Washington Post)	2 Pinokkio's 3 Pinokkio's 4 Pinokkio's Bodemloze Pinokkio's	Gepetto 1 Pinokkio	Omgekeerde Pinokkio Weegschaal
PolitiFact	Half true Mostly false False Pants on fire	Mostly true True	
Snopes	Mixture Mostly False False Miscaptioned Misattributed	Mostly true True Correct attribution Legit	Unproven Outdated Legend Satire Originated as satire Recall Lost legend
CNN, Factcheck.org, NPR, WJ Conservative Tribune, The New York Times, Vox	Falsely Unsupported False Completely false Misleading Misled Not accurate Unfounded It's not true that (...) No evidence That's not the whole story. Exaggerated There is no factual basis for the claim that (...) Lie	Right Accurate True Correct	Dubious Unclear

	That's a lie		
--	--------------	--	--

*De media uit de laatste rij van deze tabel hebben geen vaste termen of tekens om de waarheid van een artikel uit te drukken. De woorden in deze lijst dienen daarom meer als richtlijn. Als de woorden uit deze lijst niet in het factcheckbericht worden genoemd, is het aan de beoordelaar om te bepalen of een uitspraak bestempeld wordt als niet waar, wel waar of niet-controleerbaar (in welk geval de factcheck uitgesloten dient te worden van de analyse)

Appendix 3: Voorbeelden van commentaren uit de analyse

Factcheck.org

President Trump has complained on a few recent occasions that -- for partisan reasons -- people have shifted from saying COVID-19 immunity was lifelong to now saying it lasts only a few months. But experts haven't changed their estimates for immunity.

https://www.facebook.com/factcheck.org/posts/10158315108198612?comment_id=10158315122143612

1. He's immune from common sense, morality, self discipline, truth telling, etc. The list is long.

2. No one should accept medical information of any kind from trump. He's a science denier! - and a LIAR.
3. The most uninformed president ever. Doesn't know or learn anything.
4. don't care what that creature says. His time is almost up. The total humiliation will be beautiful to watch.
5. Like chicken pox to shingles.
6. Yep that's exactly what every dr on the planet did change their mind about immunity bc trump got it wow just wow so narcissistic
7. SHUT UP, IT IS EVIDENT BIDENS BOYS ARE BEHIND THIS. PEOPLE ARE CLASSING CO-MORBIDITIES WITH COVID. THEY ARE NOT TELLING YOU THE PEOPLE DIED OF THOSE CO-MOBIDITIES.BUY THE WAY, IF THE HOSPITAL SAYS THEY DIED OF COVID, THEY GET A REAL HIGH PAYMENT.
8. If only he could do everyone a favor and die from it.
9. A truly great leader and role model. President Trump has delivered on his promises to the American people. The wall is getting built, the people are united and the racial hate, that Obama was spreading, has come to an end. Jobs and fair trade policies have made the US a powerhouse of democracy and freedom again. Keeping illegals out of the US is an election pledge being honored. Future generations will be inspired by President Trump's leadership. It's America first for the next 5 years!
10. He is a buffoon and makes crap up for the suckers
11. Lies & lies!
12. Thank you and keep up the good work, folks at FactCheck!
13. He's a moron.
14. Apparently some people have gotten sick again after having it once and at least one person has gotten ill a third time. One of the reasons they are taking a closer look at the drugs now in development!

15. He definitely has an immunity to facts, science, decency just to mention a few.
16. FACTCHECK IS A LEFT WING FAKE NEWS ORGANIZATION ALL YOU DO IS LIE FOR THE COMMIE DEMOCRATS.....YOU HAVE BEEN EXPOSED
17. FREAKING CRY BABY LIAR, ALWAYS THE MARTYR.
18. You lost me at “sense and morality” hysterical 🤪🤪🤪
19. He thinks every one on the planet is against him. You can hear it in his comments. The old sympathy card. Poor me. I only have 4 months immunity but you have a lifetime. Whoa is me. 🙄
20. Biased Obama connection... Please note that "Fact Check" Site is Funded by a biased group of political motivated propaganda Web sites, manned & funded by biased political organizations whose set up is for the sole purpose of deviously "backing up" the political arguments of those who hold the same views. It's kind of like you have a friend who is in on your lie, & you use him to back up your story, but don't tell anyone he is your friend. Funding is received from the liberal Annenberg Foundation, which was originally founded by Walter J. Annenberg, a conservative. After his death management of the foundation took a turn to the far left & has ties to radical left individuals such as Bill Ayers & Barack Obama, who was a former Board Chairman & President of the Chicago Annenberg Challenge. Remember Obama was advised on Hillary's Russian Collusion Hoax...
21. He says it's like the flu. Does he believe one flu vaccine makes you immune for life? If you've had the flu, you'll never get it again? He is an idiot with idiots following him down his orange brick road.
22. Cov19 has been around for less than a year. The experts never said if they know that we can achieve life long immunity. That is all a Trumpism they don't even know if we can achieve herd immunity. If you believe Trump on any level get your affairs in order and prepare to die. Trump is a MORON and if you believe him please by all means go to a superspreader event so we have fewer idiots to worry about in the future...
23. Tell the people the truth for a change , this virus is going to be around for a long time.
24. When fact checking orgs like this are intended to promote one candidate over another is time they are stopped.
25. Good information. Best advice is to wear a mask, social distance, avoid crowds especially indoors, wash hands...long term effects of having COVID-19 are still not clear.

Appendix 3: Codeboek

In dit codeboek zal worden uitgelegd hoe commentaren kunnen worden beoordeeld op de aanwezigheid factcheckkritiek, onderbouwing en onbeleefd taalgebruik. Deel 1 bevat instructies voor het beoordelen of een commentaar factcheckkritiek bevat, deel 2 voor beoordelen of een commentaar onderbouwing bevat en deel 3 1 bevat instructies voor het beoordelen of een commentaar onbeleefd taalgebruik bevat.

1. Beoordelen of een commentaar factcheckkritiek bevat

Bij het beoordelen of een factcheckcommentaar factcheckkritiek bevat kan de definitie van factcheckkritiek worden gebruikt als leidraad. Factcheckkritiek is ‘public scrutiny of the methods by which factcheckers define and get what we call factcheckberichten and the conventions by which they deliver it to the public’. Dit betekent dat berichten waarin een oordeel gegeven werd over de werkwijzen en journalistieke output van factcheckmedia en de manier waarop journalistieke output door factcheckmedia naar het publiek verspreid wordt werden beschouwd als factcheckkritiek.

Deze kritieken kunnen zowel expliciet als impliciet geuit worden. Hiervoor gelden de volgende regels:

- In expliciete kritieken moet precies worden benoemd waarin de factcheckorganisatie tekort schiet.
- In impliciete kritieken wordt niet precies benoemd waarin de factcheckorganisatie tekort schiet, maar er wordt in deze commentaren alsnog klaarblijkelijk tussen de regels door een kritiek gecommuniceerd. Impliciete kritiek kan een paar vormen aannemen:
 - Sarcasme en ironie (‘Oh wow PolitiFact, you’re posting your fifth factcheck on Trump this week and you haven’t analysed a single statement from Clinton! How unbiased you are!’)
 - Persoonlijke aanvallen (‘Shut up PolitiFact!’)
 - Beschrijvingen van schofferende gedragingen (‘I got two fingers for you’), maar ook inhoudelijke correcties (‘X and X happened, so your verdict is not accurate’)
 - Het uiten van scepsis en twijfel over de kwaliteit van de berichtgeving (‘I’m not sure there is enough evidence for this verdict...’)
 - Het geven van suggesties voor andere onderwerpen/werkwijzen (‘You should fact check Clinton more often’; ‘You should start posting in real-time during the presidential debate’)

Verder gelden nog een aantal algemene richtlijnen:

- Wedervragen op de factcheck die geïnterpreteerd kunnen worden als kritisch, maar ook als een vraag uit oprechte interesse ('Tell me PolitiFact, do you have any numbers to back this up?') worden niet meegeteld als factcheckkritiek.
- Wedervragen waarbij een kritische ondertoon overduidelijk is ('Tell me PolitiFact, you biased f***s, do you have numbers to back this up?') of waarbij het antwoord al op een negatieve manier wordt ingevuld ('Tell me PolitiFact, do you have numbers to back this up? Oh right, you don't care about numbers, you just want to vilify Trump') worden niet beschouwd als factcheckkritiek.
- Een commentaar wordt alleen beschouwd als factcheckkritiek als de kritiek van iets zegt over het presteren van de factcheckorganisatie die het factcheckbericht heeft gepubliceerd of op de (mainstream/factcheck) media als geheel. Commentaren met kritiek op personen die betrokken waren bij het gefactcheckte onderwerp, zoals de presidentskandidaten, worden niet beschouwd als factcheckkritiek.

Het is tot slot belangrijk om te benoemen dat de voorkeur in dit onderzoek uitgaat naar vals-negatieve beoordelingen tegenover vals-positieve beoordelingen. Dat betekent dat alle commentaren waarbij de codeur twijfelt of de schrijver daadwerkelijk kritisch is over het medium niet worden beschouwd als factcheckkritiek.

2. Beoordelen of een factcheckkritiek constructief geformuleerd is

Een constructieve kritiek heeft een degelijke onderbouwing en bevat geen onbeleefd taalgebruik.

Voor deze twee factoren zijn vier mogelijke codes opgesteld:

- 1 = de factcheckkritiek heeft geen onderbouwing en bevat onbeleefd taalgebruik
- 2 = de factcheckkritiek heeft geen onderbouwing en bevat geen onbeleefd taalgebruik
- 3 = de factcheckkritiek heeft een onderbouwing en bevat onbeleefd taalgebruik
- 4 = de factcheckkritiek heeft een onderbouwing en bevat geen onbeleefd taalgebruik

Om te bepalen welke code van toepassing is, zal de codeur een voor een moeten bepalen of er sprake is van onderbouwing en of er sprake is van onbeleefd taalgebruik. De criteria die hiervoor gelden worden in 2.1 en 2.2 beschreven.

2.1 Onderbouwing

In dit onderzoek worden twee soorten argumenten onderscheiden: Commentaren met kritiek op de inhoud van de factcheck en commentaren met kritiek op de werkwijze van de factchecker in het algemeen. De eerste stap voor het beoordelen van de onderbouwing van een commentaar is om te bepalen welke van deze twee soorten argumenten van toepassing is op het commentaar dat

geanalyseerd wordt. De twee argumentatiesoorten hebben ieder namelijk een eigen codeerprocedure. Deze procedures worden uitgelegd in 2.1.2 en 2.1.2. Als het commentaar een persoonlijke aanval is waarin geen duidelijke kritiek wordt geleverd, is het niet zinnig om deze codeerprocedures toe te passen. In dat geval kan het commentaar direct worden afgeschreven als niet onderbouwd. Als de codeur beslist dat een commentaar onderbouwd is codeert hij of zij, afhankelijk van de uitkomst voor Onbeleefd taalgebruik, 3 of 4. Als er geen sprake is van onderbouwing wordt 1 of 2 gecodeerd, afhankelijk van de uitkomst voor Onbeleefd taalgebruik.

2.1.1 Commentaren met kritiek op de inhoud van de factcheck. Voor commentaren die een tegenargument boden op de inhoud van de factcheck wordt een aangepaste versie Hierarchy of Disagreement van Graham (2008) toegepast (zie Figuur 1 hieronder). Als er duidelijk meerdere kritieken in een commentaar voorkomen, wordt het argument dat het hoogst scoort op deze hiërarchie (1 is laag, 9 is optimaal) gebruikt om te beoordelen of er sprake is van onderbouwing. De codeur moet zich echter bewust zijn van twee zaken alvorens hij of zij begint met beoordelen.

De twee lagen ‘Ad hominem’ en ‘Responding to tone’ uit deze hiërarchie worden niet gebruikt, omdat kritieken die gericht zijn op de toon van de factchecker (bijvoorbeeld ‘You’re always so sarcastic in your factchecking about Trump, I don’t like it’) of de eigenschappen van de factchecker (bijvoorbeeld ‘you are not informed enough about politics to do factchecks at all!’) als ze onderbouwd zijn kunnen gelden als constructieve kritiek op de werkwijze van het factcheckmedium in het algemeen. Als een commentaar dat in een van deze categorieën past voorkomt, moeten de codeerinstructies uit 2.1.2 dus gebruikt worden.

Daarnaast is het belangrijk te benoemen dat argumenten op basis van persoonlijke anekdotes (‘Ik ken iemand die ..., dus deze factcheck klopt niet’) in geen enkel geval worden beschouwd als onderbouwd, omdat dergelijke bewijsvoeringen onmogelijk na te gaan zijn voor de journalist.

In principe geldt dat voor alle commentaren met een argumentatie die kunnen worden ingeschaald in de categorie *counterargument* of hoger wordt gecodeerd dat er een onderbouwing aanwezig is. Als er bewijzen in deze commentaren worden geleverd, moeten deze echter wel controleerbaar zijn voor de journalist, wat betekent dat de bron van het bewijs ofwel overduidelijk moest zijn of expliciet benoemd moet worden. Een bewijs wordt als overduidelijk beschouwd als:

- De bron van het bewijs een officieel overheidsevenement of overheidsdocument is (b.v. een presidentieel debat, een hoorzitting in de Senaat, een presidentiële toespraak)
- De bewijsvoering is gebaseerd op informatie uit de factcheck zelf (b.v. ‘jullie schrijven zelf dat X en X is gebeurd, dan klopt het factcheckoordeel toch niet?’).

Bij bewijsvoeringen waarbij de codeur onzeker is of de bron van het bewijs overduidelijk genoeg was, moet worden nagegaan of de bron makkelijk te vinden zou zijn voor een factchecker. Daarom geldt de volgende procedure:

1. Zoek het bewijs in een paar kernwoorden op via Google.
2. Filter de zoekresultaten zo dat enkel websitelinks van vóór de publicatiedatum van het commentaar worden weergegeven.
3. Als de bron van het gepresenteerde bewijs niet terug te vinden is in de eerste pagina zoekresultaten, wordt het bewijs beschouwd als niet overduidelijk.

Als één van de kritieken in een commentaar volgens deze criteria onderbouwd is, wordt gecodeerd dat het commentaar onderbouwd is.

Figuur 1: De Hierarchy of Disagreement

Argumentatieniveau (1 = laag, 9 = optimaal)	Uitleg	Voorbeelden
1. Name-calling	Commentaren waarin de factchecker/het factcheckmedium wordt uitgemaakt voor iets beledigends zonder verdere toelichting of argumentatie.	‘CNN you are a bunch of assholes’ ‘FactCheck.org - the biggest joke on Facebook’
2. Ad hominem*	Een aanval op de kenmerken of autoriteit van de schrijver zonder verdere argumentatie over de inhoud van het argument	‘You are not reporting fairly’ ‘PolitiFact, you’re so fucking dumb’ ‘These factcheckers need a full-time factchecker’
3. Responding to tone*	Kritiek op de toon of woordkeuze van de schrijver zonder in te gaan op de inhoud van het argument	‘You’re always so sarcastic when you report on Trump, FactCheck.org, it’s disgusting’ ‘Funny how you use terms like ‘accidentally’ and ‘wrongly interpreted’ in your factcheck, making this lie seem less serious. Biden just lied, period!’
4. Contradiction	Een tegenargument met weinig, vaag of geen ondersteunend bewijs	‘You are lying!’, ‘That’s not true!’, ‘You’re wrong, she never said

		that’, ‘Mostly false my butt, that’s pants on fire!’, ‘Four pinocchios doesn’t sounds like a lot. Can’t the scale go to a hundred?’
5. Counterargument	Een tegenargument met redeneringen en/of ondersteunend bewijs als onderbouwing (hoeft niet direct in te gaan op het centrale argument uit de factcheck)	‘You did not report on this debate very fairly, WaPo. This is your second factcheck on Clinton and you’ve already posted twelve on Trump. Clinton has made false statements that you did not report on, but PolitiFact did. See the link here for their factcheck overview: [LINK] ‘You didn’t mention that he came out later to correct his mistake and apologize. CNN posted a video of it on YouTube. This was just a mistake.’
6. Refutation	Een commentaar dat een specifiek deel van de inhoud van de factcheck onderuit haalt met een logische redenering of een bewijs, maar niet het hoofdargument uit de factcheck (Uitspraak X is waar/onwaar, want X) onderuit haalt.	‘Small note of correction: the taxes were from 1995, not 2005. 2005 was the video.’ ‘Suspended, not disbarred’
7. Refuting the central point	Een commentaar dat het hoofdargument uit de factcheck (Uitspraak X is waar/onwaar, want X) onderuit haalt met een logische redenering of een bewijs.	‘This factcheck is not correct. Clinton did not lie when she said the letter was addressed only to Republicans, it originally was. It was later cc’d to Democrat members of the Senate, but that was after she made this statement. Here’s the original copy of the letter, you can see its recipients are only Republicans: [PHOTO]’

*Als de enige of de beste argumentatie in een commentaar binnen de categorie ‘Ad hominem’ of ‘Responding to tone’ valt, dienen de criteria uit 4.2.2 gebruikt worden als leidraad om te bepalen of er sprake is van onderbouwing.

2.1.2 Commentaren op de werkwijze van de factchecker/het factcheckmedium. Voor commentaren die niet direct ingaan op de inhoud van het artikel maar op de werkwijze van factcheckmedium gelden andere regels. Wat blijft gelden, is dat als er twee kritieken zijn in het commentaar, het commentaar met de beste onderbouwing wordt gebruikt voor de beoordeling. Als slechts een van de twee kritieken in een commentaar onderbouwd is, wordt dus alsnog ‘onderbouw’d gecodeerd.

Er is bij commentaren uit deze categorie sprake van onderbouwing als er concreet wordt benoemd wat het factcheckmedium verkeerd doet in combinatie minstens één van deze twee factoren:

- Een concrete, controleerbare toelichting voor waarom de journalist zijn werk verkeerd doet. Met concreet en controlebaar wordt bedoeld dat er een incident, een statistiek of een verzameling aan bewijzen moet volgen waarmee de journalist moet kunnen nagaan of hij of zij inderdaad iets verkeerd doet. Als de factchecker wordt bekritiseerd op een structureel probleem, moet een controlebaar bewijs worden gegeven dat ook bewijst dat het probleem structureel is. Een verwijzing naar een factcheck die toevallig gisteren is gepubliceerd of iets wat in de afgelopen week is gebeurd, bijvoorbeeld, is dan niet genoeg. Als er in het commentaar drie bewijzen of meer worden genoemd die bewijzen dat het probleem al langer bestaat dan een maand, dan is er sprake van een onderbouwde kritiek.

Deze voorbeelden zouden **niet** aan de eisen voldoen voor onderbouwing:

- ‘You are liberally biased because you’re twisting the truth’ (niet controlebaar)
- ‘Your Trump fact checks are worthless, none of his supporters believes your fact checks anyway.’ (niet controlebaar)
- ‘you are so democratically biased, you haven’t posted anything positive on trump today, and you’ve posted 3 true Clinton claims!’ (bewijst geen structureel probleem)

Deze voorbeelden zouden **wel** aan de eisen voldoen:

- ‘I don’t trust your fact checks, you’re biased for the Dems according to this content analysis by AllSides: [LINK]’
- ‘You just keep spreading lies. Breitbart posted 8 corrections on your fact checks these last few months. This is unbelievable.’

- Een concrete en uitvoerbare suggestie voor de factchecker om beter te voldoen aan de verwachtingen van de consument. Met concreet en uitvoerbaar wordt bedoeld dat het duidelijk is welke concrete actie(s) de journalist moet ondernemen om beter aan de journalistieke wensen van de consument te voldoen, en dat de acties ook enigszins haalbaar moeten zijn voor de journalist. Als de codeur daarover twijfelt, mag hij of zij aannemen dat het niet haalbaar genoeg is. Als de suggestie niets te maken heeft met het verbeteren van journalistieke vaardigheden (bijvoorbeeld ‘go to hell’, of ‘just quit’), dan wordt er niet gesproken van onderbouwing.

Deze voorbeelden zouden **niet** aan de eisen voldoen voor onderbouwing:

- BE BETTER, POLITIFACT (niet concreet)
- Go suck a dick, please (niet gerelateerd aan journalistieke vaardigheden)
- Give us the real evidence for this claim PolitiFact! This is bogus, lies! (niet concreet; het is niet duidelijk wat er wordt bedoeld met ‘real evidence’ als de factchecker naar zijn idee al bewijs heeft gegeven)
- You should ask Trump personally, Snopes. I bet he’d tell you that’s not his opinion at all. (niet haalbaar)

Deze voorbeelden zouden **wel** aan de eisen voldoen:

- Please post more factchecks on Biden. You’re only shitposting on Trump.
- You really should start posting fact checks in real-time during the presidential debate. I think you’d sweep the ratings.

2.2 Onbeleefd taalgebruik

Om te beoordelen of er sprake is van onbeleefd taalgebruik in een commentaar is een lijst opgesteld met meerdere vormen van onbeleefd taalgebruik, inclusief uitleg en voorbeelden. Deze lijst is in Figuur 2 hieronder te zien. Als één van de vormen van onbeleefd taalgebruik uit deze lijst in de factcheck toegepast wordt, wordt gecodeerd dat het commentaar onbeleefd taalgebruik bevat. In dit geval codeert de codeur dus, afhankelijk van de uitkomst voor Onderbouwing, 1 of 3. Als er geen sprake is van onbeleefd taalgebruik, wordt 2 of 4 gecodeerd, afhankelijk van de uitkomst voor Onderbouwing.

Figuur 2: Lijst met alle vormen van onbeleefd taalgebruik

Type onbeleefdheid	Uitleg	Voorbeelden
Insult	Uitspraak waarin de factcheck of (het gedrag van) het factcheckmedium wordt	‘This factcheck is crap’ ‘You are idiots’, ‘Breitbart is a shit company’,

	beschreven met lasterlijke termen. Als een factcheckmedium wordt aangesproken op foute gedragingen en/of eigenschappen zonder lasterlijke termen, is dat <i>geen</i> persoonlijke belediging. ‘You are biased’ is geen persoonlijke belediging, ‘You are a whore for Clinton’ is een persoonlijke belediging. Bij twijfel geldt: Als de codeur een minder lasterlijke term kan bedenken om dezelfde kritiek te beschrijven, dan kan de kritiek beschouwd worden als een persoonlijke belediging. Als er beledigende termen gebruikt worden die niet direct te maken hebben met een inhoudelijke kritiek, zoals ‘you are idiots’ in plaats van ‘you are biased’, geldt dat als <i>insult</i>.	‘PolitiFact’s factchecks are crap’, ‘These factcheckers are a bunch of sickos’
Obscene language	Het gebruik van woorden die in de Engelse taal als obscene worden beschouwd. Deze categorie zal vaak overlappen met andere categorieën, zoals ‘insult’; lasterlijke taal kan ook obscene zijn. Obscene woorden kunnen echter ook los in een zin gebruikt worden, bijvoorbeeld om nadruk te leggen op een deel van de zin (<i>fucking</i> wordt bijvoorbeeld vaak gebruikt om nadruk te leggen op een zin). Obscene woorden die met leestekens minder herkenbaar worden gemaakt (v.b. b*tch, f***ing) worden in dit onderzoek alsnog beschouwd als obscene. Emoji’s die overduidelijk ter vervanging worden gebruikt voor obscene woorden worden ook gerekend tot de categorie <i>obscene language</i>. Bij twijfel geldt: Als de codeur verwacht dat de term in kwestie gedempt zou worden	(mother)fucking, (god)damn, cunt, dick, twat, bitch, , (bull)shit, pissed off, ass(hole), tits, piece of 🤩

	in een tv-programma voor families, is het woord obscene.	
Dismissal	Uitspraak waarin het factcheckmedium wordt geïnstrueerd om zich terug te trekken/te distantiëren of waarin de schrijver anderen aanmoedigt om het factcheckmedium te stoppen/boycotten.	‘Go away’, ‘Get lost’, ‘Fuck off’, ‘Piss off’, ‘Quit factchecking, you suck at it’ ‘We gotta boycott these guys’, ‘Defund CNN!’
Silencer	Uitspraak waarin het factcheckmedium wordt geïnstrueerd om te stoppen met spreken.	‘Shut it’, ‘shut the fuck up’, ‘Shush’
Negative expressive	Uitspraak waarin het factcheckmedium wordt vervloekt, leed wordt toegewenst of waarin het factcheckmedium wordt geïnstrueerd om zichzelf iets aan te doen	‘Go to hell’, ‘go hang yourself’, ‘screw you’, ‘damn you’
Threat	Uitspraak waarin het factcheckmedium wordt bedreigd met onwenselijke toenaderingen van de zender	‘I’ll beat the shit out of you’, ‘You better (...) or else’
Condescensions	Uitspraak waarin het factcheckmedium gekleineerd wordt. Kleineren wordt bijvoorbeeld gecodeerd als het factcheckmedium letterlijk wordt beschreven als klein of nietig, met woorden zoals ‘tiny’, ‘little’, ‘puny’, maar ook als het factcheckmedium met overgesimplificeerd taalgebruik wordt aangesproken.	‘screw your dumb little fact checking business’, ‘this is childish’, ‘you like big old orange man?’
Message enforcers	Uitspraak waarin het factcheckmedium op bijdehante wijze wordt gedwongen om de boodschap van de zender in acht te nemen.	‘Listen here’, ‘you got that?’, ‘do you understand?’
Unpalatable question and/or presupposition	Uitspraak waarin het factcheckmedium een passief-aggresieve vraag wordt gesteld of waarin een passief-agressief commentaar wordt geleverd	‘Why is it so hard for you to tell the truth for once?’, ‘What

	met betrekking tot het factcheckmedium.	lies have you made up this time?’
Sarcasm/Mockery	Uitspraak waarin het factcheckmedium met sarcasme, ironie of pesterijen in een kwaad daglicht wordt gezet. Verbasteringen van Bij twijfel geldt: Als het voor de codeur niet duidelijk is of er sprake is van sarcasme, wordt het commentaar niet als onbeleefd beschouwd.	‘Wow PolitiFact!! Here you go again with your amazing unbiased factchecking!! It’s totally doesn’t seem like you’re crazy about Clinton right??’, ‘Looking at your shitposts I think I can factcheck too, here it goes: The sky is blue. Verdict: True!’ ‘PolitiFraudBiden is at it again!’
Descriptions of nonverbal impoliteness behaviours	Uitspraak waarin een schofferende handeling gericht aan de factchecker beschreven wordt. De volgende handelingen, deels gebaseerd op Rancer et al. (2010) en deels gebaseerd op eigen vooronderzoek, worden in dit onderzoek als leidraad aangehouden: - Middelvinger(s) opsteken - Rollen met de ogen - Uitlachen - Bespugen - Stemverheffing (schreeuwen) - Het maken van <i>air quotes</i> in een plagende/sarcastische context Fysieke handelingen kunnen in commentaarteksten simpelweg beschreven worden, maar handelingen worden in commentaren ook tussen asterisken en haakjes geschreven. Op basis van vooronderzoek zijn ook emoji’s geïdentificeerd die kunnen	‘*rolls eyes*’, ‘Hey Breitbart, this is for you: 🍷’, ‘CNN posting a fact check: 😂😂😂’, ‘Do you really think anyone takes this “evidence” seriously?’, ‘You are LYING!!!!’

	worden beschouwd als <i>descriptions of nonverbal impoliteness behaviors</i>: 👉 - middelvinger 🙄 - rollen met de ogen 😂 - uitlachen Uiteraard kunnen deze emoji's ook worden gebruikt om iets anders aan te geven, al is het maar omdat de schrijver van het commentaar de emoji's anders interpreteert. Hier dient de codeur rekening mee te houden. Indien andere emoji's worden gebruikt om (in combinatie) een andere schofferende handeling te beschrijven, kan dit ook beschouwd worden als een <i>description of nonverbal impoliteness behavior</i>. Stemverheffingen en het maken van <i>air quotes</i> in een plagende context zijn beide handelingen die veelal worden uitgedrukt met leestekens. Woorden of zinnen die onnodig in hoofdletters worden geschreven of worden afgesloten met meer dan één uitroepteken of vraagteken worden daarom als stemverheffingen beschouwd. Het gebruik van aanhalingstekens voor woorden die normaliter geen aanhalingstekens krijgen en die te maken hebben met de (handelingen van) de factcheckorganisatie worden beschouwd als de tekstuele variant van het maken van 'air quotes'.	
--	--	--

NB: De voorbeelden uit dit codeboek zijn deels gebaseerd op commentaren in de dataset. Voor argumentatievormen en vormen van onbeleefdheid waarvan in de dataset niet genoeg geschikte voorbeelden konden worden gevonden zijn voorbeelden bedacht, om de argumentatievormen zo volledig mogelijk te definiëren en daarmee twijfel bij het coderen zoveel mogelijk te voorkomen.

Appendix 4: Aanvulling op het codeboek voor intercodeurbetrouwbaarheid

In deze appendix wordt toegelicht wat elke factcheckkritiek precies inhoudt en er worden enkele voorbeelden gegeven om de codeur te helpen met het herkennen van de kritiekvormen. Het getal dat in de linkerkolom staat bij elke hoofdcategorie is een code. Als een commentaar dus kritiek op eenzijdige berichtgeving bevat, wordt ‘1’ gecodeerd.

Hoofdcategorie kritiek	Subcategorie	Uitleg	Voorbeelden
1. Kritiek op eenzijdige berichtgeving			
	Kritiek op (vermoedens van) partijdigheid	Commentaren waarin wordt gesuggereerd dat het factcheckmedium een voorkeur heeft voor een bepaalde politieke partij en zich in hun berichtgeving door die voorkeur laat leiden. Het factcheckmedium kan beschuldigd worden van Democratische partijdigheid of Republikeinse partijdigheid. Verwijzingen naar politiek-links en liberalistische partijdigheid worden beschouwd als Democratische partijdigheid, verwijzingen naar politiek-rechts en conservatisme worden beschouwd als Republikeinse partijdigheid.	Snopes has a clear pro-Clinton bias. I find it sad that a fact-check service allows their personal opinions to blatantly color their interpretations of those very facts they are investigating. There you go with that liberal bias hahahahahahaha
	Kritiek op (vermoedens van) afhankelijkheid	Kritieken op (vermoedens van) afhankelijkheid zijn soortgelijk aan kritieken op partijdigheid, maar met een belangrijk verschil: Het factcheckmedium wordt in deze commentaren niet alleen ervan beschuldigd dat ze partijdig berichtgeven, maar dat ze partijdig berichtgeven	This post from ABC should be labeled as ‘sponsored’ Is Washington post being paid by trump? ABC is a JOKE. it’s PROPAGANDA NOT JOURNALISM.

		omdat ze daar door een externe partij toe worden bewogen. Beschuldigingen van corruptie of het verspreiden van propaganda werden hier ook onder gerekend.	
2. Kritiek op inaccuraatheid			
	Kritiek op het verspreiden van onjuiste informatie	Commentaar waarin het factcheckmedium wordt aangesproken op het verspreiden van (vermeende) onnauwkeurigheden of onwaarheden. Als de media wordt bestempeld als 'fake news', wordt de kritiek ook tot deze categorie gerekend. Commentaren waarin de factcheck wordt beschreven als 'bullshit' of 'BS' horen ook bij deze categorie.	Factcheck.org, you are mistaken, they actually did say that. Uh, Yes he did. Check out some FACTS and RETRACT THE STORY WAPO. Tweets live forever, you could have found them http://m.motherjones.com/politics/2016/08/donald-trump-auto-ballout-mike-pence CNN IS FAKE NEWS
	Kritiek op het geven van een onjuiste beoordeling	Commentaren waarin factcheckmedia worden bekritiseerd dat hun waarheidsoordeel voor een factcheck - Dus bijvoorbeeld waar, onwaar, misleidend, grotendeels waar - niet accuraat is.	Biden said "Trump is the only one defunding the police" and Politifact calls this mostly true. The article says that he's proposed cuts of \$280MM, but a dozen cities have recently voted to cut \$1.5B from their police departments. At best Biden's Claim is "mostly false", and this "fact check" is entirely useless Dubious? That's an understatement!! Mostly false?? This is pants on fire!!!!!!
	Kritiek op een gebrek aan bewijs voor het factcheckoordeel	Commentaren waarin wordt beweerd dat er onvoldoende bewijs in het factcheckartikel wordt gegeven om een gedegen waarheidsoordeel over de gefactcheckte uitspraak uit te spreken.	

3. Kritiek op onvolledigheid		Commentaren waarin wordt uitgelicht dat er feiten zijn die niet in het artikel staan vermeld, maar die wél iets zeggen over de waarheid van een uitspraak (en daarmee over de waarheid van een factcheckoordeel). Let op: Bij kritieken op het verspreiden van onjuiste informatie geldt dat een feit uit de factcheck als onjuist wordt bestempeld; voor kritiek op onvolledigheid geldt dat er slechts een feit wordt toegevoegd. Als een feit uit de factcheck onderuit wordt gehaald, is dat dus niet Kritiek op volledigheid.	Look at the actual letter, all three pages. She had only seen the 1st page when she made the statement. See all here & you will see why mistake was made: http://www.nytimes.com/interactive/2016/10/28/us/politics/fbi-letter.html Obviously you've not heard him speak on this issue personally bc he empathically says pre existing conditions will be covered.
4. Kritiek op onbetrouwbaarheid		Commentaren waarin wordt benadrukt dat de lezer de berichtgeving van het factcheckmedium niet geloofwaardig acht. Commentaren waarin gevraagd wordt wie de factcheckers factcheckt worden ook tot deze categorie gerekend.	CNN you are not a reliable news source Fact-check is run by cnn leftist marxist acyivist, so how can anyone believe what they post as fact
5. Kritiek op relevantie			
	De factcheck-uitslag is niet belangrijk	Commentaren waarin wordt gesuggereerd dat het waaroordeel of onwaaroordeel van een factcheck niet belangrijk is, of dat het de lezer niet kan schelen dat een presidentskandidaat liegt of de waarheid spreekt. Een uitspraak die bij deze kritiekvorm verder regelmatig voorkomt is 'Who cares?' Daarnaast wordt dit	Oh go blow CNN... I will tell you.. I supported the war in Iraq... Tired of your network who only supports the Democrat party and puts down the GOP. So did Hillary. Point? I don't care if it's dubious. He's a good man and tries.

		commentaar gecodeerd als het belang van de factcheckuitslag wordt gebagetalliseerd met whataboutismen en bedachte rechtvaardigingen voor het liegen van de presidentskandidaat.	
	De factcheck-uitslag is redundant	Commentaren waarin wordt gesteld dat de factcheck-uitslag zo voorspelbaar of overduidelijk is dat de factcheck geen toegevoegde waarde heeft. De motivatie hiervoor kan zijn dat het nieuwsfeit al uitvoerig besproken is, bijvoorbeeld, of er kan worden gesteld dat factchecks van een presidentskandidaat niet nodig zijn omdat hij/zij toch altijd liegt (of de waarheid spreekt).	This just in: the sky is blue Didn't need a fact check. SHE'S A LIAR Duh, of course it's true. Why would the man lie?
	De factcheck is te laat gepubliceerd	Commentaar waarin wordt gesteld dat de factcheck geen nut meer heeft omdat het te laat gepubliceerd is.	The problem is that nobody fact checks these statements during the debates so liberals believe everything. One article today said everything Trump said was a lie but never mentioned one thing Biden said and lied about!
6. Kritiek op incompetentie		Commentaar waarin wordt benadrukt dat de medewerkers van het factcheckmedium onvoldoende gekwalificeerd of geïnformeerd zijn om factcheckberichten te kunnen schrijven.	NPR is not qualified to fact check. (NPR – Trump-factcheck met een onwaar-oordeel) Mostly? Get your shit right. I'm so sick of 'fact checkers' who don't know SHIT about economics! Uh - no bitch , it IS TRUE. PERIOD!

			Who are ur fact checkers?? Uneducated Trump supporters who can't read? Idiots
7. Persoonlijke aanval zonder duidelijk standpunt		Commentaar waarin het factcheckmedium wordt aangevallen of schofferend wordt aangesproken zonder duidelijke reden.	CNN SUCKS I got two fingers for you. Fack check your ass Fact check, shove it where the sun does not shine